

T.C.

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EVLİLİKTE ANLAMI ETKİLEYEN BİREYSEL PSİKOLOJİK
FAKTÖRLER**

Hanım KETTENİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halis SAKIZ

Mardin-2022

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Hanım KETTENİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EVLİLİKTE ANLAMI ETKİLEYEN BİREYSEL PSİKOLOJİK
FAKTÖRLER**

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halis SAKIZ

Mardin-2022

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmasında kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullendiğimi bildiririm.

Hanım KETTENİ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Evlilikte Anlamı Etkileyen Bireysel Psikolojik Faktörler

Hanım KETTENİ

Mardin Artuklu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

2022: 183 Sayfa

İki partnerin bir araya gelmesinden oluşan ve hayatın en önemli merhalelerinden biri olan evlilik, duygusal, sosyal ve hukuki boyutları olan bir birlikteliktir. Boşanma oranlarının artması ve evlilik kurumunda meydana gelen bozulmalar bireyin psikolojik, toplumsal ve ekonomik açıdan bir yıkım yaşamasına neden olabilmektedir. Öte yandan bireylerin psikolojik özellikleri ve anlam duygusu evlilik doyumunu etkileyebildiği gibi evlilik doyumunda da hayatı anlamlı kılan önemli etmenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla aile başta olmak üzere toplum yapılarının sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olduğu günümüzde, evlilik ve anlam kavramlarının ilişkisini güncel bir şekilde ortaya koymak bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu amaçla mevcut araştırmada evlilikte anlamı etkileyen bireysel psikolojik faktörler (yaşamın anlamı ve amacı, narsisizm, kendilik algısı, spiritüel iyi oluş, evlilik doyumunda) incelenmiş ve 476 evli bireyden veri toplanmıştır. Araştırmada veriler “Demografik Bilgi Formu”, “Yaşamda Anlam Ölçeği”, “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği”, “Spiritüel İyi Oluş Ölçeği”, “Beş Faktör Narsisizm Ölçeği” ve “Evlilik Doyumu Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılardan nicel paradigma ile tasarlanan araştırma kapsamında betimsel ve çıkarımsal istatistiksel analiz yöntemleri ile elde edilen sonuçlara göre, spiritüel iyi oluş ile evlilik doyumunda ilişkisinde istatistiksel olarak pozitif yönlü, anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Narsisizm ile evlilik doyumunda ilişkisine bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü ilişkiler olduğu saptanmıştır. Evli bireylerin yaşamdaki anlam düzeyinin evlilik doyumunda etkisini incelemek amacıyla regresyon analizi yapılmış ve yaşamdan elde edilen anlamın evlilik doyumunda anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak evli yaşamın anlam ve amacını algılama düzeyi ile evlilik doyumunda düzeyleri arasındaki ilişkide spiritüel iyi oluş düzeyinin anlamlı anlamlı bir aracılık etkisi olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar spiritüel iyi oluşun evlilik doyumunda artırma ve hayatı anlamlandırma noktasında olumlu etkilerinin olabileceğini göstermektedir. Ayrıca evli bireylerin kendilik algısı ile evlilik doyumunda düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisini incelemek için regresyon analizi yapılmış ve kendilik algısı ile evlilik doyumunda düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir aracı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışma ile evlilik ilişkisinin anlam ve doyum çerçevesinde birey ve toplum hayatına katkı sağlayacağı ve hayatı anlamlandırma noktasında faydalı olacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: anlam, evlilik doyumunda, kendilik algısı, narsisizm, spiritüel iyi oluş

ABSTRACT

Master's Thesis

The Individual Psychological Factors That Affect Meaning In Marriage

Hanım KETTENİ

Mardin Artuklu University

Institute of Graduate Education

Department of Philosophy and Religious Sciences

2022: 183 Pages

Marriage, which is one of the most important stages of life, consisting of two partners coming together, is a union with emotional, social and legal dimensions. The increase in divorce rates and the deterioration in the institution of marriage can cause the individual to experience a psychological, social and economic destruction. As the psychological characteristics and sense of meaning of married individuals can affect marital satisfaction, marital satisfaction can also be considered as one of the important factors that make life meaningful. Today, when social structures, especially the family, are in a constant change and transformation, it has become a necessity to examine the relationship between the concepts of marriage and meaning in an up-to-date manner. For this purpose in this research, individual psychological factors affecting meaning in marriage (meaning and purpose of life, narcissism, self-perception, spiritual well-being, marital satisfaction) were examined and data were collected from 476 married individuals. In the research, data were collected through the "Demographic Information Form", "Meaning in Life Scale", "Social Comparison Scale", "Spiritual Well-Being Scale", "Five Factor Narcissism Scale" and "Marriage Satisfaction Scale". According to the results obtained with descriptive and inferential statistical analysis methods within the scope of the research, which is, designed around a quantitative paradigm, a positive and statistically significant result was obtained in the relationship between spiritual well-being and marital satisfaction. When the relationship between narcissism and marital satisfaction was examined, it was found that there were statistically significant negative relationships. Regression analysis was conducted to examine the effect of married individuals' levels of meaning in life on marital satisfaction and it was found that the meaning obtained from life significantly predicted marital satisfaction. In addition, spiritual well being had a significant mediation effect in the relationship between meaning in life and marital satisfaction. In addition, regression analysis was performed to

examine the mediating effect of narcissism level in the relationship between self-perception and marital satisfaction levels of married individuals, and it was determined that the level of narcissism did not have a statistically significant mediator effect in the relationship between self-perception and marital satisfaction levels. The results show that spiritual well-being can have positive effects on increasing marital satisfaction and giving meaning to life.

Key Words: marital satisfaction, meaning, narcissism, sense of self, spiritual well-being

TEŞEKKÜR

Tez yazım süresince bana inanan, akademik gelişimime büyük katkı sunan, önerileriyle, sabrıyla, emeğiyle ve fikirleriyle beni yönlendiren değerli danışmanım Doç. Dr. Halis SAKIZ'a, tezime sundukları katkılardan dolayı jüri üyeleri Doç. Dr. İpek AGCADAĞ ÇELİK ve Doç. Dr. Hıdır APAK'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans süresince bana yoldaşlık eden, bilgisini, desteğini ve samimiyetini her daim hissettiğim Emine YUSUFOĞLU'na ve bu süreçte manevi destekleriyle yolumu kolaylaştıran kıymetli dostlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Karşılaştığım zorluklar karşısında bana güvenen ve süreci kolay atlatmamı sağlayan aileme teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde bana yardımcı olan kıymetli meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak veri toplama sürecinde vakit ayırıp çalışmama katkı sağlayan evli bireylere sonsuz teşekkür ederim.

Yaşamda bir anlam arayışı içinde olanlara ithafen...

Hanım KETTENİ

Haziran-2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	vi
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	7
Araştırmanın Önemi	8
Varsayımlar ve Sınırlılıklar	9
1. LİTERATÜR TARAMASI	11
1.1. Evlilik ve Evlilik İlişkilerinin Tanımı ve İşlevi	11
1.1.1. Evlilik tipleri	12
1.2. Evlilik Doyumu	13
1.2.1. Evlilik doyumuna yönelik kuramsal yaklaşımlar	14
1.2.2. Evlilik Doyumu ile ilgili yapılan araştırmalar	16
1.3. Narsisizm ve Evlilik Doyumu	21
1.3.1. Normal ve patolojik narsisizm	22
1.3.2. Narsisizm belirtileri	25
1.3.3. Narsisizmin evlilik doyumuna etkisi	26
1.3.4. Narsisizm ve evlilik doyumuna ile ilgili çalışmalar	27
1.4. Yaşamın Anlamı, Amacı ve Evlilik Doyumu	29
1.4.1. Yaşamın anlamı ve amacı	29
1.4.2. Evlilikte anlam ve amaç	33
1.4.3. Evlilikte anlam ve doyumun incelendiği araştırmalar	34
1.5. Kendilik Algısı ve Evlilik Doyumu	35
1.5.1. Kendilik kavramı	36
1.5.2. Kendilik kuramları	36
1.5.3. Kendiliğin oluşumu ve gelişimi	38
1.5.4. Kendilik algısının evlilik doyumuna etkisi	40
1.5.5. Kendilik algısı ve evlilik doyumuna ile ilgili yapılan araştırmalar	40

1.6.	Spiritüel İyi Oluş ve Evlilik Doyumu.....	42
1.6.1.	Spiritüel ve spiritüel iyi oluş	42
1.6.2.	Spiritüelitenin evlilik doyumu etkisi	45
1.6.3.	Spiritüel ve evlilik doyumu ile ilgili yapılan çalışmalar	47
2.	YÖNTEM	49
2.1.	Araştırmanın Modeli	49
2.2.	Katılımcı Grubu.....	49
2.3.	Veri Toplama Araçları.....	51
2.3.1.	Demografik bilgi formu	51
2.3.2.	Yaşamın anlamı ölçeği.....	52
2.3.3.	Sosyal karşılaştırma ölçeği	52
2.3.4.	Spiritüel iyi oluş ölçeği	53
2.3.5.	Beş faktör narsisizm ölçeği- kısa form	53
2.3.6.	Evlilik doyumu ölçeği.....	54
2.4.	Veri Toplama Süreci	54
2.5.	Verilerin Analizi.....	55
3.	BULGULAR	58
3.1.	Evli Bireylerin Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeyleri Nasıldır?	58
	Tablo 3.1.1. Örneklem grubunun yaşamda anlam ölçeği toplam ve alt ölçek puanlarının ortalamaları.....	58
3.2.	Evli Bireylerin Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm Ve Kendilik Algısı Düzeyleri Cinsiyet, Yaş, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyi, Çocuk Sayısı, İstihdam Durumu Gibi Demografik Faktörlere Göre Anlamli Düzeyde Değişmekte Midir?	61
3.3.	Evli Bireylerin Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler Nasıldır?	95
3.4.	Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeyleri Evli Bireylerin Evlilik Doyumlarını Anlamli Düzeyde Yordamakta Mıdır?	99
3.5.	Evli Bireylerin Yaşamın Anlam ve Amacını Algılama Düzeyi İle Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Aracı Etkisi Ne Düzeydedir?	101
3.6.	Evli Bireylerin Kendilik Algısı İle Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Narsisizm Düzeyinin Aracı Etkisi Ne Düzeydedir?	103
4.	TARTIŞMA	106

4.1. Evli Bireylerin Yaşamın Anlam ve Amacı, Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeyleri	106
4.2. Evli Bireylerin Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeylerinin Demografik Faktörlere Göre Anlamlı Ölçüde Değişme Düzeyi	108
4.2.1. Evlilik doyumu düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması.....	108
4.2.2. Spiritüel iyi oluş düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması.....	112
4.2.3. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması.....	114
4.2.4. Kendilik algısı düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması.....	116
4.2.5. Narsisizm düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması.	119
4.3. Evlilik Doyumu ve Bireysel Psikolojik Faktörler Arasındaki Korelasyonel İlişki	122
4.4. Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam Ve Amacı, Narsisizm Ve Kendilik Algısı Düzeylerinin Evli Bireylerin Evlilik Doyumlarını Yordama Düzeyi.....	127
4.5. Evli Bireylerin Yaşamın Anlam ve Amacını Algılama Düzeyi ile Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Aracı Etkisi.....	130
4.6. Evli Bireylerin Kendilik Algısı ile Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Narsisizm Düzeyinin Aracı Etkisi	132
SONUÇ VE ÖNERİLER	133
Sonuç	133
Öneriler	138
KAYNAKÇA.....	140

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 2.4. 2. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Test Sonuçları	56
Tablo 3.1.2. Örneklem Grubunun Yaşamda Anlam Ölçeği Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Ortalamaları.....	58
Tablo 3.1.3. Örneklem Grubunun Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Toplam Puan Ortalaması	59
Tablo 3.1.4. Örneklem Grubunun Spiritüel İyi Oluş Ölçeği Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Ortalamaları	59
Tablo 3.1.5. Örneklem Grubunun Beş Faktör Narsisizm Ölçeği Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Ortalamaları	60
Tablo 3.1.6. Örneklem Grubunun Evlilik Doyumu Ölçeği Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Ortalamaları	61
Tablo 3.2. 1. Evlilik Doyumu Düzeyinin Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	62
Tablo 3.2. 2. Evlilik Doyumu Düzeyinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları	62
Tablo 3.2. 3. Evlilik Doyumu Düzeyinin Yaşa Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	63
Tablo 3.2. 4. Evlilik Doyumu Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	64
Tablo 3.2.5. Evlilik Doyumu Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	65
Tablo 3.2.6. Evlilik Doyumu Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları .	66
Tablo 3.2.7. Evlilik Doyumu Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	66
Tablo 3.2.8. Evlilik Doyumu Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre ANOVA Sonuçları .	67
Tablo 3.2.9. Evlilik Doyumu Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	68
Tablo 3.2. 10. Evlilik Doyumu Düzeyinin İstihdam Durumuna Göre t-testi Sonuçları	69
Tablo 3.2. 11. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları	69
Tablo 3.2. 12. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları	70
Tablo 3.2. 13. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	70
Tablo 3.2. 14. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	71
Tablo 3.2. 15. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	72
Tablo 3.2. 16. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	72

Tablo 3.2. 17. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre ANOVA.....	73
Tablo 3.2. 18. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	74
Tablo 3.2. 19. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin İstihdam Durumuna Göre t-testi Sonuçları	75
Tablo 3.2. 20. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları	75
Tablo 3.2.21. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları	76
Tablo 3.2. 22. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Yaşa Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	77
Tablo 3.2. 23. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	77
Tablo 3.2. 24. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	79
Tablo 3.2.25. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	80
Tablo 3.2. 26. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre ANOVA Sonuçları	80
Tablo 3.2. 27. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	81
Tablo 3.2. 28. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin İstihdam Durumuna Göre t-testi Sonuçları	82
Tablo 3.2. 29. Kendilik Algısı Düzeyinin Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları	82
Tablo 3.2. 30. Kendilik Algısı Düzeyinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları	83
Tablo 3.2.31. Kendilik Algısı Düzeyinin Yaşa Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	83
Tablo 3.2.32. Kendilik Algısı Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları.	84
Tablo 3.2. 33. Kendilik Algısı Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	84
Tablo 3.2. 34. Kendilik Algısı Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre ANOVA Sonuçları	85
Tablo 3.2. 35. Kendilik Algısı Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	86
Tablo 3.2. 36. Kendilik Algısı Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	87
Tablo 3.2. 37. Kendilik Algısı Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	88
Tablo 3.2. 38. Kendilik Algısı Düzeyinin İstihdam Durumuna Göre t-testi Sonuçları	89

Tablo 3.2. 39. Narsisizm Düzeyinin Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları.....	89
Tablo 3.2. 40. Narsisizm Düzeyinin Yaşa Göre ANOVA Sonuçları.....	90
Tablo 3.2. 41. Narsisizm Düzeyinin Yaşa Göre Post-hoc Tukey Sonuçları.....	90
Tablo 3.2. 42. Narsisizm Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları....	91
Tablo 3.2. 43. Narsisizm Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	92
Tablo 3.2. 44. Narsisizm Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	93
Tablo 3.2. 45. Narsisizm Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	93
Tablo 3.2.46. Narsisizm Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre ANOVA Sonuçları.....	94
Tablo 3.2. 47. Narsisizm Düzeyinin Çocuk Sayısına Göre Post-hoc Tukey Sonuçları	94
Tablo 3.2. 48. Narsisizm Düzeyinin İstihdam Durumuna Göre t-testi Sonuçları.....	95
Tablo 3.3. 1. Evlilik Doyumu, Bireysel Psikolojik Faktörler ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Matrisi.....	96
Tablo 3.4. 1. Evlilik Doyumu Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	100
Tablo 3.5. 1. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyi Üzerindeki Etkisi.....	102
Tablo 3.5. 2. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Evlilik Doyumu Düzeyi Üzerindeki Etkisi.....	102
Tablo 3.5. 3. Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Yaşamın Anlam Ve Amacı Düzeyi İle Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki Aracı Etkisi	103
Tablo 3.6.1. Kendilik Algısı Düzeyinin Narsisizm Düzeyi Üzerindeki Etkisi.....	104
Tablo 3.6. 2. Kendilik Algısı Düzeyinin Evlilik Doyumu Düzeyi Üzerindeki Etkisi	104
Tablo 3.6.3. Narsisizm Düzeyinin Kendilik Algısı Düzeyi İle Evlilik Doyumu Düzeyi Arasındaki İlişkide Aracı Etkisi	105

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.4. 1. Evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerine etki eden bireysel psikolojik faktörler modeli	99
Şekil 3.5. 1. Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide spiritüel iyi oluş düzeyinin aracı etkisine ilişkin oluşturulan model.....	101
Şekil 3.6. 1. Evli bireylerin kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisine ilişkin oluşturulan model.....	104

GİRİŞ

Bu bölüm çalışma hakkında giriş niteliğinde bir içerik sunmaktadır. Bu bölümde sırasıyla araştırmanın problem durumu, amacı ve önemine dair bilgi sunulacak, bunların devamında araştırma soruları verilecektir. Son olarak araştırmanın varsayımları ve sınırlılıkları ortaya konulacaktır.

Problem Durumu

Evliliğe ve evlilik ilişkilerine yüklenen anlam kültürler arasında birtakım farklılıklar göstermekle birlikte, evlilik çoğu kültürde ve çoğu zaman kabul gören ve teşvik edilen evrensel bir kurumdur (Kuzembayeva, 2020). Bu kurum toplumların vazgeçilmez bir unsuru olmakla birlikte insan hayatındaki en önemli yaşantılardan biridir. Meezon ve Rauch (2005), evliliğin toplum nezdinde ilişkilerin meşrulaşmasını sağladığını belirtirken, Bird ve Melville (1994) evliliğin toplumsal kurum ve sistem yükümlülükleri, görev, hak ve ayrıcalıkları olan bireysel ve toplumsal bir yapı olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca evliliğin bireyin hayat kalitesini arttırdığı, kendini iyi hissetme ve hayattan alınan tatmin gibi birçok alanda etkili olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Williams, 2003; Scheidler, 2008). Nitekim Yıldız ve Baytemir (2016)'ın yaptığı çalışma da evlilik doyumunun yaşam doyumu üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

Toplumsal açıdan önemi büyük olan evlilik kurumu; bireysel olarak kadın ve erkeğin gerekli rolleri yerine getirdikleri, bu roller neticesinde hayat boyu devamlılık sunacak biçimde birlikteliklerini sürdürdükleri ve bu bakımdan kanunlarla korunmuş önemli bir yapıdır (Demirli ve Kendir, 2016). Ayrıca evlilik, fiziksel çekim, biyolojik birleşme ve sosyal uyumdan farklı olarak bir sözleşme, bir bütünleşme ve karşılıklı tatmin duygusu kazandıran bir sorumluluktur. Bu bütünleşmenin yetersiz olduğu, kültürel ve bireysel farklılıkların derin olduğu evliliklerde, uyum sorunları yaşanabilmekte, insani ilişkilerde sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Gülsün vd., 2009; Koptagel İlal, 1998). Örneğin Şahin (2019) farklı sosyokültürel yapılardan gelmiş evli bireylerin aile bütünlük düzeyini incelediği çalışmasında sosyokültürel

farklılıkların alt değişkenlerinin farklılaşmasına göre aile bütünlüğü üzerinde anlamlı etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Sanayileşme ve endüstrileşmenin evlilik kurumunda meydana getirdiği değişikliklerle günümüz toplum yapısında hayatı devam ettirebilmek, evlilikte doyum ve uyumu sürdürebilmek için evlilik kurumunun irdelenmesi ve doğru olarak değerlendirilmesi önem arz etmektedir (Çelik ve İnanc, 2009). Bu doğrultuda farklı kavramsal değişkenlerin aralarındaki ilişkinin incelenmesinin evli bireylerde gerekli farkındalığı sağlamada ve evlilikte bireylerin ortaya koyduğu davranışların ve farklılıkların nedenlerinin anlaşılmasında gerekli olduğu düşünülmektedir (Fincham ve May, 2017). Evliliğin anlamlı olarak devam ettirilmesi ve sürdürülmesinin zorluğu yapılan alan yazın araştırmaları (örn. Buluş ve Bağcı, 2016; Delaney, 2021; Turgut, 2020) ile ortaya konmakta, evlilik doyumunu, anlam, narsisizm, kendilik algısı ve spiritüel iyi oluş değişkenlerinin bir arada incelenmesinin evlilikteki kaliteyi arttırmada yol göstereceği umulmaktadır.

Evlilikte anlamı etkileyen önemli etkenlerden biri olan evlilik doyumunu, evlilik kurumu içinde yer alan çevresel (örn. verilen kararlarda eşitlik, kazanç, çalışma ve problemleri paylaşma) ve kişisel (örn. eşlerin birbirlerine gösterdiği sevgileri, cinsel doyum, iletişim biçimi) açılardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin olarak tanımlanmaktadır (Sokolski ve Hendrick, 1999). Evliliğin sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için eşlerin birlikteliklerinde psikolojik ve biyolojik gereksinimlerini karşılamaları mühim olup; ihtiyaçların karşılandığı eşlerin evlilik doyum düzeylerinin yüksek olduğu gözlenmiştir (Gökmen, 2001; Medling ve Mccarrey, 1981).

Evlilik doyumunu etkileyen birçok faktör yıllarca araştırılmış ve evlilik doyumunun incelenmesine ilişkin bu bilimsel ilgi güncelliğini korumuştur. Evlilik süreci içerisinde evli bireylerin evlilik doyumunu etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Yaş, cinsiyet, ekonomik durum, çocuk sayısı, geniş aile ya da çekirdek aile olma gibi demografik bilgilerin yanı sıra; duygusal zeka (Üncü, 2007), cinsel doyum (Endirlik, 2021), öznel iyi oluş düzeyi (Canbulat ve Çankaya, 2014; Lersch, 2017), problem çözme becerileri (Taşköprü, 2013), anne baba tutumu

(Kendir ve Demirli, 2016), empati yeteneği (Göztepe ve Tutarel-Kışlak, 2012), kişilik özellikleri (Uçak, 2015), bağlanma biçimleri (Sığırcı, 2010; McNelis ve Segrin, 2019) gibi birçok etkenin de evli bireylerin evlilik doyumu üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir.

Evlilikte anlam ile ilgili olduğu düşünülen önemli kavramlardan bir diğeri de anlam arayışıdır (Çetintaş ve Ekşi, 2020). Anlam, insan varoluşunun her döneminde sorgulanmış olmasına rağmen (Adler, 2014), kişinin ancak kendisinin keşfetmesi gereken, başkaları ile paylaşılacağı ya da başkalarına aktarılabileceği bir olgu olarak değerlendirilmemektedir (Bahadır, 2002). Varlığı anlama ve onu bütünlük içinde kavrama olarak da tanımlanabilecek anlam arayışı, bireyin kendisiyle, fiziksel ve toplumsal çevresiyle ilişkiler geliştirmesini sağlayan önemli bir motivasyondur. Bireyde anlam duygusunun varlığı, bilişsel ve güdüsel elemanlarıyla olumlu bir ruh sağlığı düzeyi için gereklidir (Zika ve Chamberlain, 1992). Evliliğin hayatta kırılmalara neden olan önemli değişimlerden biri olup, hayatı anlamlandırmayı ve onunla yeniden yüzleşmeyi sağlayan önemli bir yapı olması (Bahadır, 1994), anlam değişkeninin incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Bireydeki anlam duygusu evlilik doyumunu etkilediği gibi evlilik doyumu da hayatı anlamlı kılan önemli etmenlerdendir. Evlilik doyumunun yetersiz düzeyde olduğu evliliklerde süreç içerisinde olumsuz yaşantılar sonucu genellikle ayrılıklar ve boşanmalar yaşandığı görülmektedir (Üncü, 2007). Boşanma ile sonuçlanan evliliklerde hem ebeveynler hem de çocuklar olumsuz yönde etkilenebilirken başarılı evlilikler bireylerin hayatlarına önemli katkılar sunarak kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Evlilik doyumu çiftlerin hayatlarını anlamlı kılmmanın yanında, yapılan birçok araştırmaya göre çiftlerin yaşam doyumunu, fiziksel sağlığını ve psikolojik iyilik halini olumlu yönde etkilemektedir (Huntington vd., 2021). Güçlü evlilikler kurulduğunda ve devam ettirildiğinde, bireylere, aile birimine ve topluma bir bütün olarak katkı sunmaktadır (Kahraman, 2011). Evli bireylerde manevi iyi oluş, ailede yılmazlık ve yaşamın anlamı arasındaki yordayıcı ilişkilerin incelendiği bir çalışma (Çalışkan, 2020), 324 gönüllü evli katılımcı ile yürütülmüştür. Bulgulara göre evli bireylerde yaşamın anlam seviyesi arttıkça aile yılmazlığının da arttığı görülmektedir. Bir diğer çalışma da Dilmaç ve Sakarya (2020) tarafından yürütülmüş

ve çalışma, evli bireylerin evlilik uyumları, yaşam memnuniyeti ve yaşam bağlılığı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, evli bireylerin evlilik uyumlarının artmasıyla yaşam memnuniyeti ve yaşama bağlılık düzeyinde de artış olacağını ortaya koymaktadır.

Literatürde evlilikte anlamı etkilediği öngörülen önemli kavramlardan biri de bir kişilik özelliği olarak narsisizmdir (Chumicheva ve Zhmurin, 2020). Narsisizm kişilerarası ilişkilerde çoğunlukla olumsuz bir etkiye sahiptir (Khodabakhsh ve Besharat, 2011). “Büyükleme” ve “kırılgan” olmak üzere iki türü olan narsisizm, psikolojik ilginin kişinin kendiliği üzerinde yoğunlaşması olarak ifade edilmektedir (Eldoğan, 2016). Wink (1991) narsisizmin bu iki türünü “açık” ve “örtük” tanımlamalarına karşılık geldiğini savunmuştur. Açık narsisizm, varlığını abartma eğiliminde olan, kendini beğenmiş ve insani ilişkilerde sömürücü karakterle ilişkili iken, örtük narsisizm fazla duyarlı, öz saygısı düşük ve kırılganlık belirtiler göstermektedir (Miller ve Campbell, 2008). Narsisizm eğilimi yüksek bireylerin yakın kişilerarası ilişkilerinde daha az şefkatli ve daha fazla kendine yönelik davranış göstermelerinin sebepleri arasında sevmeye, değer verme, empati kurma, anlayış gösterme ve ilişki kurma tutum ve becerilerinin zayıf, önem verilme, dikkat edilme, hayranlık duyulma ve sevilme ihtiyaçlarının yüksek olması yer almaktadır (Campbell ve Foster, 2002; Urbanaviciute ve Hepper, 2020). Narsisist özellikleri baskın bireylerin başka bireylere değer vermeyip onları kendi istekleri için aracı olarak kullanmaları ve alçak gönüllülük, cömertlik gibi sosyal değerlerden uzak olmaları güçlü yakın ilişkiler kurmalarına engel oluşturmaktadır (Elliot ve Thrash, 2001).

Solomon (1991)’a göre evlilikte eş seçimi bazen bilinçsiz dürtüler tarafından yönetilmekte olup narsisistik eğilimler evlilik seçiminde temel bir etken olabilmektedir. Terapiye para, iş, çocuklarla ilgili sorunlar gibi konularla gelen çiftler daha derinde; narsisistik yaralanma ve kırılgan benliklerine karşı algılanan saldırılarla uğraşabilmektedirler. Bununla birlikte Solomon, narsisist bireylerin kendilerini diğer insanlardan üstün gördüklerini, evlilik partnerleri de dâhil olmak üzere, karşılarına çıkan tüm nesnelerin görevinin onların temel duygusal ihtiyacını karşılamak olduğu algısına sahip olduklarını belirtmiştir. Bu durum da narsisizmin evlilikte anlamı etkileyen önemli ve incelenmesi gereken bir değişken olduğunu

göstermektedir. Türkiye’de yapılmış bazı araştırmalara bakıldığında; Bozkuş (2014)’un narsisizmin evlilik uyumuyla ilişkisini incelediği çalışmaya 205 evli bireyin katıldığı; bulgulara göre örtük narsisizmin reddedilme duyarlılığını pozitif yönde, reddedilme duyarlılığının ise evlilik uyumunu negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir.

Evlilikte anlamı etkileyen bir diğer faktör olduğu öngörülen kendilik algısı, kişinin küçük yaşlarda ebeveynleriyle kurduğu ilişki sonucu kendine dair duygu, düşünce ve tutumlarını temsil etmektedir (Safran ve Segal, 1990). Evlilik gibi iki bireyin birlikteliğinden oluşan bir yapıda kendilik algısı önemli bir etkiye sahip olup, evlilik doyumunu etkilemektedir (Gordon vd., 2005). Yapılan araştırmalar kendilik algısı yüksek bireylerin evlilik doyumunun daha yüksek olduğunu, aynı zamanda yüksek evlilik doyumunun da kendilik algısına olumlu etkide bulunduğunu ortaya koymaktadır (Khan ve Aftab, 2013). Örneğin Çelik ve Yiğit (2016) tarafından yapılan çalışma erken dönem uyum bozucu şemalar, kendilik algısı ve kişilerarası tarzların evlilik ve romantik ilişkiler ile ilişkisini incelemiştir. Dört yüz otuz dört evli ve romantik ilişkisi olan katılımcıdan oluşan çalışmada ilişki doyumunu yordamada önemli olduğu düşünülen değişkenlerden kendilik algısı ve kişilerarası ilişki tarzları değişkenlerinin anlamlı sonuçlar vermediği, erken dönem uyum bozucu şemaların ise yakın ilişkilerde sorunlara yol açabileceği tespit edilmiştir.

Kişinin kendilik algısını sadece kendi davranışları şekillendirmemekte; bireylerarası ilişkiler de bu olguyu etkilemektedir (Safran ve Segal, 1990). Bir diğer deyişle, bireylerin diğer insanlarla olan iletişimleri (Birtchnell, 1993) ve diğer insanlarla olan iletişimlerine dair düşünceleri (Buren ve Nowicki, 1997) bireylerin kendilerine yönelik tutum, algı, duygu ve düşüncelerini etkilemektedir. Olumlu kendilik algısına sahip bireyler karşılaştıkları koşullarla sağlıklı bir şekilde baş edebiliyorken olumsuz kendilik algısına sahip bireylerin kendiliklerine yönelik açık ve anlaşılır bir bakışlarının olmadığı ve kendilik değerlerini yükseltmede zorluk yaşadıkları gözlenmiştir (Josephs vd., 2003).

Bireyin kendisini ve hayatı anlamlandırmasında önemli bir etkiye sahip olan spiritüalite, evlilik doyumunu ile ilişkilendirilebilecek önemli bir kavramdır (Moore

vd., 2021). Spiritüellik; manevi iyilik, ruhsal esenlik gibi farklı bağlamlarda kullanılan, kişisel alandaki tecrübeleri ve yaşama dair enerjiyi ifade eden çok boyutlu bir kavramdır (Ekşi vd., 2016). Bireyin kendisi ve diğer insanlarla ilişkilerini, evrendeki yerini, yaşamın anlamını kavrama ve kabul etme çabası olarak da tanımlanabilen spiritüalite, hayat boyu elde edilen bilgilerin neticesi olarak ortaya çıkmakta ve hayatın amacını ortaya koyan, kişiye anlamlı gelen öğeleri barındırmaktadır (Çetinkaya vd., 2007). Spiritüalite, kişiler arasında uyumlu ve entegre bir ilişki oluşmasına yardımcı olurken, bireyin hayatında istikrar, barış, uyum özelliklerinin gelişmesini sağlayarak kişinin kendisiyle, Tanrısıyla ve toplumuyla yakınlık duygusunu arttırmaktadır (Mahdian ve Ghaffari, 2016). Alanyazın incelendiğinde spiritüel iyi oluşun evlilik doyumu üzerinde pozitif ve anlamlı etkilere sahip olduğu gözlenmiştir (Dursun ve Şirin, 2019). Şirin (2019)'ın 172 evli katılımcı ile yürüttüğü çalışmada evlilik doyumu ile spiritüel iyi oluş arasındaki ilişki incelenmiş ve her iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ancak spiritüel iyi oluşla evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutu olan eşin ailesiyle iletişim ve ebeveynlik alt boyutları arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu durum da evlilik doyumu ve spiritüel iyi oluş değişkenlerinin daha çok incelenmesinin gerekliliğini göstermiştir.

Literatür incelendiğinde evlilikte anlamı inceleyen çalışmalara pek rastlanmamıştır. İnsanın çok yönlü ve karmaşık bir yapıda olması evlilikte anlamı irdelemeyi zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte kendilik saygısı yüksek, yaşamda bir anlam üretebilen ve aşkın varlıkla bağlantı kurabilen evli bireylerin evlilik doyumlarının yüksek olacağı düşünülmektedir. Dahası birbirleriyle anlamlı bir ilişki içerisinde oldukları düşünülen bu değişkenlerin bir arada incelenmesinin evlilik ile ilgili alanda çalışanlara uygulama noktasında bir ışık tutacağı öngörülmektedir.

Sonuç olarak denebilir ki, yapılan araştırmalar evlilik doyumunu etkileyen birçok faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada evlilikte anlamı etkileyen narsisizm, kendilik algısı, hayatın anlamı ve amacı ve spiritüel iyi oluş değişkenlerinin evlilik doyumu ile ilişkileri incelenecektir. Bu değişkenlerin ayrı ayrı incelendiği birçok çalışma literatürde mevcut olsa da bir arada incelendiği hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu farklı değişkenlerin bir arada incelenmesinin evlilikte

anlamı etkileyen değişkenlerin anlaşılmasında geniş bir çerçeve sunacağı ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada farklı ve ilişkili bireysel psikolojik unsurlardan ilişkili oldukları varsayılan değişkenler bir araya getirilerek bu faktörlerin evlilikte anlam ve evlilik doyumu ile ilişkileri incelenecektir. Bu çerçevede evli bireylerde, evlilik doyumu, narsisizm, hayatın anlamı ve amacı, kendilik algısı ve spiritüel iyi oluş kavramları ve bunların evlilik doyumu ile ilişkilerinin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve evli bireylerin sosyoekonomik düzeylerine göre nasıl farklılaştığı incelenecektir. Bu çalışmanın evlilik doyumu ve ilgili problemlerle çalışan uzmanlara katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

1. Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri nasıldır?
2. Evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, çocuk sayısı, istihdam durumu gibi demografik faktörlere göre anlamlı düzeyde değişmekte midir?
3. Evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri arasındaki ilişkiler nasıldır?
4. Spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri evli bireylerin evlilik doyumlarını anlamlı düzeyde yodmamakta mıdır?
5. Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacını algılama düzeyi ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide spiritüel iyi oluş düzeyinin aracı etkisi ne düzeydedir?
6. Evli bireylerin kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisi ne düzeydedir?

Araştırmanın Önemi

Bir kadın ve erkeğin bir araya gelmesinden oluşan ve hayatın en önemli merhalelerinden biri olan evlilik, duygusal, sosyal ve hukuksal boyutları olan bir birlikteliktir. Günümüzde boşanma oranlarının artması ve evlilik kurumunda meydana gelen bozulmalar bireyin psikolojik, toplumsal ve ekonomik açıdan bir yıkım yaşamasına neden olabilmektedir. Eşlerin çatışma ve sorun yaşamaları o evliliğin dağılmasının yanı sıra bütün toplumu ilgilendiren sosyal bir olgudur (Şener ve Terzioğlu, 2008). Evlilik ilişkisinin anlam ve doyum çerçevesinde farklı değişkenlerle incelenmesinin ve bu bağlamda yapılacak çalışmaların artmasının birey ve toplum hayatına katkı sağlayacağı ve hayatı anlamlandırma noktasında faydalı olacağı umulmaktadır. Çalışma bağlamında kendilik algısı, narsisizm, hayatın anlamı ve amacı ve spiritüellik unsurlarının evlilik doyumu ve anlamı ilişkisine dair bir içerik sunulacaktır.

İlk olarak “ben devri” diye nitelenen günümüzde, bireyin kendini algılayış biçimi, diğer insanlarla kurduğu ilişkileri geçmiş çağlarda olduğundan daha çok etkileyebilmektedir. İlgili literatür incelendiğinde evlilik doyumu ve kendilik algısının birlikte ele alındığı çalışmaların azlığı göze çarpmıştır. Özellikle Türkiye’de yapılan çalışmaların hem kapsam hem de nicelik açısından sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla hızlı bir dönüşüm yaşayan Türkiye toplumunda kapsayıcı bir örneklemden toplanacak verilerle yapılacak bir araştırmada kendilik kavramlarının ve evlilik ilişkisinin incelenmesi oldukça önemlidir. Öte yandan narsisistik kişilik eğilimine sahip bireylerin sosyal ilişkilerde bozulmalar yaşadığını gösteren çalışmalar literatürde mevcuttur (Roark, 2012). Ancak narsisizm ve kendilik algısının evlilik doyumu üzerindeki etkilerinin diğer değişkenlerle incelenmesinin evlilik doyumunu etkileyen sebeplerin anlaşılmasında kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Modern çağın getirdiği sorunlarla birlikte toplumda bir anlam kaybının olduğu gözlenmekte ve bu da bireyleri anlam krizine ve boşluğa sürükleyebilmektedir (Klein, 2017). İnsanın kendisini en iyi bir başkasında tanımlayabildiği ve biriyle etkileşime girmenin hayatta anlam elde etmenin bir yolu olduğu (Frankl, 1994)

düşünüldüğünde evlilikten elde edilen anlam ve doyumun bireyin varoluşsal sorunlarını aşmasında etkili olacağı öngörülebilir. Bu konuda yapılan çalışmalar bu durumu açıkça göstermektedir. Ancak bu çalışmaların, aile başta olmak üzere toplum yapılarının sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olduğu günümüzde, farklı bağlamlarda ve farklı değişkenler ile bir arada gerçekleştirilmesi, söz konusu hızlı değişim ve dönüşüm içerisinde evlilik ve anlam kavramlarının ilişkisini güncel bir şekilde ortaya koyabilir. Nitekim bu çalışma, söz konusu amaçtan yola çıkarak evlilik doyumu ile anlam arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemektedir.

Hayatı anlamlandırma noktasında olumlu etkileri olan spiritüel iyi oluşun evlilik doyumu üzerinde etkilerinin araştırıldığı çalışmalar mevcut olsa da alan yazınında bu çalışmaların az olduğu dikkat çekmiştir. Özellikle Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayan bireylerle gerçekleştirilmeye ihtiyaç duyan ve genel olarak sınırlı sayıda ve kapsamda olan bu çalışmalar, tutarlı bir şekilde evlilik doyumu ve spiritüel iyi oluş değişkenlerinin daha çok incelenmesinin gerekliliğini göstermektedir.

Evlilik ve evlilik doyumu ile ilgili Türkiye'de çalışmalar yapılmış olup; evlilik doyumu ve diğer değişkenlerin her birine dair geniş bir literatür mevcuttur. Fakat ilgili alan yazın incelendiğinde, bu değişkenlerin birlikte ele alınarak incelendiği herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırma kapsamında evlilikte anlamı etkileyen bireysel psikolojik faktörler araştırılacak olup, evlilik doyumunun anlam, narsisizm, kendilik algısı ve spiritüel iyi oluşla olan ilişkileri incelenecektir. Söz konusu değişkenlerin ilk kez bir arada ele alınıyor olmasının evlilik doyumunun anlaşılması noktasında genel bir çerçeve çizilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar ve Sınırlılıklar

Bu çalışmanın verileri Türkiye'de yaşayan 18-65 yaş arasındaki evli bireylerden toplanmış olup örneklem sayısı en az iki yüz evli bireyle sınırlı tutulmuştur. Buna ek olarak Covid-19 salgını nedeniyle veriler çevrimiçi yöntem ile toplanmış olup katılımcılarla yüz yüze veri toplamaya dair bir ilişki sağlanamamıştır. Buna rağmen çalışmada yeterli düzeyde açıklama yapılmış ve veri toplama sürecinin

olası dezavantajları giderilmeye çalışılmıştır. Salgın sürecinin evli bireylerin evlilikteki anlam düzeyini ne ölçüde etkilediği bilinmemektedir ancak evli bireylerin anket maddelerini cevaplarken doğru ve samimi cevaplar vermesi için yeterli düzeyde bilgi sağlandığı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmada kullanılan veri toplama araçları “Beş Faktör Narsisizm Ölçeği”, “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği”, “Yaşamda Anlam Ölçeği”, Evlilik Doyumu Ölçeği” ve “Spiritüel İyi Oluş Ölçeği” olup bu araçlardan elde edilen verilerle sınırlıdır. Bununla birlikte katılımcıların çoğunluğunun kadın evli bireylerden oluşması çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Son olarak katılımcılardan elde edilen araştırma verileri yalnızca bu örneklem grubu için geçerlidir.

1. LİTERATÜR TARAMASI

1.1. Evlilik ve Evlilik İlişkilerinin Tanımı ve İşlevi

Yaşamın en önemli evrelerinden biri olan evlilik, eşler arasında beraber yaşamaya ve yardımlaşmaya dayanan, bireylere karşılıklı hak ve sorumluluklar yükleyen bir sözleşmedir (Clulow, 2018). Evlilik ile ilgili birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Fowers (1993)'a göre evlilik, bireyin benliğini başkasının benliği ile birleştirmesine fırsat sunan, bireyin kişilik olarak gelişmesine ve mutlu olmasına olanak veren bir kurumdur.

Saxton (1982) evliliği, toplumlara göre farklı özellikler gösterebilen, iki insanın kalıcı bir birliktelik kurma amacıyla bir araya geldikleri, birbirlerine ve çocuklarına karşı ortak sorumluluklar paylaştıkları evrensel bir yapı olarak tanımlamıştır. Hayward ve Zhang (2006)'ın evlilik tanımında ise evliliğin bireylerin genel sağlık durumunu iyi hale getiren ve yaşamlarından doyum almalarına katkı sağlayan sosyal bir kurum olarak ele alındığı görülmektedir. Aynı zamanda evlilik; bir yaşam değişim sınırı (Rauch, 2004), yasal anlamda eşler arasındaki bağlanma sözleşmesi (Cott, 2002) ve iki insan arasındaki anlaşma (Rauch, 2004) olarak da tanımlanmaktadır.

Evliliğin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik alanlarda birçok işlevi bulunmaktadır. Bunlar eşlerin neslin devamına yönelik sorumlulukları yerine getirmeleri, cinsel dürtülerin doyurulması, aile bireylerinin ekonomik, ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve sevgi gereksiniminin giderilmesi olarak sıralanabilir (Özgüven, 2000). Bunun yanı sıra evliliğin her toplumda kabul gören duygusal ihtiyaçların da karşılandığı önemli bir toplumsal gelenek olarak kabul edildiği görülmektedir (Sharif vd., 2013).

Keçe (2010) evliliğin arkadaşlık, sevgi, bağlılık, beraberlik, güven, cinsellik ve çocuk sahibi olmak gibi birçok ihtiyacı giderme beklentisiyle kurulmuş bir yapı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca iyi ve uyumlu bir evlilik ilişkisine sahip bireyler, kendilerini daha mutlu hissetmek, fiziksel ve ruhsal boyutta daha sağlıklı olmak ve yaşamlarını daha anlamlı bir şekilde sürdürebilmek gibi ayrıcalıklara sahiptirler (Rosen-Grandon vd., 2004). Crosbie ve Burnett (1989), evlilikte uyumlu ve mutlu bir

ilişkiye sahip olmanın tüm ailenin mutlu olması üzerinde önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadırlar. Literatür verileri, evli olanların ve evli olanlar arasında, evlilik kalitesi daha yüksek olanların daha sağlıklı ve uzun ömürlü olduğunu göstermektedir (Hawkins ve Booth, 2005; Robles vd., 2014).

Çağ ve Yıldırım (2013)'a göre ise evlilik, bireylere psikolojik, sosyal ve ekonomik yarar sağlayarak daha sağlıklı bir yaşam sürmeleri için gerekli olan yaşam kalitesini sunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sağlıklı evliliklerin bireylerin yaşam kalitelerini arttırmada etkili olduğu ve evlilik ile birlikte eşlerin beklentilerinin değiştiği ve yaşam biçimlerinin farklılaştığı görülmektedir. Farklılaşan bu yaşam tarzı ile bireylerin evlilik ilişkisinde mutlu olmaları ve bu ilişkiden doyum sağlamaları hedeflenmektedir.

Evlilik sosyal yapı ve düzen sorumlulukları, görev, hak ve ayrıcalıkları olan bireysel ve aynı zamanda toplumsal bir yapıdır (Bird ve Melville, 1994). Hayward ve Zhang (2006) evliliği kişilerin genel sağlık durumunu iyi hale getiren ve yaşamlarından doyum almalarına yardım eden sosyal bir kurum olarak tanımlamışlardır. Gottman (1994) ise evli bireylerin evli olmayan bireylere göre daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdüğünü öne sürmektedir. Bu durum bize evliliğin toplumsal, ruhsal ve sosyal açıdan birçok faydası olan evrensel bir yapı olduğunu göstermektedir.

1.1.1. Evlilik tipleri

Fitzpatrick (1987), eşlerin birbirleriyle kurduğu iletişim biçimine göre üç temel evlilik tanımı yapmıştır. Takip eden başlıklarda bu tanımlara dair bir içerik verilmektedir.

1.1.1.1. Geleneksel tip

Geleneksel evlilik tipi, evli bireylerin bireysel özgürlüklerinden feragat ettiği ve eşlerin birbirine bağımlı olduğu evlilik tipidir. Bu durumda eşler birbirine karşı paylaşımcı ve fedakâr bir tutum sergilemektedirler. Fitzpatrick (1987)'e göre eşlerin hayatları iç içe geçmiştir ve bireysel hayatları sınırlıdır. Paylaştıkları fiziksel alanlar bağımsız olmadığından, bireylerin birbirleriyle olan iletişimleri de pekişmektedir.

Aralarında herhangi bir srtme olmayan bu tipteki bireyler birbirlerine kar olumlu hislerini dile getirmekten çekinmemektedirler. Cinsiyet rolleri geleneksel ve kalıplamıtır. Bireyler arasında birbirlerinin mutluluğu için çabalama, beraber vakit geçirme, her daim ee gereksinim duyma gibi özellikler göze çarpmaktadır.

1.1.1.2. İlişkili zerk tip

Fitzpatrick (1987)'e göre ilişkili özerk evlilik tipi, evlilikte çiftlerin grlerinin önemsendiği, aileyi ilgilendiren ortak mevzularda kararların beraber değerlendirildiği ve evlilikte bireylerin eşitliğine inanılan evlilik tipidir. Geleneksel evlilik tipiyle kıyaslandığında ilişkili özerk evlilik tipindeki bireyler, daha özerk bir yapı içerisinde olduklarından paylaşımları daha sınırlı olabilmektedir. Bireylerin elerinden bağımsız kendilerine ait ilgi alanları mevcuttur. Aralarında sürekli aktif iletişim olan bu tipteki bireylerin srtmeleri sık yaşanan bir durum olabilmektedir. Grlerini dile getirme, mterek arkadaşlar ve sahicilik bu evlilik tipinin başlıca özelliklerindendir.

1.1.1.3. zerk tip

Bireysel amaçların evlilikten daha nde geldiği, evlilik öncesi çiftlerin anlama ile hareket ettiği evlilik tipidir. Elerin birbirine bağımlılığı düşük seviyededir, bundan dolayı etkileşim ve vericilik yetersiz düzeydedir. Eler için esas olan birlikte vakit geçirmek için planlı hareket etmektir. Yeniliğe açık ve heyecanlı olmaları belirgin özellikleridir (Fitzpatrick, 1987).

Evlilikte kalitenin yüksek olduğunu (Kirby, 2005) belirten, evli çiftlerin her biri için farklı anlamlar ifade eden ve evlilikte anlamı etkilediği dnlen önemli kavramlardan biri de evlilik doyumdur.

1.2. Evlilik Doyumu

Evlilik doyumu, bir evlilikte mutluluğu ve istikrarı tanımlamak için kullanılan yaygın kavramlardan biridir. Ayrıca evlilik doyumu çiftler arasında uyumlu zevkler, kişilik özellikleri, davranış kurallarının oluşturulması ve ilişki kalıplarının kurulmasını gerektirdiğinden çiftlerin hayatında ortaya çıkan yeni bir süreç olarak görülmektedir (Tavakol vd., 2016).

Evlilik doyumu; ihtiyaçların ve beklentilerin evlilikte karşılık bulması (Bahr vd., 1983) ya da bireyin evlilik birlikteliğindeki gereksinimlerini karşılayabilmesine yönelik algısı olarak tanımlanabilir (Tezer, 1996). Başka bir deyişle evlilik doyumu; evlilikte mutluluğun artıp kargaşanın azalmasıyla birlikte gelmektedir (Buunk ve Vanyperen, 1991). Halat ve Hovardaoğlu (2010)'na göre ise evlilik doyumu, en temel anlamıyla çiftlerin evlilik ilişkilerinden aldıkları tatmin olarak tanımlanabilir.

Evlilik doyumu ve evlilik uyumu zaman zaman birbirinin yerine de kullanılan kavramlardır. Evliliklerinden doyum alan çiftlerin uyumlu çiftler olması da bu iki kavramın benzer kavramlar olarak kabul edilmesine yol açmıştır (Yılmaz, 2001). Bu bakımdan kavram karmaşası var gibi görünse de evlilik doyumunun aslında uyumu da kapsayan bakım, cinsellik gibi temel biyolojik gereksinimlerin yanında sevgi, rahatlık, huzur gibi ruhsal ihtiyaçların karşılanmasıyla ortaya çıkan içsel tatmin hali olduğu söylenebilir (Sığırıcı, 2010). Kavramlar arasındaki bu tutarsızlık gibi görünen farklılığın evlilik doyumunun geniş, öznel ve karmaşık yapısından kaynaklandığı görölmektedir (Basat, 2004). Evlilikte doyum yaşama ve beklentilerini gerçekleştirme bireylerin mutlu olabilmesi açısından son derece önemlidir. Doyumun yaşanamadığı evliliklerin genellikle boşanma ile sonuçlandığı ve bu durumun hem eşleri, hem de boşanan aile çocuklarını olumsuz yönde etkilediğı birçok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir (Goleman, 2000; Güven, 2005; Sevim, 1999).

1.2.1. Evlilik doyumuna yönelik kuramsal yaklaşımlar

1.2.1.1. Öğrenme kuramı

Evlilik doyumuna yönelik Öğrenme Kuramı, Cairns ve Gewirtz (1972)'in ortaya attığı bir yaklaşımdır. Bu kurama göre yakın ilişkilerde fayda elde etmeye yönelik bir düşünce vardır ve bu durum yetişkin yıllarındaki yakın ilişkilerde de etkisini sürdürebilmektedir. Evlilikte geçmişten elde edilen bu tecrübeler, eşlerin birbirlerine olan tutum ve algılamalarında etkisini gösterebilmektedir.

1.2.1.2. Sosyal mübadele kuramı

Sosyal Mübadele Kuramı, Thibaut ve Kelley (1959)'in ortaya attığı ikili ilişkilerde karşılaştırmaya dayalı bir kuramdır. Eş ile kurulan ilişki diğerk ilişkilerle karşılaştırıldığında doyum sağılıyorsa bu durum evlilikten elde edilen doyumun

yüksek olduğunu göstermektedir. Bireyin bir başkasıyla kurduğu ilişki eşiyle kurduğu ilişkiden daha fazla tatmin sağlıyorsa bu durumda evlilik doyumu olumsuz etkilenebilmektedir. Bireyin ilişkilerini kıyaslama seviyesi diğer ilişkiden elde edebileceği ödül-bedel karşılaştırmasına göre değişebilmektedir.

1.2.1.3. Bağlanma kuramı

Evlilik doyumuna yönelik bir diğer kuram Bowlby (1969)'nin biyolojik temelli Bağlanma Kuramı'dır. Bowlby'ye göre, bireyin küçük yaşlarda kendisini büyütenlerle kurduğu bağlanma biçimi yetişkinlikte kurduğu bağlanmanın niteliğini ortaya koymaktadır. Bağlanma, bebeklik döneminde geliştirilir, iletişim stilleri çocukluk döneminde sosyal olarak öğrenilir, daha sonraki yetişkin ilişkilerinde yeniden canlanır ve bu durum yetişkinlerin evlilik ve boşanmaya karşı tutumlarını belirleyebilmektedir (Flora ve Segrin, 2015; Whitton vd., 2008).

1.2.1.4. Sevginin evrimi kuramı

Sevginin Evrimi Kuramı Wilson (1981; akt. Erdiç, 2018) tarafından ortaya atılan bir kuram olup yakın ilişkilerde davranışların üç temel güdüden kaynaklandığını savunmaktadır. Bu güdülerden ilki eşe bağımlı tutumdur ve bu, bireyin ilk çocukluk döneminden kalan bir güdü olup anne tarafından korunma ve bağlanma gereksiniminin bir devamıdır. İkinci güdü ise eşlerin birbirini koruma gereksinimidir. Eşler korunma kadar birbirlerini koruma ihtiyacı da duymakta ve birbirlerini yetişkin olarak görmenin yanı sıra çocuk olarak da görmektedirler. Son güdü olan cinsellik ise neslin devamını sağlamaktadır.

1.2.1.5. Kişiler arası iletişime dair sosyal kuram

Miller ve Steinberg (1975) tarafından ortaya atılan bu kurama göre başka insanlara dair kabulleri ve inançları, insanlarla olan iletişimin niteliğini etkilemektedir. Bu durum evlilik doyumu ve evliliğin gücü üzerinde de etkisini sürdürmektedir. Bireylerin kendilerine özgü davranış ve tutumları bazen eşler arasında uyumsuzluğa neden olurken eşini olduğu gibi kabul eden ve kontrolcü davranmayan bireylerin evlilik doyumunun daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

1.2.1.6. Yükleme kuramı

Yükleme Kuramı, Bradbury ve Fincham (1990) tarafından ortaya atılan, eşlerin evliliklerinde meydana gelen olaylar için yaptıkları atıfların evlilik memnuniyetleriyle ilgili olduğunu savunan bir kuramdır. Mutlu evli eşlerle karşılaştırıldığında, evliliklerinde sorun yaşayan eşler, olumsuz olayların artması ve olumlu olayların azalmasıyla muhtemel nedensel ve sorumluluk atıfları yapmaktadır. Evlilikte nedensel atıflardan daha belirgin görünen sorumluluk atıfları, sıkıntılı eşlerin partnerlerini bencilce motive edilmiş ve olumsuz niyetle hareket eden olarak görme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Eşlerin birbirlerine yaptıkları atıfların evlilik doyumunu anlamak için gerekli fakat yeterli olmadığı savunulmaktadır.

İmamoğlu (1994), “Evlilik İlişkileri Modeli” ile Türkiye’de eşlerin bakış açısına evlilik ilişkilerini açıklamış ve geliştirmiştir. Bu modelin eşlerin sosyal gelişmişlik seviyelerini, etkinliklerini ve evlilikten duydukları memnuniyeti içerdiği görülmektedir.

Evlilik ilişkisi çoğu çift için birincil sosyal destek kaynağıdır ve hem psikolojik hem de fizyolojik sorunlara karşı koruyucu bir etken olarak değerlendirilmektedir. Böylece fiziksel ve zihinsel sağlığı, yaşam memnuniyetini, işteki başarıyı ve sosyal iletişimi arttırarak evlilik doyumunu olumlu yönde etkilemektedir (Hatami vd., 2009). Bu nedenle, çiftlerde evlilik doyumu ile ilgili faktörleri anlayarak, evlilik hayatı hakkındaki algıların geliştirilmesine ve etkili yönetim planlaması yoluyla başarı şanslarının artırılmasına yardımcı olmak mümkündür (Darden ve Ginter, 1996; Hughes ve Silva, 2011).

1.2.2. Evlilik Doyumu ile ilgili yapılan araştırmalar

Literatür incelendiğinde evlilik doyumunun birçok farklı değişkenle incelendiği görülmektedir. Bir grup araştırmacı, evli bireylerin evliliklerini nasıl algıladıklarını belirlemeyi amaçlamışlardır (Rebello vd., 2014). Yapılan analizler sonucunda, kıskançlık, paylaşım ve aşk değişkenlerinin evlilik doyumu ile yakından ilişkili değişkenler olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, benzer karakterlere sahip olan çiftlerin evliliklerinden en fazla doyum sağlayan bireyler oldukları bulgular

arasındadır. Öte yandan, kıskançlık değişkeninin evlilik doyumu üzerinde, aşk ve paylaşım değişkenlerine oranla daha etkili olduğu bulgulanmıştır.

Eşlerin birbirini hayatın her alanında desteklemesi, duygusal ve bilişsel ilişkinin daha güçlü olmasını sağlamakta ve ilişkide çatışmayı, stresi ve çözümsüzlüğü önlemeye yardımcı olmaktadır. Bireyin özellikle ihtiyaç duyduğu zamanlarda eşlerinden gördükleri bu destek, kendilerini güvende hissetmelerine katkı sunmaktadır (Cutrona, 1996).

Evliliklerde ilişki doyumunu etkileyen en önemli etkenlerden biri de eşlerin iletişim becerileridir. Yapılan araştırma bulguları, evlilik terapisine giden çiftlerin en sık yaşadıkları sorunun iletişimde oluşan problemler olduğunu göstermektedir (Litzinger ve Gordon, 2005; Miller vd., 2003). Eşlerin birbirine olan savunmacı, inatçı ve ilişkiden kaçınmacı davranışları, iletişimi olumsuz etkileyen unsurlardandır (Gottman ve Krokoff, 1989). Bu da evlilikte etkili iletişim becerilerinin evlilik doyumu üzerindeki önemini göstermektedir.

Gençöz ve Hünler (2003)'in 92 evli çift üzerinde yaptıkları çalışmada boyun eğici tutumların evlilik doyumu üzerindeki etkisini ve boyun eğici tutumlar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide, algılanan evlilikteki sorunları çözümleme becerisinin payını araştırmışlardır. Çalışmanın sonucu, çiftlerin boyun eğici tutumlarındaki yükselişin, algılanan sorun çözebilme becerilerinin düşmesine bu durumun da evlilik doyumlarının azalmasına neden olduğunu ortaya koymuştur.

Bağlanma ve iletişimde işlevi bozan uygulamaların (eleştiri, küçümseme ve savunma) romantik ilişkilerdeki rolünün araştırıldığı çalışma, McNelis ve Segrin (2016) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre güvensiz bağlanma ve işlevsiz iletişim yöntemleri benzer biçimde boşanma riskini artırmaktadır. Ayrıca güvensiz bağlanmanın hem işlevsiz iletişim uygulamalarına neden olduğu hem de boşanma riskini arttırdığı vurgulanmakta olup bireyin boşanma sonrası yeniden ilişki yaşamasının önünde de engel oluşturabileceği tespit edilmiştir.

Samsun ilinde yaşayan meme kanseri tanısı almış 300 evli kadınla yapılan araştırma, cinsel yaşam kalitesi ile evlilik tatmini arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Erdoğan (2019)'ın yaptığı çalışmanın verileri, cinsel yaşam kalitesi ile evlilik

doyumunu arasında olumlu bir ilişki olduğunu gösterse de meme kanserinin cinsel yaşamı ve evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilediği literatür verileri arasındadır. Öte yandan görücü usulü evlenenlerin evlilik doyumunun düşük olduğu bulgulanmış olup, bu durum Türkiye gibi görücü usulü evliliğin yaygın olduğu ülkelerde halk sağlığı eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu çalışma meme kanseri hastalarının yaşam kalitesini artırmak için hemşirelere önemli bir sorumluluk düştüğünü de göstermektedir.

Güvenli bağlanma ve ilişki doyumunu üzerine yapılan bir diğer çalışma da bir grup araştırmacı (Diamond vd., 2018) tarafından 562 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu; ilk defa evli olanlar, ilk eşinden ayrılıp boşananlar ve ikinci evliliğini yapanlar olmak üzere üçe ayrılmıştır. İlişki memnuniyeti değişkeninin bir ilişkiye katılanlar (flört veya evli) arasında hiçbir fark ortaya koymadığı; bunun yerine, bağlanmanın daha iyi bir evlilik doyumunu yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. İlk defa evlenenler ve ikinci evliliğini yapanlar arasında bağlılık konusunda pek bir fark bulunmazken, ayrılmış/boşanmış katılımcılar ile birinci ve ikinci evli katılımcılar arasında farklılıklar görülmüştür. Ayrıca ayrılmış/boşanmış ve ikinci defa evli katılımcılar arasında meşguliyet düzeyi ve benlik algısı konularında da benzerlikler tespit edilmiştir. Son olarak flört eden katılımcıların flört etmeyen veya boşanan katılımcılara kıyasla daha yüksek güvenli bağlanma ve daha düşük korkulu bağlanma geliştirdikleri ortaya konmuştur.

Evlilik doyumunu ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar; dışadönük kişilik özelliği olan bireylerin eşlerinden özgür alanlarına saygı duyulmasını bekleyen ve başka insanların yanında iltifat almaktan hoşlanan bireyler olduklarını göstermiştir (Smith, 2004). Uyumlu kişilik özelliği gösteren eşler daha yüksek doyumunu gösterirken (Goleman, 2000), nörotizm (kaygılı, gergin, çekingen) kişilik özelliğine sahip eşlerin ise evlilik doyumlarının az olduğu tespit edilmiştir (Cihan ve Güngör, 2007). Bunun yanı sıra Fitzpatrick (2001), deneyime açık kişilik özelliği benzer olan evli bireylerin eşlerinden ve evliliklerinden genel olarak daha fazla memnuniyet duyduklarını belirtmiştir.

Çelebi ve Odacı (2018)'nın bağlanma stilleri, ilişkilere ilişkin bilişsel çarpıtmalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ilişkisini inceledikleri çalışma, Trabzon'da bulunan 423 evli bireyle yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kaygılı ve kaçınan bağlanma stillerinin ve kişilik özelliklerinden nörotisizmin evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca, korkulu ve kararsız bağlanma stiline sahip bireylerle kıyaslandığında güvenli ve saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin daha yüksek evlilik uyumu puanına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer neticeye göre ilişkilere ilişkin bilişsel çarpıtmalar ve yakınlıktan kaçınma alt boyutu ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Son olarak kişilerarası ilişkilerde olumsuz tarzların (öfkeli tarz ve küçümseyici/alaycı tarz) evlilik uyumu üzerinde de olumsuz etkilere yol açtığı tespit edilmiştir.

Evlilik doyumu ve demokratik tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen Kendir ve Demirli (2016), iki değişken arasında zayıf, olumlu yönde ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu tespit etmiştir. Demokratik tutumu olan ailelerde düşünceler rahatça ve yargılanmadan ifade edilebildiği için eşler arasındaki ilişkilerin daha etkili ve kaliteli olduğu, bu durumun da evlilikteki mutluluğu ve doyumu artırdığı araştırma bulguları arasındadır. Otoriter ve himayeci anne baba tutumunun ise evlilik doyumuna etki etmediği belirlenmiştir.

Hünler ve Gençöz (2003)'ün evlilik doyumunda boyun eğici davranışların rolünü inceledikleri araştırmanın sonuçlarına göre, eşler arasındaki bir çatışma durumunda boyun eğici davranışlar sergilemenin, çatışmayı sakinleştirici ya da yumuşatıcı bir etki göstermek yerine eşlerin problem çözme algılarının azalmasına neden olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan, boyun eğici davranışların birçok psikolojik bozukluk belirtileriyle anlamlı düzeyde olumlu bir ilişkiye sahip olduğu bulgular arasındadır. Bu nedenle, eşlerin birbirlerine karşı gösterdikleri boyun eğici davranışların öfke gibi bazı olumsuz duyguların oluşmasına neden olduğu vurgulanmıştır.

Evlilik doyumu ile bağlanma boyutları (bağlanma kaygısı ve kaçınması) arasındaki ilişkide evlilik gücünün aracı rolünün araştırıldığı ve Malatyalı ve Sunal

(2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın örneklemini 162 evli çift oluşturmuştur. Hem kadınlarda hem de erkeklerde, bağlanma kaygısı arttıkça e e yönelik hissedilen g   azalmakta, e e yönelik hissedilen g   azaldıkça da evlilikten alınan doyum d  şmektedir. Bağlanma kaçınması ise kadınlarda doğrudan, erkeklerde ise hem doğrudan hem de evlilik g  c  aracılığı ile bireyin kendi evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, kadının bağlanma kaygısının e in evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilediği g  r lmektedir.

Pakistanlılarla yapılan dindarlığın evlilik doyumunu üzerindeki etkisinin araştırıldığı inceleme, bir grup araştırmacı (Aman vd., 2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulguları, dindar Pakistanlı evli çiftlerin stres, depresyon, anksiyete ve fiziksel rahatsızlıkları dindar olmayan çiftlere göre daha iyi yönetme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Öte yandan Pakistanlı evlilerin dindarlık ve dini ba lılık bileşenlerinde, dini uygulamada ve evlilik doyumunda önemli bir yönelime sahip oldukları tespit edilmiştir. Özetle dindarlığın ve bileşenlerinin, dini bağlılığın ve dini pratiğin etkili faktörlerle birlikte evlilik doyumunu ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Tutu  ve Barut (2021), evli bireylerde psikolojik dayanıklılık, olumsuz otomatik düşünceler ve evlilik doyumunu ilişkisini incelemiştir. Toplamda 320 katılımcının bulunduğu çalışmada Psikolojik Dayanıklılık  l e i alt boyutlarından olan Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik ile Aile Uyumunu düzeylerinin katılımcıların evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği g  r lm  tur. Kendilik algısı, gelecek algısı ve sosyal kaynaklar değişkenlerinin ise evlilik doyumunu değişkeni üzerinde anlamlı bir etki olu turmadı ı bulgulanmıştır. Ayrıca otomatik düşünceler ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkiye bakıldığında olumsuz otomatik düşüncelerin evlilik doyumunu azalttığı tespit edilmiştir. Psikolojik dayanıklılık ve evlilik problemleri arasında da benzer bir ilişkinin varlığı göze çarpmaktadır. Son olarak da cinsel yaşam memnuniyeti ve e  desteğinin evlilik doyumuna anlamlı ve olumlu bir şekilde etki ettiği araştırma bulguları arasındadır.

Karney ve Bradbury (2020)'ye göre evlilik doyumunu ve istikrarı üzerine yapılan son 10 yıllık araştırmalar, evlilik ile ilgili uzun süredir devam eden varsayımların ya

eksik ve yanıltıcı ya da yanlış olduğunu ortaya koymaktadır. Çoğu çift için memnuniyet zamanla azalmasa da uzun süre nispeten istikrarlı kalabilmektedir. Evlilik davranış modelleri öngörülerinin aksine, eşler arasındaki olumsuz iletişimin değişmesi zor olabilmekte, değiştirildiğinde mutlaka daha tatmin edici ilişkilere yol açmayabilmektedir. Orta sınıf ve daha varlıklı çiftler için güvenilir bir şekilde uyarlanabilen süreçler, düşük gelirli çiftlerde farklı şekilde çalışabilmekte ve bu da mevcut evlilik modellerinin farklı ortamlarda yaşayan çiftlere genellenebilirliği konusunda ciddi sorunlar doğurabilmektedir. Son 10 yılın bir araya getirilmiş bu araştırması, evlilik memnuniyetini ve istikrarını anlama ve teşvik etme işlevlerinin daha karmaşık olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde evlilik doyumunu etkileyen birçok değişkenin mevcut olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmada da evlilik doyumunun, narsisizm, yaşamın anlamı, kendilik algısı ve spiritüel iyi oluş değişkenleri ile ilişkisi incelenecektir. İncelenen değişkenlerin evlilik doyumu ile ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Evlilikte anlamı etkilediği düşünülen, yakın ilişkiler üzerinde yıpratıcı etkiler gösterebilen (Khodabakhsh ve Besharat, 2011) ve evlilikten elde edilen doyumu olumsuz etkileyen (Lam, 2012) kişilik özelliklerinden biri de narsisizmdir.

1.3. Narsisizm ve Evlilik Doyumu

Toplumbilimci Cristopher Lash “*Her çağ, kendisini oluşturan özgün yapının abartılı şekilde dışa vurulduğu, patolojik davranış biçimleri yaratır*” diyerek, sudaki yansımasına âşık olan Yunan mitolojisindeki Narcissus efsanesinden esinlenip diğer toplumbilimcilerle birlikte içinde bulunduğumuz dönemi narsisizm çağı olarak nitelenmişlerdir (akt. Evren, 1997). Hayatın çoğu alanında karşılaşılabilen narsisistik kişilik özelliklerine sahip bireyler ve narsisizm olgusu, evlilik ilişkilerinde de evlilik doyumunu, uyumunu ve anlamını etkileyebilen bir değişken olarak görülebilmektedir.

1.3.1. Normal ve patolojik narsisizm

Alan yazın incelendiğinde, narsisizmin normal/sağlıklı narsisizm ve patolojik narsisizm diye iki ayrı yapıya ayrılarak araştırılması daha yararlı görülmüştür (Falkenbach vd., 2013). Normal narsisistik işleyiş patolojik narsisizm ile bir arada bulunabilmekte ve bu durum bağlam ve kişilerarası ilişkilere göre değişebilmektedir. Bununla birlikte, hem büyüklenmeci hem de savunmasız narsisizme sahip olanlar, başkalarının düşüncesi pahasına kendi ihtiyaçlarını karşılamakla meşgul olabilmektedirler (Yakeley, 2018). Takip eden başlıklarda ilgili literatürde her iki narsisizm türüne ilişkin bilgi sunulmaktadır.

1.3.1.1.Normal narsisizm

Normal narsisizm, Raskin ve Hall (1979)'un narsisistik kişilik bozukluğunun alt-klinik bir versiyonunu tanımlamak adına narsisistik 28 kişilik envanterini geliştirmesiyle ortaya çıkmıştır (Paulhus ve Williams, 2002). Kişinin vazgeçilmez bir parçasını oluşturan normal/sağlıklı narsisizme sahip birey, kendi saygısını korumak için devamlı dış dünyadan gelen övgülere muhtaç olmayabilir yahut başkalarından gelen negatif fikirlerden etkilenmeyebilir. Kendisini önemli ve saygıdeğer biri olarak görmesi için daima diğerlerinden beğeni yahut iltifat almaya ihtiyaç duymadığı gibi kendisine yöneltilen tenkitlere karşı da öz değeri hemen zedelenmeyebilir (Özmen, 2006).

Normal narsisizm, bireyin etrafıyla ve başkalarının beklenti ve istekleriyle aktif olarak baş edebilmesini (Rozenblatt, 2002), bireyler arası ilişkilerinde becerikli olmaya katkı sağlayan başkalarına empati duyma, utanma, imrenme, gurur duyma, öfkelenme, güç sahibi olma vb. özellikleri kazanabilmesini sağlar. Pozitif öz-değer, ruhsal bağımsızlaşma ve fikirlerin, hislerin, tecrübelerin ve toplumsal kurallara uygun biçimde uyarıların kontrol edilmesine dair kendiliği koruyan tecrübeleri içinde bulundurur. Altta sıralanan Ronningstam tarafından ortaya atılan narsisizm belirtileri “aitlik, minnet duyma ve ilgi gösterme hislerine dair gururlanma, ayrılabilme, üstün olma, hislerini düzenlerken, suçlu ve yalnız hissetmeyi tolere edebilme” yeteneklerini barındırır (Ronningstam, 2005) ve;

- Beceri ve sınırlarına yönelik kendini değerlendirebilme,

- Takdir edilme ve iltifatın yanı sıra yergi ve dışlanmayı tolerans gücü,
- Başarıyı güdüleyen büyüklenmecî düşler,
- Olumlu saldırganlık ve güç dürtülerini içten denetleme yeteneği,
- Başkalarıyla irtibatlarında doğru ölçüde hakettiğini hisetme,
- Arzu ve duyarlılık hissi taşıma
- Görev üstlenme ve beraberliği onaylama,
- Gıpta etme, çekinme kibirlenme ve kendini başkalarından aşağı görme konularında farkındalık hislerini tolerans yeteneği gibi unsurları ihtiva eder.

Tankut (2021)'a göre insanların başkaları tarafından sevilme, beğenilme ve onaylanmaya yönelik beklenti ya da gereksinimleri narsisistik ihtiyaçlar olarak nitelendirilebilir. Bu durumda insanın asıl beklentisinin hak ettiğini düşündüğü değeri alarak diğerleri tarafından istenmek olduğu iddia edilmektedir. Bu amaçla farklı davranışlarda bulunan bireyin bu ihtiyaçlarının doyurulmaması halinde narsisistik yaralanma yaşaması kaçınılmaz hale gelebilmektedir.

1.3.1.2. Patolojik narsisizm

Patolojik narsisizm ilk kez 1980 tarihli DSM-III'te Eksen II bozuklukları içerisinde yer alan "Narsisistik Kişilik Bozukluğu" tanı kategorisi altında karşımıza çıkmaktadır. Patolojik narsisizm, kendini koruyucu tepkiler ve duygusal düzensizlikle beraber öz düzenleme, benlik saygısı ve tolere edebilme duygularında meydana gelen kırılganlık ile tanımlanmaktadır (Yakeley, 2018). Kernberg (1999), patolojik narsisizmi kendi benliğine hayranlık duymak, empatiden yoksun olma ve bazı ayrıcalıklar tanınması gerektiğini düşünme vb. tutumlar üzerinden açıklamaktadır. Pincus ve Lukowitsky (2010) ise bireylerin kendilerine ait geliştirdikleri olumlu benlik algılarında var olan savunma mekanizmalarının herhangi bir tehlike ile karşılaştığı takdirde zarar göreceğinden ve bu durumda uygun başa çıkma sistemlerinin kullanılmamasının da işlevsellikte bozukluklara neden olabileceğinden bahsetmektedir. Bahsi geçen bu süreç ile meydana gelen durum patolojik narsisizm olarak tanımlanmaktadır.

Yapılan alışmalar narsisizmin temellerinin bebeğin annesiyle kurduğu ilişkiye göre şekillendiğini ve işlevsiz ebeveynliğin yetişkinlikte patolojik narsisizmin gelişimiyle önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir (Horton, 2011). Sağlıklı bir gelişimde bebeğin annesiyle kurduğu ilişki, bebekte pozitif anılar olarak kalmakta ve bebek kendisini sevmeye değer, önemi olan, bakım verilmeye layık bir varlık olarak görmektedir. Fakat ihmal edilmiş ve reddedilmiş bir ocuk, ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda kendisinin değer verilmeye layık olmadığını düşünebilmektedir. Bu durumda bebeğin bakım vereni ile kurduğu bu ilişki bütün insanların güvensiz, değişebilir, korkulu ve kestirilemez olduğu düşüncesine neden olup çocukta güvensizlik hissini oluşturabilmektedir (Ozan vd., 2008). Bunun yanı sıra ebeveyn dşknliğnn hem görkemli narsisizm hem de savunmasız narsisizm ile ilişkili olduğu öne sürülse de, ebeveyn soğukluğu ve çocuğun duygusal kontrolünün savunmasız narsisizm ile ilişkili olma olasılığının daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Yakeley, 2018).

Karaaziz ve Atak (2013), kişiliğinde patolojik narsisizm eğilimi barındıran bireylerin dışardan özgüvenli, diğer insanların düşüncelerine karşı umursamaz görünmelerine rağmen içsel olarak tamamen başkalarının düşünceleriyle var olmaya muhtaç kalabilmekte olduklarını belirtmişlerdir. Bu da patolojik narsisist bireylerin dışardan verdikleri aşır özgüvenli intibainın ve kendinden emin tavırların tersine i dünyalarında kendilerine güvenmediklerini gösterebilmektedir. Karaaziz ve Atak'a göre patolojik narsisizmde dikkat edilmesi gereken, kişinin varlığının başkalarından aldığı tepkilerle şekillenebilmesi ve narsisist kişinin buna ihtiyaç duyabilmesidir.

Amerikan Psikiyatri Kliniği'nin tanı listesi olan DSM-V (2013) son raporunda narsisistik kişilik bozukluğu için ileri sürülen koşulları şöyle sıralamıştır:

- Büyüklük ve kendini önemli görme,
- Başarı, g, çekicilik, entelektüel üstünlük veya ideal aşkın sürekli fantezileri,
- stnlk ve uzmanlık duygusu,
- Takdir görme isteği,
- Yetkili olduğuna dair güçlü duygu,

- Başkalarını manipüle etme ve sömürme,
- Empati eksikliği,
- Başkalarının onu kıskandığına ve başkalarını kıskandığına inanma,
- Kibirli ve küçümseyici tutum ve davranışlarda bulunma.

Wardetzki (2019), narsisizmi, insan hayatını kısıtlayan ve sürdürebilir ilişkiler kurmayı çoğunlukla zorlayan bir durum olarak ifade etmektedir. Öz değer sistemi yerleşmiş olan birey, reddedilme yahut eleştirilmeye karşı bir tepki gösterir, hüznlenir fakat kendi varlığından şüpheyne düşmez. Wardetzki'ye göre narsisizm eğilimine sahip bireyler ise eleştiri karşısında tepkisel davranabilir ve öz değeri hissini korumakta güçlük çekebilir. Kişiliğindeki bozukluk sebebiyle o kadar yıpranır ki bu durum varlığı konusunda şüpheyne duymasına yol açabilir.

1.3.2. Narsisizm belirtileri

Narsisist bir bireyin görünürde insanlara yansıttığı ve var olduğu zannedilen tarafı gerçek olmayan yapay kendiliği iken (Akhtar, 1989) yüzeyde kimseye göstermediği ve olmadığı zannedilen tarafı ise değerli olmayan asıl benliği olabilmektedir. Narsisist birey, her iki benliği de bedenine sığdırabilen kişidir. Bu bireylerin varlığı dağınık ve ilkindir, yani bütünleşmiş insandan bahsetmek pek mümkün değildir. Kendiliği iç içe geçmiş ve birbiri içinde kaybolan geçici görüntülerden oluşabilmektedir. Kurguları geçici, birliktelikleri gösteriştir ve gerçeklikten uzak davranabilmektedir. Narsisistin bedeninde gizlediği zayıf ve asıl benliği ile dış dünyaya yansıttığı gerçek olmayan büyüklenmeci benliği bir arada bulunsa da bir araya gelmeleri güç olabilmektedir. Biri ortaya çıkınca diğeri kaybolmakta ve çoğu zaman beden büyüklenen sahte kendiliğinin hakimiyeti altında olabilmektedir. Aslında değersiz olan gerçek benliğini bastırma ya da bölme-yadsıma ve yansıtma savunma mekanizmaları ile telafi etmeye çalışmaktadır. Varlığını çok nadir gösteren ve incinen kişi, öz değeri hissi ve benlik saygısında meydana gelen hareketlenmeden kendisini sorumlu tutabilmektedir. Duyguları ortaya çıktığında büyüklenmeci benliği, duyguları bastırarak duruma el koyabilmektedir. Bu arada kendini her durumda değersiz hisseden gerçek kendiliği, dış dünyada nesne

bulamadığında, kendini savunmaya muhtaç, zayıf ve çaresiz hissederken bulabilmektedir. Bu dış nesne kendilik işlevi görüp, kendisine acı çektirmesine rağmen ayırsamadığı ebeveynidir. İçinde bulunduğu durumdan yakındığı halde ayırsamama, preödipal patolojilerin özelliği olarak kendini gösterebilmektedir (Ozan vd., 2008).

Narsisist bireylerin kişilerarası işlev bozukluklarının bir kısmını açıklamak için önerilen temel özellik düşük empatidir (Hart vd., 2022). Rhodewalt ve Morf (2001)'a göre narsisizm düzeyi yüksek bireylerin kullandığı riskli ve empatik olmayan stratejiler, kişilerarası ilişkilerde dış olumlama ararken olumsuzluğu ortaya çıkarabilmektedir. Araştırmalara göre bu durum başarısızlıktan sonra daha fazla endişe ve daha düşük benlik saygısı göstermeye neden olabilmektedir (Rhodewalt ve Morf, 1998). Narsisist kişinin belirli bir alanda yetenek sahibi olması olumlu bulunan yegâne özelliği olabilmektedir. Narsisist birey hayatı boyunca gerçek anlamıyla sevinemeyen, gülemeyen, yeteneklerinin tadına varamayan biri olabilmektedir. Memnuluk, neşe ve kıvanç gibi duyguları içten hissedemeyen bu bireyler, gerçek kendiliğini inkâr edip bağımlı, bakım verenlerinin beklenti ve taleplerine itaat eden biri olarak büyümüş, insanlara çoğunlukla gerçek olmayan, büyüklenmeci kendiliğini göstermek durumunda kalabilmişlerdir (Akhtar, 1989).

1.3.3. Narsisizmin evlilik doyumuna etkisi

Narsisizm, sosyal ilişkilerin başlatılması ve sürdürülmesiyle ilgili kişilerarası stratejiler ve davranışlarla ilişkili bir kavramdır. Narsisizm düzeyi yüksek bireyler büyük bir benlik saygısı kazanma ve sürdürme hedeflerine ulaşmak için, başkalarından hayranlık duymaya çalışabilirler. Bu isteklerini, kendinden emin, büyüleyici, eğlenceli ve iddialı davranışlarla ifade edebilirler (örn. Back vd., 2013; Campbell ve Campbell, 2009). Aynı zamanda, kendi üstün statülerini savunmak için, büyük benlik görüşlerini tehdit eden insanları aşağılama eğiliminde olmaları, narsisist bireylerin sosyal olarak duyarsız, bencil, düşmanca ve saldırgan davranışlar sergilemelerine neden olabilmektedir (örn. Back vd., 2013; Küfner vd., 2013). Sevilme eğiliminde olan narsisist bireyler, genellikle yeni bir ilişki başlatmada başarılı olup sosyal ilişkilerinde başlangıçta arzu ettikleri hayranlığı elde

edebilmektedirler. Bununla birlikte, sosyal ilişkiler derinleştikçe, narsisizmin daha düşmanca özellikleri ortaya çıkabilmekte ve bu durum kişilerarası sorunları (çatışmalar ve ihlaller) tetikleyebilmektedir. Sonuç olarak, narsisizm düzeyi yüksek bireyler genellikle sosyal ilişkilerini derinleştirmekten kaçınabilmekte ve yakın ilişkiler kurma arzusundan yoksun olabilmektedirler (Campbell ve Campbell, 2009; Wurst vd., 2017).

Narsisistik eğilimi yüksek bireyler, kendi ilgi, ihtiyaç ve arzularına cevap vererek isteklerini yerine getirmeye eğilimli partnerler arayabilmektedirler (Lavner vd., 2016). Bununla birlikte, uzun vadeli bir ilişki narsisistik bireyler için zahmetlidir (örn., bağlılık, sadakat) ve zaman içinde daha düşük memnuniyet ile sonuçlanabilmektedir. Böylece narsisist bireyler ve partnerleri için ilişki yüksek başlayabilmekte ama zamanla çatışma yaşamak kaçınılmaz duruma gelebilmektedir (Lamkin vd., 2016). Bu tür çatışmalardan sonra veya romantik partnerleri tarafından yapılan ihlallerden sonra (örn., hakaret veya aldatılmak), narsisizm düzeyi yüksek bireylerin intikam, az bağışlama ve az ilişki sürdürme davranışı ile tepki verdikleri görülebilmektedir (Rasmussen ve Boon, 2014).

Wardetzki (2019)'ye göre narsisizmin erkek ve dişi şekilleri arasında farklılıklar mevcuttur. Narsisistik yapının erkek ve dişi her iki türünde de aynı narsisist bozukluk bulunabilir fakat ilişki kurma biçimleri onları farklı kılmaktadır. Her iki durumda da erkek ve dişi narsisizm, bir madalyonun iki yüzü gibidir ve narsisistik bozuklukları aynı temellere dayanabilmektedir. Bu iki farklı ortaya çıkış, çoğunlukla cinsiyetlerin kendilerine özgü toplumsal şartların ve sosyal hayattaki rollerin neticeleridir.

1.3.4. Narsisizm ve evlilik doyumu ile ilgili çalışmalar

Narsisizm ve evlilik doyumu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde yapılan araştırmaların kısıtlılığı göze çarpmaktadır. Literatürde yapılan çalışmalar kısaca şöyle sıralanmaktadır:

Koreli-Amerikalı evli çiftlerle yapılan ve Jung (2019) tarafından yürütülen çalışma, gizli narsisizm, affetme, empati ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemek ve cinsiyete ve evlik süresine göre gizli narsisizm, affetme, empati ve

evlilik doyumu arasındaki farklılıkları bulmak amacıyla yapılmıştır. Buna ek olarak affetme ve empatinin aracı etkilerini ve cinsiyetler arasındaki ilişki farklılıklarını irdelenmiştir. İki yüz kırk sekiz evli Koreli Amerikalının dahil edildiği araştırmada, gizli narsisizmin affetme, empati ve evlilik doyumu ile negatif bir ilişki gösterdiği bulgulanmıştır. Öte yandan empati ve affetmenin gizli narsisizm ve evlilik doyumu ile arasında dolaylı etki tespit edilmiştir. Son olarak evli erkekler ve kadınlar için gizli narsisizmin empati, empatinin affetme, empatinin evlilik tatmini üzerindeki etkilerinin önemi vurgulanmıştır.

Narsisistik kişilik özellikleri ve bağışlayıcılığın evlilik doyumu üzerindeki etkisinin irdelendiği çalışmaya 345 evli birey katılmıştır. Yücebiyık (2020)'ın yaptığı araştırmanın verilerine göre narsisistik kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ile doğrudan bir ilişkisi tespit edilmemiştir. Buna karşın bireyin narsisistik düzeyinin artması evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Çiftlerin birbirini bağışlaması anlamına gelen yardımseverlik davranışı evlilikte uyumu arttırmakta, bağışlamama anlamına gelen çiftlerin birbirinden uzaklaşmasının ise evlilikte uyumu azaltmakta olduğu bulgulanmıştır. Öte yandan bireylerin narsisistik kişilik özelliklerinin artmasının misilleme davranışını da arttırdığı araştırma bulguları arasındadır.

Narsisizmin yakın ilişkiler ve cinsel davranışlar üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan çalışma Erdoğan ve Şahin (2020) tarafından yürütülmüştür. Üç yüz elli kişinin rastgele seçilerek katıldığı çalışmadan elde edilen bulgulara göre erkeklerin büyülenmeci narsisizm puanlarının bayanlara oranla daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Bir diğer sonuca göre narsisizm ve ilişki doyumu arasında zayıf düzeyde ancak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre narsisizm düzeyinin artması ilişki doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Son olarak narsisizmin cinsellik ile ilişkisine bakıldığında, kırılgan narsisizm ile heyecan arama ve cinsel tutum arasında ilişki bulunurken, riskli cinsel davranışlar ile herhangi bir ilişkisi tespit edilmemiştir. Narsisizmin büyülenmeci boyutunun ise heyecan arama ve cinsel tutuma ek olarak riskli cinsel davranışlar ile de ilişkili olduğu, araştırma bulguları arasındadır.

Elibol ve Sevi Tok (2019), narsisizm ve eleştiri hassasiyeti arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada 236 gönüllü ile çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre büyüklenmeci narsisist tutum sergileyenlerin dönüt almaya meyilli olup, eleştiriye karşı daha az hassas oldukları, geri dönütleri önemsedikleri ve aşırı durumdaki geri dönütlere karşı daha az olumsuz yanıtlar verdikleri ve kendi davranışları üzerine çok fazla düşünmedikleri bulgulanmıştır. Bununla beraber kırılğan (örtük) narsisistik katılımcıların ise geri dönütleri kabul etmemeye meyilli oldukları araştırma sonuçları arasındadır.

Narsisizmin ilişki işleyişi üzerindeki etkilerini araştırmak için 54 genç çift ile yapılan çalışmada çiftler tarafsız bir tartışma görevine katılmış ve çiftlerin iletişim davranışları (düşmanlık, öfke ve olumlu etki) gözlemciler tarafından kodlanmıştır. Ayrıca ilişki memnuniyeti ve narsisizmin değerlendirildiği çalışmanın sonuçlarına göre, yüksek narsisizm seviyesine sahip kadınlar, erkek partnerlerine oranla daha yüksek düşmanlık seviyeleri göstermiştir. Bunun yanı sıra erkekler, kadın partnerleri yüksek narsisizm seviyelerine sahipse daha fazla öfke gösterdikleri de bulgular arasındadır. Sonuç olarak kadın narsisizminin erkek partnerleri için romantik ilişkilerde daha fazla zorluk çıkardığı gözlenmiştir (Lamkin vd., 2016).

Yapılan araştırmalar, evlilik doyumuna etki eden birçok faktörün olduğunu ortaya koymuştur. Evlilik, eşlerin tatmin sağlamak, beklentilerini karşılamak ve karşılıklı eş olmak amacıyla girdikleri bir yapıdır. Narsisist bireylerin gerek büyüklenmeci tavırları gerekse empatiden yoksun oluşu evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilemekte ve narsisist eşin varlığını kanıtlamak maksadıyla girdiği tek kişilik bir gösteriye dönüşebilmektedir.

Yaşamda bireye kendini konumlandırma ve tanıma olanağı sunan, bireyin öznel anlamda iyi hissederek evlilikten doyum almasını sağlayan önemli motivasyonlardan biri de yaşamda bir anlam sahibi olmaktır.

1.4. Yaşamın Anlamı, Amacı ve Evlilik Doyumu

1.4.1. Yaşamın anlamı ve amacı

Albert Camus (2014) “Gerçekten ciddi olan tek bir sorun vardır... yaşam, yaşamaya değer mi değmez mi...” sorusu ile anlamın insanlar için bir çok temel

ihtiyaçtan daha önemli olduğunu hatırlatmaktadır. Günümüz toplumu ve çağın psikolojisi insanın anlam ihtiyacını göz ardı edebilmekte, insanı dürtüsel ve tepkisel bir varlık olarak görebilmektedir. Fakat insan tepki vermekten ya da boşaltım yapmaktan ziyade, hayatın ona sorduğu sorulara yanıt arayan ve böylece hayatın ona sunduğu anlamları gerçekleştirebilen bir varlıktır (Frankl, 1994).

Carl Gustav Jung (2018), *“Yaşamın anlamı ya yaşamın bize yönelttiği sorudur ya da biz yaşama yöneltilen bir soruyuzdur ve yanıtlamadığımız takdirde dünyanın bize verdiği yanıtla bağlı kalmak zorundayız.”* diyerek anlam oluşturma görevi bir yaşam görevi olduğunu ve ancak çok büyük bir zahmetle başarılabilirliğini söylemiştir. Anlamsız bir hayatın derin bir boşluk duygusu oluşturduğunu düşünen May (2013), boşluk duygusunun çoğunlukla insanların hayata veya yaşanılan dünyaya dair etkin bir faaliyette bulunmaktan aciz olmanın bir sonucu olduğunu belirtmektedir.

Varoluşçu kuramın temsilcileri, anlam konusu üzerine görüş belirtenlerin başında gelmektedir. Özünde anlam barındırmayan bir dünyada bireyin anlam aramasının “saçma” ve “paradoksal” olduğuna düşünen Albert Camus (2014), yarattığımız ya da bulduğumuz hiçbir anlamın dünya ile aramızdaki anlamsız ilişkiyi gideremeyeceğini düşünmektedir. Varoluşçu düşünürlere göre asıl sorun insanın anlamsız bir dünyada nasıl yaşayacağıdır. Varoluşun özden önce geldiğini savunan varoluşçu düşünürlere göre insan, özünü kendi seçer ve özgürdür. Herhangi bir şeyle sınırlanamayan bu özgürlük aynı zamanda bireyi kendi özünü yaratmasından ve seçimlerinden de sorumlu tutar. Hayatın anlamsızlığına değinen bir diğer varoluşçu Jean Paul Sartre (1961)’a göre ise hayatın anlamsızlığıyla karşılaşma insanda bir irkilmeye sebep olur. Sartre, “bulantı” adını verdiği bu irkilmenin insanın hayatın ağırlığını hissetmesi ve saçmalığını kavraması anlamına geldiğini belirtmektedir. Bu durumda insan, kendi özünü ve değerlerini kendi yaratarak hayata ve evrene bir anlam kazandırabilmektedir (Bender, 2009).

Adler (2014), herkesin bu hayatta bir amacı olduğunu ve bu amacın hayata anlam katarak, bireyin kendisine ve çevresine yararlı olabilmesine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. O, bireyin tüm davranışlarını, tutumlarını, dışavurum

biçimlerini, gidişatını, alışkanlıklarını ve karakter özelliklerini yönlendiren ana etkenin anlam olduğunu vurgulamıştır. Anlam arayışını, tutarlılık arayışı olarak tanımlayan Yalom (2001)'a göre ise dikkat edilmesi gereken husus, hiçbir anlamın kusursuz ve doğru olmadığı ve amaca giden her anlamın tümüyle yanlış olarak nitelendirilmemesi gerektiğidir.

Frankl (2017)'a göre, yaşam zor şartlara rağmen anlamlı hale gelebilmekte; ve kişi yaşamının geri kalanını korumak adına sevilen insanlara yönelik imgeler, keskin bir mizah ve doğanın güzelliklerinde yakalanan anlık manzaralar ile kendini acıya karşı koruyabilmektedir. Talihsiz, hoş olmayan olayların benlik, ilişkiler ve dünya için ne anlama geldiğini anlama güdüsü, insanların hayatlarını anlam sahibi olarak görmelerinin altında yatan ilk adım olabilmektedir.

Çeşitli araştırmalar (Meert vd., 2005), olumsuz deneyimlerin yaşamdaki anlam süreçlerini destekleyebileceğini savunmaktadır. Çok sayıda bulguya ilişkin bir inceleme (Heintzelman ve King, 2013), insanların mevcut anlam çerçevelerinde (örn. kendilerini, ilişkilerini veya dünyadaki yerlerini nasıl algıladıkları) yaşadıkları bir aksaklığın, kurdukları anlam çerçevelerinin bağlantılarını güçlendirmede etkili olabileceğini göstermektedir.

Ward ve King (2016)'e göre yaşamın anlamı, bir deneyim veya zihinsel bir durum ile ilgili olabilmektedir. Klinger (1977), birinin hayatını anlamlı olarak değerlendirmek için nesnel koşulların yeterli olmadığını savunmaktadır. Bir insanın iç yaşamının yaygın bir kalitesi olan anlamlılık çok öznel bir durum olup, fikirsel ve duygusal anlamda yaşanabilmektedir. Birinin hayatının anlamlılığı ile kastedilen şey içsel dünyasının nitelikleri olabilmektedir. Bu durumda mutlu bir yaşamla karşılaştırıldığında, anlamlı yaşam bir şekilde daha iyi, daha nadir ve daha ahlaki olarak tasvir edilebilmektedir.

Herkesin hayatına sığabilecek evrensel bir anlam olmadığı için (Frankl, 1994), önemli hedeflerin peşinde koşmak veya tutarlı bir yaşam anlatısı geliştirmek gibi yollarla her insan kendi yaşamında bir anlam yaratmalıdır (Steger vd., 2006). Baumeister (1991), anlam duygusunun değer, amaç, etkinlik ve öz değer ihtiyaçlarının karşılanmasıyla elde edilebileceğini öne sürmüştür, Frankl (1963) ise

insanların hayatlarında anlam bulmak için doğuştan gelen bir dürtü olan "anlam iradesi" ile karakterize edildiğini ve anlam elde edememenin psikolojik sıkıntıyla sonuçlanabileceğini savunmuştur. Hayatta daha az anlam sahibi olmak, terapiye daha fazla ihtiyaç, depresyon, anksiyete, intihar düşüncesi, madde bağımlılığı ve diğer ruhsal sorunlar ile bağlantılı iken daha fazla anlam sahibi olmak iş keyfi, yaşam memnuniyeti, mutluluk ve diğer sağlıklı psikolojik işlevler ile olumlu bir şekilde ilişkilendirilebilmektedir (Steger vd., 2006).

Yaşamda anlam “insanların yaşamlarını ne kadar kavradığı, anladığı veya öneminin ne kadar önemli olduğu” olarak tanımlanmış olup (Steger, 2009), iki ana boyutu kapsayan çatı bir terim olarak görülmüştür (Steger, 2009; Steger vd., 2006). İlk boyuta göre kişinin hayatını anlamlandırma ve anlama yeteneği, kişinin benliği, dış dünyası ve kişinin içinde bulunduğu dünyada nasıl uyum sağladığı ve çalıştığı da dâhil olmak üzere kavramdır. Kavrama, anlamlı bir yaşam için bir anlam çerçevesince hazırlanmış birbirine bağlı bir şema ağını ifade eder. İkinci boyut ise kendine uygun ve ilgili faaliyetleri motive eden bir veya daha fazla kapsamlı, uzun vadeli yaşam özlemi olan amaçtır (Steger vd., 2009).

Öte taraftan, ikisi birbirinden farklı olsa da yaşamda bir anlam arama zaman zaman hayatın amacı olarak da anlaşılmıştır. Bu durumda Göka (2019), birbirleriyle çok ilişkili olmalarına rağmen anlam ve amaç kavramlarının birbirlerinden farklı olduklarını öne sürmüştür. Anlam tecrübe ve yoruma tabi iken amaç, bir hedefi ifade etmektedir. Buna göre bir şeyin amacı o şeyin rolü ve işlevi ile ilgili olabilmektedir. Hayatta bir amaca sahip insanlar hayata sıkı sıkıya bağlı ve hayatın zorluklarıyla baş etmede daha dirayetli, meydana gelen sorunlara çözüm bulabilen ve yaşam süreleri daha uzun bireyler olabilmektedir. Bu durumda, varoluşu anlamlandırma çabası, amaca ulaşınca dek sürer ve amaca ulaşan birey hayatını anlamlandırabilir (Aydın vd., 2015). Bu da anlamın tek yönü olan değişmez bir yapıdan ibaret olmadığını, ortaya çıkan yeni durumlar karşısında takınılan tavır, başkalarıyla ilişkilendirme ve geçmiş hayat ışığında değerlendirme ile elde edilebileceğini göstermektedir (Öcal, 2010).

Adler (2014)'e göre hayat demek, insanlarla ilgili olmak, bütünden bir parça olabilmek, gücü yettiğinde insanların iyiliği için çaba sarf etmektir. Hayatta dezavantajlı durumlar yaşamış bireylere baktığımızda bu kişilerin sosyal hayatta herhangi bir yer edinemedikleri görülmektedir. Bu sebeple yaşama verilen anlamın gerçek bir anlam olabilmesi için onun başka insanlarla da ilintili olması gerekmektedir. Nitekim Adler, kendisini anlamdan sıyrıp sadece nesnelere yönelen bireyin mutsuzluğu tatmasının kaçınılmaz olabileceğini belirtmektedir. Bireylerin hayatı çoğunlukla ona yükledikleri anlam yoluyla kavıyor oluşu, anlamın kişiye özel, doğruluk içermeyen, eksik ve kusurlu olabileceğini göstermektedir.

1.4.2. Evlilikte anlam ve amaç

Evlilik, değişkenlik arz edebilen, nesillerin devam etmesine olanak tanıyan, çiftlerin kalıcı bir ilişki kurmak amacıyla anlaşılabilir meydana getirdikleri, partnerlerin karşılıklı yükümlülükleri paylaştıkları evrensel bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Özabacı vd., 2015). Adler (2014)'e göre hayatın anlamından ne anladığımızı ortaya koymak için yerine getirmemiz gereken ödevler vardır; bunlardan biri de evliliktir.

Araştırmacılar ve teorisyenler uzun zamandır insanların birbirine bağlı varlıklar olduğunu ve diğer insanlardan izole bir şekilde anlaşılamayacağını savunmuş (örn, Antonucci vd., 2005), ait olma duygusu ile yaşamdaki anlam arasında güçlü bir bağlantı olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, bir dizi farklı metodolojik yaklaşımları kullanan çalışmalar, aidiyet hissi olanların hayattaki anlam düzeyinin daha yüksek olduğunu bulgulamıştır (Lambert vd., 2013).

Evlilikte anlam; kişilerin evlilikle ilgili beklentileridir. Evliliğe yüklenen anlam ise bireylerin evliliğe dair algıları, kişilik özellikleri, aile yapısı, sosyal çevresi, kültürü ve geçmiş tecrübeler doğrultusunda kişiliğini şekillendirmesidir. Kişinin aile yaşantısı evliliğe yüklenen anlamın en temel belirleyicilerindendir (Yazıcı, 2019).

Mohammadi ve Soleymani (2017)'ye göre şemalar, evlilik ilişkilerini tanımlayan ve anlaşılmasına katkıda bulunan bireylerarası ve zihinsel etmenlerdir. Bu etmenler, bireyin kendini, dünyayı ve dış dünya hakkındaki derin düşüncelerini belirleyen işlemciler gibidir. Davranışa yön vererek değişimin aksine, kendiliğinden oluşan anılar, düşünceler, hisler ve algıları tanımlar. Bireyin hayatında kalıcı izler

bırakan bu konular küçük yaşlarda ortaya çıkarak, yetişkinlikte de etkisini sürdürmekte ve büyük ölçüde işlevini yitirebilmektedir. Dolayısıyla kişinin ilk çocukluk evresinde meydana gelen bu şemalar, evliliğe atfedilen anlamı büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Sosyal hayatta yaşanan değişimlerin bireyin algılarına, inançlarına ve tutumlarına olan etkisi düşünüldüğünde, evliliğe yüklenen anlamı da büyük ölçüde şekillendirdiği öne sürülmektedir (Peters, 2018).

1.4.3. Evlilikte anlam ve doyumun incelendiği araştırmalar

Literatür incelendiğinde evlilikte anlam ve evlilik doyumunun bir arada incelendiği araştırmaların azlığı dikkat çekmiştir. Mevcut birkaç çalışma aşağıda sıralanmıştır:

Manting (1966)'e göre, Hollanda'da 1970'lerde ortaya çıkan evlilik öncesi birlikte yaşama, alternatif bir yaşam biçimi olarak görülmüş ve toplumun bir bölümünün dikkatini çekmiştir. Fakat daha sonra birlikte yaşayan çiftlerin ilişkilerini sürdürmeye yönelik bağlılık düzeylerinin evli çiftlere göre daha düşük olması ve bununla beraber 1980'lerin başında birlikte yaşayan çiftlerin ilişkilerinde (örneğin finansal düzenlemelerinde) daha fazla bağımsızlık dürtüsüne sahip olması, birlikte yaşamaya yüklenen anlamı hızla azaltmıştır. Birlikte yaşamak evliliğe alternatif olmak yerine, evlenmeden önce ilişkiyi test etmek için bir strateji haline gelmiş ve Hollanda'da birlikte yaşama ile birlikte (doğrudan) evliliğin anlamı da değişmeye başlamıştır. Manting'e göre birlikte yaşama, başlarda burjuva evliliğine karşı bir protesto olarak başlasa da zamanla kademeli bir birlikteliğe dönüşmüş ve farklı tarihsel koşullarla beraber doğrudan evlilik normal olmaktan sapkın davranışa evrilmiştir. Bu da evlilikteki düşüşün altında yatan nedenlerden biri olarak görülebilmektedir.

Bir diğer çalışma da Amerika'da, yaşları 21 ile 38 arasında değişen ırksal, etnik ve sosyoekonomik açıdan farklı genç bir kitleyle 424 nitel röportaja dayanarak yapılmış ve bu çalışmada evliliğin değişen anlamı sorgulanmıştır. Araştırmacılar (Kefalas vd., (2011), çalışma grubunu ikiye ayırmış ve yanıtlayanların beşte birinin ebeveynleri ve büyükanne ve büyükbabaları kadar hızlı bir şekilde yetişkin olsalar da, beşte dördünün yetişkin olmadığını bulgulamışlardır. Bu durumda evliliğin

anlamında temel olarak değişen şeyin yetişkinliğe geçiş olduğu ortaya konmuş olup, aşkı ve yoldaşlığı bulmanın doğru bir evlilik yapmak için ikincil bir unsur olduğu ve evlilikte artık yoldaşlık yerine bireyselliğin ön planda olduğu tespit edilmiştir.

Evlilikte anlamın incelendiği çalışmalara baktığımızda sadece evli bireylerin değil evlenmemiş veya boşanmış bireylerin de evliliğe yükledikleri anlamın sorgulandığı ve her iki grup arasındaki farklılıkların irdelendiği gözlenmiştir. Tekin ve İpek (2020) tarafından yapılan çalışmada kişilerin sosyodemografik şartlara bağlı olarak evliliğe yükledikleri anlamın farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve nicel olarak tasarlanan bu araştırmaya 181 kişi katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, hiç evlenmemiş ve evlenip boşanmış bireyler arasında istatistiksel olarak, evliliğe yüklenen anlam noktasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Bunun yanı sıra, medeni durum, cinsiyet, yaş ve yaşanan ortam değişkenleri evliliğe yüklenen anlamı farklılaştırırken, diğer değişkenlerden, meslek, gelir durumu ve eğitim seviyesinin ise katılımcıların evliliğe yükledikleri anlam üzerinde farklılıklara yol açtığı bulunmuştur.

Evlilik doyumu ve anlam birbirini etkileyen iç içe geçmiş değişkenlerdir. Anlamlı bir hayat süren bireylerin evlilik doyumu yüksek olduğu gibi, evlilikten doyum elde eden bireylerin de hayatı daha anlamlı yaşadıkları yapılan araştırma bulguları arasındadır.

Bireyin kendisine verdiği değer ve içinde bulunduğu sosyal bütünlüğü koruyabilmek için diğer bireyler ile olan ilişkilerinin bütünü (Geçtan, 2000) olan ve evlilikte anlamı etkileyen önemli faktörlerden biri de kendilik algısıdır.

1.5. Kendilik Algısı ve Evlilik Doyumu

Heinz Kohut'un 1970'lerde geliştirdiği Kendilik Psikolojisi ekolü, insanı anlamaya dayalı ve terapi süreçlerine göreceli, özneler-arası, ilişkisel ve Postmodern bir yaklaşım getirmiştir. Kuram, bireyin ilişkisel bir matrisin içinde geliştiğini ve yaşadığını vurgulayarak (Bacal ve Newman, 1990; Fosshage, 1992), temel inceleme birimi olarak "iki psikolojinin etkileşimi"ni ele almış (Orange vd., 1997; Stolorow vd., 1987), gelişim, patoloji oluşumu, aktarım ve terapötik sürece bu boyuttan yaklaşmıştır.

1.5.1. Kendilik kavramı

Kendilik kavramı; bireyin kendi hakkındaki deneyimleri ve dış dünyayı yorumlamasıyla elde ettiği izlenimleri ifade etmektedir (Hattie, 2014). Başkalarından gelen geri dönütler, pekiştirmeler ve yorumlamalar kendilik algısını etkileyebilmektedir. Bununla birlikte kendilik algısı, dışarıdakilerin his, fikir ve eylemlerinin anlaşılmasında kullanılan geniş bir kavramdır (Çelenoğlu, 2011). Kişisel kendilik, sosyal kendilik ve kendilik idealleri olmak üzere bölümlere ayrılan kendilik kavramından kişisel kendilik, kişinin kendisine dair inançlarını; sosyal kendilik, kişinin diğerlerinin kendisini nasıl algıladığına ilişkin inançlarını, kendilik idealleri ise kişinin olmak istediği kişiye dair inançlarını yansıtmaktadır. Bu bağlamda bireyin kendisini algılayış biçimi çoğunlukla davranışlarını ve tutumlarını belirleyebilmektedir (Strickland, 2001).

Aynı zamanda kendilik, kişilerin kendilerine dair sahip oldukları inançların bütünü ya da bir diğer ifadeyle “ben kimim?” sorusuna karşılık verilen cevap olarak da tanımlanabilir. Kişiler, başkalarının ortaya koyduğu performanslar doğrultusunda kendilerini onlarla kıyaslayarak kendileri hakkında genel bir kanı elde edebilmektedir. Bu durum bir sosyal karşılaştırma olarak değerlendirilebilir (Gilbert vd., 1995).

1.5.2. Kendilik kuramları

John ve Robins (1994)’e göre kendilik algısı, yıllardan beri düşünürlerin ve sosyal bilim alanında çalışma yapanların üzerinde fikir yürüttüğü bir alandır. Kendilik algısı tanımlanırken iki bakış açısı ön plana çıkmıştır. Bunlardan ilkinde göre; kendilik bireyin başka insanlarla olan ilişkisine göre şekillenmekte, diğer insanları algılamayla aynı aşamalardan meydana gelmekte ve eylem ve tecrübenin bir aynası olarak kendini gösterebilmektedir. Bir diğer görüşe göre ise kendilik algısı gerçeği yansıtmamakta ve çoğunlukla başkalarının algıladıklarından daha iyimser görünebilmektedir.

Bilişsel yaklaşımı benimseyenler, kendilik kavramını kendilik şeması ile açıklamışlardır. Kendilik şeması, kişinin geçmişte yaşadığı deneyimlerle şekil alan ve toplumsal yaşamında kendisine dair bilgiyi işlemesine öncülük eden bilişsel bir

olgudur. Bu şema kişinin kendi bilişsel temsilleri ile kendi eylemlerine başka insanların yaptığı yorumları kapsamaktadır. Bireyin herhangi bir alanda sahip olduğu şema o konu hakkında daha hızlı karar vermesini sağlamakta ve geçmiş ve geleceğe dair duygu, düşünce ve davranışlarını belirlemektedir (Markus, 1977; Markus vd., 1985).

Hümanist yaklaşımın temsilcilerinden Rogers (1961)'a göre insan, doğuştan mutluluğu aramakta ve potansiyelini gerçekleştirmek ve iyiye doğru gelişmek için çabalamaktadır. Bireyin kendini nasıl algıladığına önem verdiğini düşünen Rogers'a göre birey, kendisini algımlarken gerçeği yansıtmayabilir, yeteneklerini fark edemeyebilir veya yeteneği olmadığı halde var olduğunu zannedebilir. Bu durumda kendini aldatma ile bireyin kaygı düzeyi yükselebilmekte ve buna bağlı olarak benlik bilinci sarsılabilmektedir.

Kendilik konusunda görüş belirten bir diğer yaklaşım olan Davranışsal temelli modele göre kendilik; bireyin ailesi, sosyal yeterliliği, akademik yeterliliği, fiziksel yeterliliği ve duygulanımı başta olmak üzere farklı alt aşamalardan oluşmakta ve birbirleriyle irtibatlı olan bu aşamalar içlerinde genel bir kendilik algısı bulundurmaktadır. Bu aşamaların kesiştiği noktada kendilik algısı olgusu bulunmaktadır (Berber-Çelik, 2010).

Sembolik Etkileşimcilik kuramının temsilcilerinden Mead (1964, 210-221)'e göre ise insanın kendini tanıması için başkalarına ihtiyacı vardır ve kendilik algısını yaşadığı sosyal hayattaki kişilerin belirli görüşleri oluşturmaktadır. Başkalarından algıladıkları bilgiler kişinin kendi ile ilgili genellenebilir fikirlerini oluşturmaktadır. Bireyin kendi ile ilgili fikirleri diğer insanların değerlendirmeleri ve ortak yargılarından meydana gelmektedir (Argun, 2005).

“Sosyal Karşılaştırma Teorisi” olarak da bilinen yaklaşımıyla Festinger (1954), kendilik ile ilgili görüş belirtenler arasındadır. Bu teoriye göre kişi kendi davranış ve tutumlarını diğerleri ile kıyaslayarak geliştirir ve kendi yetenek ve düşüncelerini değerlendirme dürtüsüne sahiptir. Bundan dolayı kişi dış dünyada kendisini kıyaslayabilecek ölçütler aramakta ve bu ölçütler fiziksel gerçeklik olabileceği gibi başka insanlar da olabilmektedir. Kişi kendisini karşılaştırdığı amaca göre kendi ile

ilgili fikir sahibi olmaktadır. Sonuç itibariyle kişi kendisini değerlendirebilmek için başkalarıyla kıyaslamakta ve böylece kendiliğini şekillendirmektedir. Fakat karşılaştırma yaptığı kişi ile birey arasındaki farkın fazla olması kişiyi karşılaştırma yapmaktan vazgeçirebilmektedir (Koç, 2008).

Bem (1972)'in "Kendilik Algısı Kuramı" da kişilerarası ilişkiler ile ilgili geliştirilen bir kuramdır ve insanların kendi duygu, tutum, inanç ve davranışlarıyla ilgili bilgileri ancak kendilerini inceleyerek elde edebileceklerini öne sürmektedir. Kişi başkalarıyla ilgili bilgi sahibi olmak istediğinde onların davranışlarını inceleyerek fikir sahibi olabilmektedir. Kendini merak ettiğinde ise kendi ile ilgili duygu ve düşünceleri ile dışardan bir gözlemci gözüyle gördüğü kendi benliği bu görevi görebilmektedir. Bem'e göre başka insanları ve kendimizi yorumlarken kullandığımız yöntemler birbirine benzemekte ve aralarında pek bir farklılık bulunmamaktadır (Fiske ve Taylor, 2013).

Kendilik Algısı Kuramı, insanların başkalarını yorumlarken geçmiş yaşantılarından yola çıkarak yordamalarda bulunduğunu öne sürmektedir. Benzer şekilde kendini incelerken de geçmişinden yararlanmakta ve böylece yaptığı çıkarımlara uygun davranarak tutarlılığını korumaktadır. Bu da bireyin benliği aracılığıyla davranışlarını yönlendirebildiğini göstermektedir (Bem, 1972).

1.5.3. Kendiliğin oluşumu ve gelişimi

Her insan, hayatının ilk yıllarından itibaren dış dünya algısı ile kendilik algısı arasında eş zamanlı bir şekilde; ancak ayrı iki boyutu ayırıp bütünlętirmeye çalışmaktadır. Buna göre bireyin dış dünya hakkındaki bilgisi çoğunlukla kendilikle ilgili bilgisiyle iç içe olmalıdır. Kendilik bilgisi gerçeklik kavramıyla ilişkili olduğundan bilginin ilişkilendirilmesi süreci dünya ile kendilik arasında aktif bir etkileşimle gerçekleşmektedir (Guidano ve Liotti, 1986).

Kohut (1959)'a göre bebek için ilk nesne kendi bedenidir. Çünkü bebeğin henüz tüm algısı ve dikkati bedeninden gelen duyumlara odaklıdır. Bebek anneyle ilişki kurdukça onun kendisinden ayrı bir nesne olduğunu kavrar. Bu süreçte bu nesneden beklediği mesaj "sen mükemmelsin ben de senin hayranım" yönündedir.

Ancak bebek beklediği bu mesajı yeterince alamadığında kırılma yaşanır ve bu döneme birincil narsisizm adı verilmektedir.

Kendilik gelişiminin ikinci evresinde bebek, yaşadığı hayal kırıklığını gidermek ve bu mükemmel süreci devam ettirebilmek için bakım veren tarafından karşılanabilecek ihtiyaçlar oluşturmaktadır. Kohut'a göre bu ihtiyaçları giderecek kişi kendilik nesnesi, ihtiyaçlar ise kendilik nesnesi ihtiyaçlarıdır. 'Aynalanma' ihtiyacında da çocuk annesinin gözünde varlığının onaylanmasını, varlığına değer verilmesini, mükemmelliğinin diğerleri tarafından takdir edilmesini ve annesi tarafından kusursuz olarak görülmeyi arzular (Kohut, 1966; Siegel, 1996). Kendilik nesnesi olarak tanımlanan kişi ilk evrelerde anne olarak ortaya çıksa da ileri yıllarda baba, babaanne, dede, öğretmen, yaşıt, partner ve meslek olarak kendini gösterebilmektedir (Baker ve Baker, 1987). İdealleştirdiği bakım veren kusursuz, güçlü, her şeyi bilen bir figürdür. Ona bağlanarak onunla özdeşleşir ve birincil narsisizmin kırılması ile kaybettiği eski haline geri döneceğini düşünür. Kohut'a göre kendilik ihtiyaçlarının yeterli düzeyde doyurulması ve giderilmesi ve yine yeterli düzeyde hayal kırıklığı yaşaması sağlıklı bir kendilik için gereklidir. Bu süreç sorunsuz bir şekilde gerçekleştiğinde bebeğin kendi varlığıyla ilgili güçlülük ve kusursuzluk algıları gerçekle karşılaşp kırılma yaşayabilmekte ve böylece kendiliğin oluşum sürecinde benliğe uyumlu hale gelebilmektedir. Böylece çocuk, gerçek gücünü fark edebilecek, sağlam ve sabit hedefler, bireysel değerler kurma ve bunun yanı sıra sakinleşebilme, duygu düzenleme yeteneklerini oluşturabilmektedir. Gerçek gücünü fark ederek, sağlıklı, gerçeğe uygun istekler geliştirip kararlı şekilde istediği hedeflere doğru ilerleyebilmektedir. Bu süreçte ikincil narsisizm adı verilmektedir.

İkincil narsisizm sürecini sağlıklı bir şekilde atlatamayan kişinin kendilik oluşum süreci olumsuz şekilde etkilenebilmekte ve benliğinde parçalanmışlık ve bozukluklar gözlemlenebilmektedir. Bu bireylerin aynalanma ihtiyacı reddedilme, eleştirilme gibi deneyimlerle sonuçlandığında çocuk, benliğini kabul edip onaylayacak bir şahitten mahrum kalabilmekte ve narsisizmin olgunlaşması sekteye uğrayabilmektedir. Benliği ilkel halde kalan çocuğun benlikle bütünleşmesi engellendiğinden kendi sınırlarının farkında olmayıp hedeflerinin peşinden gidememekte ve taleplerini inkâr edip kabul edilemeyeceğini öne sürebilmektedir.

Hayal kırıklığının büyük ve ani olarak yaşanması çocuğu ilk idealleştirdiği figüre benzeyen kusursuz ve sınırsız güçlü olduğunu varsaydığı ebeveyn figürüne benzer, onu yönetecek ve onay isteyecek nesne arayışına yönlendirmektedir. Kohut (1966), kendi kuramında bu durumu kendilik bozukluğu (disturbance of self) olarak tanımlamaktadır.

1.5.4. Kendilik algısının evlilik doyumuna etkisi

Kendilik kavramı, geniş anlamıyla bireyin kendi yaşadığı deneyim ve çevresiyle kurduğu ilişkiler sonucu şekillenen bakış açılarının bütünü olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda bu bakış açıları, başka bireylerden gelen dönütlerden, onaylamalardan ve yorumların değerlendirilmesinden de etkilenebilmektedir (Shavelson vd., 1976). Kendilik algısı, kişilerin birbirleriyle olan algıları ile birlikte değerlendirilmektedir. Çünkü kişiler, hem sosyal bir algılayıcı hem de sosyal algının bir muhatabı gibi davranmakta ve kendilerini algılama biçimleri, başkalarınca nasıl algılandıkları ile iç içe geçerek bu ikisi birbirini karşılıklı olarak etkileyebilmektedir (Gander ve Gardiner, 2001).

Benlik saygısı olarak da geçen kendilik algısı kişiler arası ilişkileri etkileyen önemli faktörlerdendir. Satir (2001)'e göre benlik saygısı hem bireyin hem de ailenin yaşamında önemli rol oynamakta ve benlik saygısı ve onun geliştirilmesi önemli aile işlevlerinden biri olarak görülmektedir. Aynı zamanda benlik saygısı yüksek olan bireylerin başkalarıyla olan ilişkilerinde daha olumlu bakış açılarına sahip oldukları ve çevrelerini de tutarlı ve kabul edilebilir olarak algıladıkları gözlenmiştir (Boldwin ve Keelan, 1999).

1.5.5. Kendilik algısı ve evlilik doyumu ile ilgili yapılan araştırmalar

Kendilik algısı ile evlilik doyumu ile ilgili farklı değişkenlerle bir arada incelenen çalışmalar aşağıda sıralanmıştır:

Benlik saygısının evlilik doyumu üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışma Özbucak Tıraşoğlu ve İpek (2019) tarafından 400 evli bireyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre benlik algısı yüksek bireylerin evlilik doyumlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda eşiyile aşk evliliği

yapan bireylerin evlilik uyumunun ve benlik saygısının mantık evliliği yapan bireylerinkine oranla daha yüksek olduğu da bulgular arasındadır.

Çelenoğlu'nun (2011) yürüttüğü bağlanma stillerine ve kendilik algısına göre evlilikte yaşanan sorunlarla başa çıkma yollarının incelendiği çalışmaya 228 evli birey katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre olumlu benlik algısına sahip bireylerle kıyaslandığında olumsuz kendilik algısına sahip bireyler, evlilikte başa çıkma yöntemlerinden olan çatışmayı daha fazla kullanmışlardır. Olumlu kendilik algısına sahip bireylerin evlilikte başa çıkma yolları arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Ancak literatürde yer alan bulgulara göre evlilik doyumu yüksek bireylerin olumlu kendilik algısına sahip olduğu (Sharpley ve Khan, 1982) bununla beraber benlik saygısı yüksek bireylerin de evlilik doyumlarının yüksek olduğu bulgulanmıştır (Schafer ve Keith, 1986).

Evliliğin yetişkin bireylerdeki genel öz yeterlilik ve benlik saygısı üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışma Parlar ve Gençal Yazıcı (2017) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre bireylerin evli veya bekâr olmalarının kişinin genel öz yeterlik düzeyi üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Erkeklerin kadınlara oranla genel öz yeterlik düzeylerinin daha yüksek çıktığı çalışmada, yaş değişkeninin herhangi bir etkisinin olmadığı bulgulanmıştır. Benlik saygısının medeni durum üzerindeki etkisine bakıldığında evli bireylerin bekârlara oranla daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları ortaya konmuştur. Cinsiyet ve yaş değişkenlerinin benlik saygısı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı da araştırma sonuçları arasındadır.

Sacco ve Phares (2001), evlilik doyumu ile eşe verilen değer arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, bireyin benlik algısı ile eşinin onunla ilgili görüşleri arasındaki tutarlılığın, evlilik doyumuna etkisini araştırmışlardır. Her bir bireyle ayrı ayrı yapılan görüşmede, eşinin kendisine yönelik bakış açısı olumlu olan bireylerin evlilik doyumunun daha fazla olduğu, olumsuz bakış açısına sahip olduğu bireylerde ise daha düşük evlilik doyumunun olduğu ortaya konmuştur.

Khan ve Aftab (2013)'ın Pakistan'da evli bireylerle yürüttüğü araştırmada evlilik doyumu ile depresyon arasında benlik saygısının aracı rolü belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre evlilik doyumu azaldıkça, benlik saygısı da azalmakta bu da depresyonun artmasına sebep olmaktadır.

Literatürde evlilik doyumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin olumlu olduğunu gösteren bir çok çalışma mevcuttur (Belanger vd., 2014; Shanavas ve Venkatammal, 2014; Tosang vd., 2013). Bu durumda evli bireylerin evlilikten aldıkları doyum arttıkça benlik saygılarının da yükseldiği, benzer şekilde evlilik doyumunun da benlik saygısı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Evlilikte anlamı etkileyen ve bireyin kendisiyle, yaratıcıyla ve diğer insanlarla güçlü bağlar kurmasını sağlayarak sosyal ilişkilerini anlamlandıran önemli etkenlerden biri de spiritüel iyi oluştur.

1.6. Spiritüel İyi Oluş ve Evlilik Doyumu

1.6.1. Spiritüelite ve spiritüel iyi oluş

Spirit, can, ruh anlamına gelmekte, spiritüel ise kelime olarak ruhsal, manevi, tinsel anlamlarını ifade etmektedir (Ekşi ve Kardaş, 2019). Helminiak (2001)'a göre spiritüellik, bireyin elinden gelenin en iyisi olmanın peşinde olması ve rehberlik edenin bireyin kendi içinde olduğuna dair bir ön kabule sahip olmasıdır. Öte yandan spiritüelite, yaşamın maddi yönlerinin üstünde, evrene derinlik ve bütünlük duygusu veren bir varlık veya kuvvetin bilincinde olmak demektir (Myers vd., 2000).

Kamya (2000), spiritüel iyi oluşun kişinin zorluklarla, problemlerle etkin olarak başa çıkabilmesi için güçlü bir etken olduğunu belirtmekte; spiritüel iyi oluşu, daha aşkın bir oluş ve yaşamda anlam ve amaç duyguları arasında pozitif bir ilişki olarak iki boyutta ele almaktadır. Spiritüel iyilik hali yaşamın dayandığı anlam ve amacı arama, kendinden daha büyük bir gücü fark etme durumudur. Spiritüel iyiliğe ulaşan birey yaşam doyumu yüksek ve kendini tamamlamış olan kişidir (Korkut Owen ve Owen, 2012).

Chapman (1987) spiritüel iyiliğin kişinin spiritüel tabiatını tam potansiyeline ulaştırma gücü ve hayattaki temel amacı keşfetme, ifade etme ve eylemde bulunma yeteneğini içerdiğini belirtmiş; kişinin sevgiyi, eğlenceyi ve barışı alıp vermeyi

öğrenmesi; tatmin edici bir hayatın peşinde olma ve başkalarının spiritüel sağlığını geliştirmeye katkı sağlaması anlamına geldiğini ifade etmiştir.

İnsanda potansiyel olarak kendini gerçekleştirme, ileriye dönük olarak gelişim gösterme eğilimi bulunmakta olup bu durum birçok insana genellenebilir niteliktedir (Özdoğan, 2006). Spiritüel iyi oluş bireyin kendi varlığı ile ilgili düşünceleri, nasıl davranması gerektiği, arzu ve isteklerinin nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiğine dair verdiği cevaptır (Peker, 2003). Dahası spiritüel iyi oluş, insanın doğuştan gelen potansiyelini ve arama eğilimini içermekte olup (Chandler vd., 1992) bireyin benliğini şekillendiren ve ona değer katan bir anlamlandırma biçimidir.

Spiritüel iyi oluş, dini ve psikososyal bir unsur da içermektedir (Ellison, 1983). Spiritüalizite kavramı ele alınırken üç farklı nokta göz önünde bulundurulmaktadır. Bunlar birey, toplum ve üstün güç anlamına gelen Tanrı'dır. Bunlar arasındaki etkili bir ilişkinin kişiye spiritüel olarak da güç vereceği düşünülmüştür (Dyson vd., 1997). Kişinin spiritüel gereksinimi toplumun diğer bireyleriyle kurduğu etkileşim sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu etkileşimin sonucunda bireyin spiritüelliği şekil almaktadır. Burada üstün varlıktan maksat yalnızca Tanrı değildir. Bireyin kendisi için değerli ve üstün olan, kutsal şey ne ise odur (Nurkan, 2020).

Spiritüalizite, herhangi bir dine veya yaratıcıya inanmayanları da kapsayacak biçimde; sevgi, saygı, ilham, yüce bir güce veya tanrıya boyun eğme, anlam ve amaç kavramlarını irdeleyen ve dini bağlılığın ötesine giden yaşama şekli olarak da tanımlanmıştır (Murray ve Zentner, 1985). Bash (2004) ise, spiritüalizite kavramını tanımlamaya çalışırken geliştirdiği yaklaşım bağlamında bu kavrama ilişkin üç bakış açısının bulunduğunu ifade etmiştir. Bu bakış açılarını “tanrıcı olmayan yaklaşım”, “tanrıcı yaklaşım” ve tanrıcı ve tanrıcı olmayan yaklaşımın arasında olan, “medya yaklaşımı” olarak üçe ayırmıştır.

1.6.1.1. Tanrıcı olmayan yaklaşım

Bu yaklaşımda düşünme yolu dini değildir. “Üstünlüğe teslim olma”ktan ziyade “topluma ait olma”yı dikkate almak anlamına gelen spiritüalizite, “büyüme” ile ilgili olup var olmanın özüdür ve doğuştan herkeste mevcuttur. Spiritüalizite, insanlara

yardım etmek için içgüdüsel (doğuştan var olan) bir farkındalık olup bireyin kendisinde var olan spiritüalliteyi kavraması ise iç barışı ve bireysel mutluluğu arttırmaktadır. Spiritüallite, bireyin kendi üstünlüğünün farkına varmasını sağlasa da, esas amacı bireyi kendine odaklanmaktan (bencillikten) uzaklaştırarak başkalarının mutluluğunu öncelemektir (Bash, 2004; Yılmaz, 2011).

1.6.1.2. Tanrıci yaklaşım

Spiritüallite kavramına bir diğeri yaklaşım, “üstün güç” vardır. Bu yaklaşımda, bireyin kendi varlığından farklı bir güç olup bireyin yaşadığı ortam ve koşullarda, evrende var olan üstün bir güç/Tanrı ile bağlantılı ya da ilişkilidir. Ayrıca spiritüallite, başkaları ile bir bütün olma farkındalığı veya anlamını araştırmaktan daha fazlasıdır. Bu yaklaşıma göre spiritüallite üstün güç/Tanrı ile bireysel ilişki sonucunda gerçekleşen öğrenme ve değişim sürecini içermektedir (Bash, 2004; Yılmaz, 2011).

1.6.1.3. Medya yolu ile yaklaşım

Spiritüalliteye üçüncü yaklaşım olan medya yolu ile yaklaşım, dindarlık eğilimi olmayanların konuşma ve düşünce şekilleri ile ilgili mevcut sorulara cevap vermeye çalışmaktadır. Bu düşünce tarzına göre spiritüallite, insan varlığının nasıl anlaşıldığı ve hayatın gizemlerine olan saygı ile ilişkilendirilmektedir (Males ve Boswell, 1990).

Medya yolu ile yaklaşımda spiritüallite, seküler bir terim olarak tanımlanmakta ise de dil ve düşünce şekilleri üstün güce ulaşmak için kullanılmaktadır. Bu bağlamda bu yaklaşım üstün gücü içermekle birlikte soru ve cevaplara ulaşmak için üstün gücün gerekli olduğunu inkâr etmesi nedeniyle net bir çerçeve sunamamakla eleştirilmektedir (Yılmaz, 2011). Bununla birlikte bu yaklaşım, geniş kapsamlı bir yaklaşımdır ve spiritüallite anlayışını benimseyen her düşünceden insanı bir arada barındırabilmektedir (Bash, 2004).

Spiritüallite, insanın doğuştan gelen potansiyeline ve arama eğilimine ilişkin olarak şu andaki merkezi odağını aşmak için bilgi aktarımı, artan bilgi ve sevgisini içerip yedi boyutta tanımlanmaktadır (Chandler vd., 1992).

1. Doğuştan gelen kapasite: Farklı zamanlarda, farklı insanlar tarafından, farklı derecelerde var olsa da, bütün insanlarda mevcut potansiyeli ifade etmektedir.

2. Eğilim: Bir ucunda tamamen bastırılmış, diğer ucunda yaşamda merkezi bir kaygıyı ifade eden, bir insanda ortaya çıkabilecek, spiritüalitenin içsel motivasyonunu belirtir.

3. Aramak: İnsanlar spiritüel tecrübeleri yaşamadan, spiritüel tecrübelerin ortaya çıkma olasılığının daha yüksek olduğu koşulları oluşturabilir.

4. Kişinin şimdi merkezli odağı: İnsanın yaşam olaylarını tecrübe ettiği ve değerlendirdiği zamandaki psikolojik durumunu belirtir.

5. Üstün olmak: İnsanın var olan yanlış işleyişi aşarak doğru ya da daha yüksek ve geniş kapsamda bir işleyişi benimsemesidir.

6. Daha fazla bilgi: Bir önceki evrenin dünya görüşünü içine alan fakat aynı zamanda onu aşan daha yüksek veya daha geniş bir dünya görüşü demektir.

7. Daha büyük sevgi kapasitesi: Daha fazla bilgi ile birlikte daha geniş ve pozitif, ahlak ve değer sistemleri ile gelişen, bir yaşam amacını belirtir (Chandler vd., 1992).

Spiritüallite, temel varoluşsal sorulara cevap verme gücüne sahiptir. Böylece bireylerin varoluşsal kaygılarını aşmalarını ve derin bir anlam ve amaç hissi geliştirmelerini sağlayarak dengesiz bir yaşamı dengeleyen işlevsel ve güçlü bir faktör olabilmektedir (Greeley, 1991). Nihayetinde, spiritüallite bireyin yolculuğu, inançları ve başkalarına bağlanma duygusu olarak da anlaşılabilir (Miller vd., 2006).

1.6.2. Spiritüalitenin evlilik doyumuna etkisi

Spiritüallite, bireyin her şeyi sorgulayarak hayatında anlam arayışı içinde olması, açıklanması zor doğaüstü varlıkları anlamaya istekli olması ve içindeki mevcut güç ile dışardaki güçler arasında uyumlu olması olarak tanımlanmaktadır (Opatz, 1986). Dinler ve spiritüel akımlar, toplum içindeki yapısal güç dağıtımının bir parçasını oluştururken; bu güç dağılımları daha yüksek, kutsal güçlere atıfta

bulunarak mevcut sosyal ilişkileri güçlendirebilmekte veya çatışmaya sebep olabilmektedir (Draulans, 2011; Keçeci, 2018).

Coyle (2017)'a göre spiritüalitenin aile terapisine entegre edilmesine olan ilgi son yıllarda artmakta olup pratikte spiritüaliteyi kullanma ihtiyacı giderek çoğalmıştır. Çeşitli alanlardaki öğrenciler spiritüaliteye olan ilgilerini ve eğitim programlarına entegre olma isteklerini dile getirmektedirler. Coyle, spiritüaliteyi aile terapisi eğitim programlarına entegre etmenin, çeşitli maneviyat ve kültürden danışanlarla aile terapisini zenginleştirme potansiyeline sahip olduğunu düşünmektedir. Eğitimi alan bireyler, ruhsal olarak duyarlı hale geldikleri takdirde, evlilik doyumunun gelişmesine katkı sağlamaları mümkün olabilmektedir.

Ekşi ve Çetintaş (2020), psikolojik danışmanların ve terapistlerin spiritüaliteyi aile terapisine entegre etme konusunda çeşitli tereddütlerinin olduğunu savunmaktadır. Profesyonellerin aldığı eğitimin bir parçası olarak, değerlerini ve inançlarını danışanlarına empoze etmemek ve danışanlara saygı göstermek temel ilkeler olarak kabul edilse de (Amerikan Evlilik ve Aile Terapisi Derneği (AAMFT), 2015), bazı profesyoneller din ve spiritüalite kavramlarını tanımlamakta zorlandıkları için tereddüt edebilmektedirler (Marterella ve Brock, 2008). Bu tereddüt, ruhsal sorunların psikolojik yardım sürecine nasıl entegre olacağı konusundaki eğitim ve danışmanların bu konudaki özgüven eksikliğinden kaynaklanabilmektedir (Helmeke ve Bischof, 2002). Son olarak Ekşi ve Çetintaş (2020)'a göre, maneviyat danışmanlık sürecine entegre etmek için çeşitli teknik ve stratejilerin kullanılmasının etkinliği konusunda deneysel araştırmalara da ihtiyaç vardır. Evlilik ve aile danışmanlığının klinik entegrasyonunun daha fazla araştırılması, danışanlara fayda sağlamaya ve terapötik ilişkiyi geliştirmeye hizmet edebilir (Wolf ve Stevens, 2001). Türkiye'de de ruhsal odaklı psikolojik danışmanlık ve terapi alanları ortaya çıkmakta, psikolojik yardım sürecine aile odaklı bir yaklaşım getirilerek, çiftler ve ailelerle çalışan saha uygulayıcılarına yeni bir bakış açısı sunması hedeflenmektedir.

1.6.3. Spiritüalite ve evlilik doyumu ile ilgili yapılan çalışmalar

Spiritüalite ve evlilik doyumuna ilişkin yapılan araştırmalara bakıldığında hem Türkiye’de hem Türkiye dışında mevcut çalışmaların sayısının ve kapsamının yetersiz olduğu görülmektedir. Yapılan bazı çalışmalar şöyle sıralanmaktadır:

Kasapoğlu ve Yabanigül (2017)’ün 586 evli bireyle yürüttüğü çalışma, evlilik doyumu, yaşam doyumu ve maneviyat arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Evlilik doyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, evliliklerinden memnun bireylerin yaşamlarından da memnun oldukları ve refahlarının yüksek olduğu bulgulanmıştır. Çalışmanın bir diğer sonucuna göre de evlilik doyumu yüksek bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Spiritüalitenin bireylerin yaşamdan memnuniyetlerini artırmak için ihtiyaç duydukları desteği elde etmelerine yardımcı olan bir unsur olması, evliliklerinden memnun olan bireylerin hayatın anlamı, iç uyumu, iç huzur, iç bütünlük, başkalarıyla bağlantılı olma konularında daha etkin oldukları tezini doğrulamaktadır. Böylece evlilik doyumu hem doğrudan hem de dolaylı olarak spiritüalite yoluyla yaşam memnuniyetini etkilemektedir.

Turgay Şirin (2019)’in spiritüel iyi oluşun evlilik doyumuna etkisini araştırdığı çalışmasında nitel ve nicel araştırma desenleri birlikte kullanılmıştır. Seksen altı evli çiftten oluşan araştırmanın sonucunda ortaya çıkan nicel veriler, çalışmaya katılan evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeyleri ile evlilik doyumları arasında genel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koymaktadır. Bunun aksine spiritüel iyi oluşla evlilik doyumu ölçeğinin eşin ailesiyle iletişim ve ebeveynlik alt boyutları arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Nitel bulgularda da nicel verileri destekleyen ve açıklayan sonuçlara ulaşılmıştır.

Maneviyat ve evlilik ile ilgili yapılan bir diğer çalışma, evli ve bekâr bireylerden oluşan 411 kişinin katıldığı nicel bir araştırma Dursun ve Şirin (2019) tarafından yürütülmüştür. Ortaya çıkan veriler doğrultusunda evli katılımcıların maneviyat ölçeği ve yaşamın anlamı ölçeği puanlarına bakıldığında, her iki ölçek arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Şüheda Çalışkan (2020)'ın Ankara'da bulunan bir devlet okulunda çocukları eğitim gören evli veliler ve okulda görev yapan evli öğretmenlerden gönüllü olan 324 kişi ile oluşturduğu araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ailede yılmazlığı etkileyen bağımsız değişkenin manevi iyi oluş üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Evli bireylerde manevi iyi oluş ile ailede yılmazlık arasındaki yordayıcı ilişkiler araştırıldığında, pozitif yönde doğrusal ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bir başka deyişle evli bireylerde manevi iyi oluş arttıkça aile yılmazlığı düzeyi de artmaktadır.

Tanrı ile bireysel ilişki, çiftlerin ortak dini tutumları ve bağışlamanın evlilik doyumuна etkisinin incelendiği çalışma 342 çiftle yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Tanrı ile bireysel ilişki evlilik kalitesini dolaylı olarak olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca partnerler arasındaki dini iletişimin kalitesine göre evlilik doyumuна etki ettiği de bulgular arasındadır. Bununla birlikte bireyin kendisini ve eşini affetme eğiliminin evlilik kalitesini olumlu yönde etkilediği, affetmemenin de ilişkinin kalitesine zarar verdiği görülmüştür. Son olarak da ortak dini iletişimin aynı inanç çiftlerinden ziyade farklı inançlara sahip çiftler arasında görülmesinin evlilik doyumuна olumlu etkisi gözlenmiştir (David ve Stafford, 2015).

Spiritüallitenin evlilik doyumuна etkisinin incelendiği araştırmalar, literatürdeki çalışmaların birbiriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Alanyazın incelendiğinde evlilik doyumu ve spiritüallite ile ilgili Türkiye'de yapılan araştırmaların yetersizliği dikkat çekmektedir. Bu konularda daha geniş örneklemde ve farklı araştırma yöntemleriyle yeni araştırmalar yapılmasının literatüre olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu bölüm, araştırmanın yöntemine ilişkin bir içeriği sunmakta olup bölüm içinde araştırmanın modeli, araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcılara ait demografik bilgiler, veri toplama araçları ve verilerin analiz yöntemine ilişkin bilgi yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Evlilikte anlamı etkileyen bireysel psikolojik faktörleri inceleyen bu araştırma, betimsel tarama modeline dayalı bir araştırmadır. Betimsel model (tarama modeli) geçmişte ya da şu an mevcut bir durumu var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma metodudur. Bu araştırma türlerinde, ele alınan olaylar ve durumlar ayrıntılı olarak araştırılmakta ve bu araştırmalar çoğunlukla, herhangi bir müdahalenin uygulanmadığı tarama (survey) araştırmaları olarak bilinmektedir (Erkuş, 2005). Ayrıca çok sayıda ögeden oluşan bir evrende, evren hakkındaki genel yargıya varmak amacı ile evrenden alınan bir grup örneklem ile yapılan tarama çalışmaları da betimsel tarama olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2006). Bu nedenle evli bireylerle yürütülen bu çalışma, evlilikten elde edilen anlamın ve bireysel psikolojik değişkenler (narsisizm düzeyi, spiritüel iyi oluş, evlilik doyumu, kendilik algısı ve hayatın anlamı) düzeyi ve değişkenler arasındaki ilişkinin mevcut durumunu ortaya koymak amacıyla betimsel çalışma yöntemi ile yürütülmüştür. Böylece evli bireyleri temsil eden bir örneklem grubu seçilerek evlilikte anlamı etkileyen bireysel psikolojik faktörlerle ilgili betimsel sonuçlar elde edilmiştir.

2.2. Katılımcı Grubu

Bu çalışmanın evrenini, Türkiye’de yaşayan 20 ile 65 yaş arasındaki evli bireyler oluşturmaktadır. Çevrimiçi ortamda yürütülen araştırmaya gönüllülük esasıyla katılım sağlanmıştır. Bu çalışmanın örneklemindeki katılımcılar amaçsal ve rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Örneklemin, evrenin özelliklerini yansıtan bilgiye dayanılarak ve araştırmanın amacına uygun olarak seçilmesi amaçsal örneklem yönteminin bir unsurudur (Patton, 2014). Bu çalışmada da örneklem evli birey olma ölçütüyle seçilerek çalışmanın amacına en uygun ölçütleri taşıyacak

şekilde amaçsal örneklem yöntemi kullanılmıştır. Takip eden aşamada evli bireyler arasından herkes rasgele bir şekilde katılımcı olarak seçilebilmiştir. Evli bireyler dışında evlenip boşanmış ya da evli olmayan bireyler araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırmaya katılan 476 evli bireyin cinsiyetlerine bakıldığında; 366'sı (%76.9) kadın, 110'u (%23.1) erkek bireyden oluştuğu görülmektedir. Katılımcı evli bireylerin yaş düzeylerine bakıldığında ise 213'ünün (%44.8) 20-29 yaş aralığında olduğu, 218'inin (%45.9) 30-39 yaş aralığında olduğu, 34'ünün (%7.2) 40-49 yaş aralığında olduğu ve 10'unun (%2.1) da 50-59 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı evli bireylerin yaşlarına bakıldığında; 213'ünün (%44.8) 20-29 yaş aralığında olduğu, 218'inin (%45.9) 30-39 yaş aralığında olduğu, 34'ünün (%7.2) 40-49 yaş aralığında olduğu ve 10'unun da (%2.1) 50-59 yaş aralığında olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca 1 kişinin yaş bilgisi belirtilmemektedir.

Katılımcı evli bireylerin çocuk sayısına bakıldığında; 158'inin (%33.2) çocuksuz olduğu, 129'unun (%27.1) bir çocuk sahibi olduğu, 132'sinin (%27.7) iki çocuk sahibi olduğu, 49'unun (%10.3) üç çocuk sahibi olduğu, 8'inin de (%1.7) dört çocuk sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı evli bireylerin yaşadıkları bölgeye bakıldığında; 41'inin (%8.6) Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşadığı, 294'unun (%61.8) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşadığı, 26'sinin (%5.5) Akdeniz Bölgesi'nde yaşadığı, 54'ünün (%11.3) Marmara Bölgesi'nde yaşadığı, 30'unun da (%6.3) Ege Bölgesi'nde yaşadığı, 13'ünün (%2.7) İç Anadolu Bölgesi'nde yaşadığı, 18'inin de (%3.8) Karadeniz Bölgesi'nde yaşadığı tespit edilmiştir.

Katılımcı evli bireylerin eğitim düzeylerine bakıldığında; 4'ünün (%0.8) okuryazar olduğu, 41'inin (%8.6) ilkokul mezunu olduğu, 32'sinin (%6.7) ortaokul mezunu olduğu, 83'ünün (%17.4) lise mezunu olduğu, 277'sinin (%58.2) üniversite mezunu olduğu ve 39'unun (%8.2) da yüksek lisans ve doktora mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı evli bireylerin evlilik sürelerine bakıldığında; 169'unun (%35.5) evli olduğu sürenin 1-3 yıl arasında olduğu, 89'unun (%18.7) evli olduğu sürenin 3-5 yıl

arasında olduğu, 126'sının (%26.5) evli olduğu sürenin 5-10 yıl arasında olduğu, 64'ünün evli olduğu sürenin (%13.4) 10-20 yıl arasında olduğu, 28'inin evli olduğu sürenin (%5.9) 20 yıldan uzun olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı evli bireylerin yaşadığı aile türüne bakıldığında; 445'inin (%93.5) çekirdek aile türünde yaşamakta olduğu, 31'inin (%6.5) ise geniş aile türünde yaşamakta olduğu belirtilmiştir. Herhangi bir işte çalışıp çalışmadıklarına göre gruplandırıldığında ise evli bireylerin 280'inin (%58.8) herhangi bir işte çalıştığı, 196'sının da (%41.2) herhangi bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir.

Ailelerin aylık gelir düzeyine bakıldığında ise evli bireylerin 110'unun (%23.1) 0-3000 arası gelir düzeyine sahip olduğu, 189'unun (%39.7) 3001-7000 arası gelir düzeyine sahip olduğu, 177'sinin ise (%37.2) 7001 ve üstü gelir düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı evli bireylerin herhangi bir sağlık sorununa sahip olup olmadıklarına bakıldığında; 70'inin (%14.7) sağlık sorunu olduğu, 406'sının da (%85.3) herhangi bir sağlık sorunu olmadığı ortaya konmuştur.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler toplanırken “Demografik Bilgi Formu”, “Yaşamda Anlam Ölçeği”, “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği”, “Spiritüel İyi Oluş Ölçeği”, “Beş Faktör Narsisizm Ölçeği” ve “Evlilik Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır.

2.3.1. Demografik bilgi formu

Araştırmaya katılan evli bireylerden veri toplamak amacıyla katılımcılara “Demografik Bilgi Formu” uygulanmıştır. Demografik Bilgi Formu ile çalışmaya katılan bireylere; cinsiyetleri, yaşları, meslekleri, eğitim düzeyleri, evliliklerinin kaç yıldır sürdüğü, varsa çocuklarının sayısı, hangi bölgede yaşadıkları, aile türleri, kimlerle yaşadıkları, aylık gelir düzeyleri, herhangi bir işte çalışıp çalışmadıkları ve herhangi bir hastalığa sahip olup olmadıklarına dair sorular yöneltilmiştir.

2.3.2. Yaşamın anlamı ölçeği

Yaşamda Anlam Ölçeği, yaşamdaki anlamın varlığını ve anlam arayışını ölçmek amacıyla Steger vd. (2006) tarafından geliştirilmiştir. Yaşamda Anlam Ölçeğini, Türk kültürüne uyarlama çalışması Akın ve Taş (2011) tarafından yapılmıştır. Yaşamın Anlamı Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenirlik katsayıları mevcut yaşam anlamı alt ölçeği için .77, aranan yaşam anlamı alt ölçeği için .83 ve ölçeğin bütünü için .81 olarak bulunmuştur. Dört hafta arayla elde edilen test-tekrar test güvenirlik katsayılarının ise mevcut yaşam anlamı alt ölçeği için .89, aranan yaşam anlamı alt ölçeği için .92 ve ölçeğin bütünü için .94 olduğu saptanmıştır (Akın ve Taş, 2011). Ölçekte yaşamda anlamın varlığı ve yaşamda anlam arayışı olmak üzere iki alt boyut bulunmaktadır. Ölçekte var olan anlam 1., 4., 5., 6. ve 9. maddeler iken bulunmaya çalışılan anlam 2., 3., 7., 8. ve 10. maddelerdir. On maddeden oluşan bu ölçekte “Kesinlikle yanlış=1” “Çoğu zaman yanlış=2”, “Biraz yanlış=3”, “Emin değilim=4”, “Biraz doğru=5”, “Çoğu zaman doğru=6”, “Kesinlikle doğru=7” olmak üzere 7’li likert tipi derecelendirme yapılmıştır. Ölçek maddelerinin 9’u pozitif maddelerden (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 10. maddeler), 1’i ise negatif maddeden (9. madde) oluşmaktadır. Ölçekten yüksek puanlar almak bireyin ‘yaşamın anlamına sahip olma’ veya ‘yaşamda anlam arama’ düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Mevcut çalışmada yaşamda anlamın varlığı ve yaşamda anlam arayışı boyutlarının Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayıları sırasıyla .79 ve .85 olarak hesaplanmıştır. Toplam ölçek Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır.

2.3.3. Sosyal karşılaştırma ölçeği

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, bireyin kendilik algısını farklı boyutlarda nasıl gördüğünü ölçmek amacıyla Şahin vd. (1993) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. İki kutuplu 18 maddeden oluşan ölçek, zıt kutuplar arasında 1-6 likert tarzındaki noktaların işaretlenmesi ile elde edilen puanlara göre değerlendirilmektedir. Yüksek puanlar olumlu benlik algısını, düşük puanlar ise olumsuz benlik algısını göstermektedir. Kişinin kendi kendini değerlendirmesi açısından kolay uygulanabilir bir ölçektir. Ölçek güvenirlik açısından incelendiğinde iç tutarlılık değeri .87 olarak

bulunmuştur. Mevcut çalışmada toplam ölçek Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

2.3.4. Spiritüel iyi oluş ölçeği

Ekşi ve Kardaş (2019) tarafından geliştirilen Spiritüel İyi Oluş Ölçeği, yetişkinlere yönelik geliştirilmiş 29 maddelik 5'li likert tipinde bir ölçektir. Spiritüel iyi oluş ölçeği 'aşkınlık', 'doğayla uyum' ve 'anomi' olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten toplam puan alınması için anomiy alt boyutundaki maddelerin ters puanlanması gerekmektedir (Ekşi vd., 2019). Likert ölçekte 1'den 5'e kadar "Bana hiç uygun değil=1", "Bana uygun değil=2", "Bana biraz uygun=3", "Bana oldukça uygun=4" ve "Bana tamamen uygun=5" fikirlerini yansıtmaktadır. Ölçekten alınacak puan aralığı 145-29 arasındadır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenirlik katsayılarına bakıldığında; aşkınlık alt boyutu için Cronbach Alpha değeri .953, doğayla uyum alt boyutu için .864 ve anomiy alt boyutu için ise .853 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte ölçeğin toplam Cronbach Alpha değeri ise .886 olarak saptanmıştır. Mevcut çalışmada aşkınlık, doğayla uyum ve anomiy boyutlarının Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları sırasıyla .81, .77 ve .90 olarak hesaplanmıştır. Toplam ölçek Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır.

2.3.5. Beş faktör narsisizm ölçeği- kısa form

Glover vd. (2012) tarafından geliştirilen Beş Faktör Narsisizm Ölçeği, Türkçe'ye Ekşi (2016) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek, 15 alt boyuttan (onay arayıcılık, kibir, liderlik-otorite, güvensizlik, hak iddia etme, teşhircilik, sömürücülük, büyülenme hayalleri, umursamazlık, duygudaşlık eksikliği, manipülatiflik, hayranlık ihtiyacı, tepkisel öfke-öfke, utanç, maceraperestlik) oluşmakta olup her bir alt boyut için dörder soru sorulmaktadır. Bu ölçek, 'büyülenmeci narsisizm' ve 'kırılgan narsisizm' olmak üzere 15 boyutu kapsayan 2 üst boyuttan oluşmaktadır (Kardaş, 2017). Toplam 60 sorudan oluşan ankette 5'li likert türü kullanılmakta olup katılımcıların ifadeleri "Kesinlikle katılmıyorum=1", "Katılmıyorum=2", "Kararsızım=3", "Katılıyorum=4", "Kesinlikle katılıyorum=5" derecelendirmeleri üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten yüksek puan almak

narsisizm düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin toplamı için iç tutarlılık güvenirliği puanı .87 olarak belirtilmiştir. Alt boyutları için iç tutarlılık güvenirlik katsayıları ise .57 ile .79 arasında değişmektedir. Mevcut çalışmada Kırılgan Narsisizm ve Büyüklenme Narsisizm boyutlarının Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayıları sırasıyla .86 ve .89 olarak hesaplanmıştır. Toplam ölçek Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

2.3.6. Evlilik doyumu ölçeği

Çelik (2006) tarafından geliştirilen Evlilik Doyumu Ölçeği, 5'i olumlu, 8'i olumsuz olmak üzere toplam 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerinde “Bana hiç uygun değil=1”, “Bana uygun değil=2”, “Bana biraz uygun=3”, “Bana uygun=4” ve “Bana tamamen uygun=5” arasında değişen 5'li likert tipi bir derecelendirme kullanılmaktadır. Ölçekten alınacak en yüksek puan 65, en düşük puan ise 13'tür. Ölçekte olumsuz anlam içeren 8 madde ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçekten yüksek puan almak evlilik doyumunun yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçek maddelerinin boyutlarına bakıldığında 3 faktörlü bir yapı ortaya çıkmaktadır. Her üç faktör de alt boyut olarak kabul edilip, içeriklerine göre ‘aile’, ‘cinsellik’ ve ‘benlik’ olarak adlandırılmaktadır. Güvenirlik çalışmaları sonucunda tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .79 olarak tespit edilmiştir. Mevcut çalışmada aile, cinsellik ve benlik boyutlarının Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayıları sırasıyla .89, .87 ve .91 olarak hesaplanmıştır. Toplam ölçek Cronbach Alpha iç-tutarlılık katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Çalışmanın verileri, 2021-2022 yılında Türkiye’de bulunan evli bireylere ölçeklerin uygulanması sonucu elde edilen bilgilerden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında evli bireylere; Demografik Bilgi Formu, Yaşamda Anlam Ölçeği, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form ve Evlilik Doyumu Ölçeği uygulanmıştır.

Veri toplama sürecinde ilk olarak Mardin Artuklu Üniversitesi Etik Kurulu’ndan araştırmanın yürütülebilmesi için 08.09.2021 tarihli ve 2021/8-13 sayılı

karar ile gerekli izin alınmıştır. Araştırma için ölçek maddeleri Google Forms uygulaması üzerinden anket formatında hazırlanmış ve ilk olarak katılımcılara gönüllü onam formu sunulmuştur. Gönüllü onam formu ile çalışmanın etik izinli olduğu, çalışmanın amacı ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olup verilerin gizli tutulacağına dair bilgiler verilmiştir. Araştırma için kullanılan çevrimiçi anket uygulamasında hazırlanan onam formu, araştırmanın amacını ve ölçeklerin içeriğini detaylı bir şekilde açıklamıştır. Bununla birlikte maddelerin doğru ya da yanlış bir cevabının olmadığını, çalışmanın doğru bir şekilde yürütülebilmesi için soruların tamamına samimi bir şekilde yanıt verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu çalışmanın evli bireyler için olduğu, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına bağlı olduğu ve anketteki sorular yanıtlanırken herhangi bir sebepten rahatsızlık hissedilmesi durumunda çalışmadan ayrılma hakkının olduğu ifade edilmiştir. Katılımcı bireylerin onam formunu doldurduktan sonra ölçekteki soruları yanıtlamaya başlaması sağlanmıştır

Hazırlanan çalışmaya dair erişim bağlantısı (link) elektronik posta ve çevrimiçi mesajlaşma uygulamaları (WhatsApp, Facebook, Telegram) yoluyla Türkiye'nin farklı illerinde bulunan evli bireylere gönderilmiş; çalışmanın amaç ve kapsamı ile ilgili ayrıntılı bilgi verilerek erişim bağlantısı ulaştırılmıştır. Bununla birlikte çalışma linkinin diğer evli bireylere de ulaştırılması konusunda destek istenmiştir. Ayrıca her bir katılımcının çalışmayı yanıtlama süresi yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Çalışmanın sorularını yanıtlamak için evli olma şartı konmuş, evlenmemiş veya boşanmış bireyler çalışmaya dahil edilmemiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Çalışmada kullanılan ölçeklerin iç tutarlılığını ortaya koymak amacıyla Cronbach Alpha katsayıları saptanmıştır. Çalışmanın araştırma sorularında yapılan analiz işlemleri aşağıda belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada verilerin normallik dağılımları da analiz edilmiş, bu analiz sonuçlarına göre çıkarımsal analiz yöntemleri belirlenmiştir. Yapılan normallik dağılımı analizi sonucunda tüm değişkenlere ilişkin skorların normal dağıldığı tespit edilmiştir (Tablo 2.5.1).

Tablo 2.5.1. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk test sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	n	Test İstatistiği	İstatistiki Anlamlılık	n	Test İstatistiği	İstatistiki Anlamlılık
Yaşamda Anlam	476	.409	.077	476	.3	.108
Sosyal Karşılaştırma	476	.357	.164	476	.414	.064
Spiritüel İyi Oluş	476	.212	.048	476	.332	.087
Narsisizm	476	.171	.091	476	.283	.187
Evlilik Doyumu	476	.188	.105	476	.153	.157

Tablo 2.5.1'e bakıldığında tüm değişkenlere ilişkin skorların normal dağıldığı tespit edilmiş; dolayısıyla tüm çıkarımsal istatistiki analizlerde parametrik istatistiki analiz yöntemleri uygulanmıştır.

1. Evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, hayatın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeylerini saptamak amacıyla betimsel istatistik tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde ortalamalar, standart sapmalar, minimum ve maksimum değerler gibi betimsel skorlar elde edilmiştir.

2. Evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, hayatın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, çocuk sayısı, istihdam durumu gibi demografik faktörlere göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğini ortaya koymak için çıkarımsal istatistik kullanılmıştır. Bunun için de; iki kategorili değişkenler (cinsiyet ve istihdam durumu) bağımsız gruplar *t*-testi ve 3 ve fazla kategorik gruplar için (diğerleri) ANOVA kullanılmıştır.

3. Evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, hayatın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla

yapılan veri analizinde veriler normal dağıldığı için çıkarımsal istatistik araçlarından olan Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

4. Spiritüel iyi oluş, hayatın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri evli bireylerin evlilik doyumlarını anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını saptamak amacıyla istatistik araçlarından olan çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

5. Evli bireylerin hayatın anlam ve amacını algılama düzeyi ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide spiritual iyi oluş düzeyinin aracı etkisinin ne düzeyde olduğunu ortaya koymak amacıyla çıkarımsal istatistik araçlarından olan basit ve çoklu regresyon analizleri ile sobel testi kullanılmıştır.

6. Evli bireylerin kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisinin ne düzeyde olduğunu saptamak amacıyla çıkarımsal istatistik araçlarından olan basit ve çoklu regresyon analizleri ile sobel testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölüm, araştırmada toplanan verilerin analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgulara dair bir içerik sunmaktadır. Bulgular, çalışmanın sorularına uygun bir sıra ile tablolar, şekiller ve açıklamalarla ortaya konmuştur.

3.1. Evli Bireylerin Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeyleri Nasıldır?

Evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeylerini belirlemek amacıyla veriler betimsel istatistik aracılığı ile analiz edilmiştir. Evli bireylerin kullanılan ölçeklerden aldıkları puan ortalamaları, puan dağılımlarının standart sapmaları da hesaplanarak Tablo 3.1.1, Tablo 3.1.2, Tablo 3.1.3, Tablo 3.1.4 ve Tablo 3.1.5'te gösterilmiştir.

Tablo 3.1.1. Örneklem grubunun yaşamda anlam ölçeği toplam ve alt ölçek puanlarının ortalamaları

	N	$\bar{X}$	SS	Min-Max.
Yaşamda Anlamın Varlığı	476	5.25	1.395	0-7
Yaşamda Anlam Arayışı	476	3.94	1.878	0-7
Yaşamda Anlam Ölçeği Toplam Puan	476	4.59	1.183	0-7

Tablo 3.1.1'de evli bireylerin Yaşamda Anlamın Varlığı alt boyutundan aldıkları puan ortalamasının, Yaşamda Anlam Arayışı alt boyutu ile Yaşamda Anlam Ölçeği Toplam Puan ortalamasından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaşamdan elde edilen anlam düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan ölçekte; “1-3” puan aralığı düşük düzeyde yaşamda anlam, “3,01-5” puan aralığı orta düzeyde yaşamda anlam, “5,01-7” puan aralığı ise yüksek düzeyde yaşamda anlam olarak değerlendirilmiştir. Tabloya göre evli bireylerin, Yaşamda Anlamın Varlığı alt boyutunda yüksek düzeye, Yaşamda Anlam Arayışı alt boyutunda orta düzeye, Yaşamda Anlam Ölçeği Toplam Puan'da orta düzeye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3.1.2. Örneklem grubunun sosyal karşılaştırma ölçeği toplam puan ortalaması

	N	$\bar{X}$	SS	Min-Max.
Sosyal Karşılaştırma Ölçeği	476	4.27	1.189	1-6

Tablo 3.1.2 incelendiğinde; evli bireylerin Sosyal Karşılaştırma Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının '4' ile '5' arasında olduğu, görülmektedir. Kullanılan Ölçekte; "1-2.66" puan aralığı düşük düzey, "2.67-4.32" puan aralığı orta düzey, "4.33-6" puan aralığı ise yüksek düzey kendilik algısını temsil etmektedir. Bu durumda Tablo 3.1.2'ye göre evli bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamasının orta düzeyde olduğu gözlenmiştir.

Tablo 3.1.3. Örneklem grubunun spiritüel iyi oluş ölçeği toplam ve alt ölçek puanlarının ortalamaları

	N	$\bar{X}$	SS	Min-Max.
Aşknlık	476	4.52	0.519	1-5
Doğayla Uyum	476	4.54	0.521	1-5
Anomi	476	2.55	0.894	1-5
Spiritüel İyi Oluş Toplam Puanı	476	3.87	0.449	1-5

Tablo 3.1.3 incelendiğinde Spiritüel İyi Oluş Ölçeği'nin alt boyutlarından alınan toplam puan ortalamaları incelendiğinde; en yüksek puan ortalamasının Doğayla Uyum alt boyutunda, en düşük puan ortalamasının ise Anomi alt boyutunda olduğu görülmektedir. Kullanılan ölçekte "1-2.33" puan aralığı düşük düzey, "2.34-3.66" puan aralığı orta düzey, "3.67-5" puan aralığı ise yüksek düzey spiritüel iyi oluş olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda evli bireylerin Aşknlık, Doğayla Uyum ve Spiritüel İyi Oluş Toplam Puan ortalamalarının yüksek düzeyde, Anomi puan ortalamasının ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.1.4. Örneklem grubunun beş faktör narsisizm ölçeği toplam ve alt ölçek puanlarının ortalamaları

	N	$\bar{X}$	SS	Min-Max.
Onay Arayıcılık	476	3.08	0.950	1-5
Kibir	476	2.51	0.837	1-5
Liderlik/Otorite	476	3.09	0.876	1-5
Güvensizlik	476	3.12	0.758	1-5
Hak İddia Etme	476	2.62	0.996	1-5
Teşhircilik	476	3.02	1.060	1-5
Sömürücülük	476	1.93	0.897	1-5
Büyüklenme	476	2.49	0.667	1-5
Umursamazlık	476	2.44	0.782	1-5
Empati Eksikliği	476	1.98	0.873	1-5
Manipülatiflik	476	2.39	0.884	1-5
Hayranlık İhtiyacı	476	2.49	0.796	1-5
Tepkisel Öfke	476	3.15	0.954	1-5
Utanç	476	2.98	1.034	1-5
Maceraperestlik	476	2.61	0.996	1-5
1. Üst Boyut Kırılğan Narsisizm	476	2.87	0.762	1-5
2. Üst Boyut Büyüklenmeci Narsisizm	476	2.61	0.604	1-5
Narsisizm Toplam Puan	476	2.74	0.617	1-5

Tablo 3.1.4 incelendiğinde; evli bireylerin narsisizm üst boyutlarından Kırılğan Narsisizm puan ortalamasının Büyüklenmeci Narsisizm puan ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Kullanılan ölçekte “1-2.33” puan aralığı düşük düzey, “2.34-3.66” puan aralığı orta düzey, “3.67-5” puan aralığı ise yüksek düzey narsisizm düzeyini temsil etmektedir. Bu durumda narsisizm alt boyutlarından Sömürücülük ve Empati Eksikliği alt boyutları düşük düzey; Manipülatiflik, Umursamazlık, Hayranlık İhtiyacı, Büyüklenme, Kibir, Maceraperestlik, Hak İddia Etme, Utanç, Teşhircilik, Onay Arayıcılık, Liderlik/Otorite, Güvensizlik, Tepkisel Öfke alt boyutları ise orta düzey narsisizmi yansıtmaktadır. Narsisizm alt boyutlarından Tepkisel Öfke en yüksek puan ortalamasına sahip iken Sömürücülük alt boyutunun en düşük puan ortalamasına sahip olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak, narsisizmin her iki üst boyutu ve toplamından elde edilen puan ortalaması, evli bireylerin narsisizm seviyesinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.1.5. Örneklem grubunun evlilik doyumu ölçeği toplam ve alt ölçek puanlarının ortalamaları

	N	$\bar{X}$	SS	Min-Max.
Aile Alt Boyutu	476	3.61	1.020	1-5
Cinsellik Alt Boyutu	476	4.20	0.853	1-5
Benlik Alt Boyutu	476	4.12	0.913	1-5
Evlilik Doyumu Toplam	476	3.98	0.717	1-5

Tablo 3.1.5 incelendiğinde; Evlilik Doyumu ölçeğinin alt boyutlarından alınan en yüksek puan ortalamasının Cinsellik alt boyutunda, en düşük puan ortalamasının ise Aile alt boyutunda olduğu görülmektedir. Kullanılan ölçekte “1-2.33” puan aralığı düşük düzey, “2.34-3.66” puan aralığı orta düzey, “3.67-5” puan aralığı ise yüksek düzey evlilik doyumu olarak belirlenmiştir. Bu durumda Cinsellik, Benlik ve Evlilik Doyumu Toplam puan ortalamalarının yüksek düzeyde, Aile puan ortalamasının ise orta düzeyde olduğu görülmektedir.

3.2. Evli Bireylerin Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm Ve Kendilik Algısı Düzeyleri Cinsiyet, Yaş, Eğitim Düzeyi, Gelir Düzeyi, Çocuk Sayısı, İstihdam Durumu Gibi Demografik Faktörlere Göre Anlamlı Düzeyde Değişmekte Midir?

Evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, çocuk sayısı, istihdam durumu gibi demografik faktörlere göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için çıkarımsal istatistik analizlerinden bağımsız gruplar *t* testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

İlk olarak evlilik doyumu düzeyinin cinsiyete göre ne düzeyde değiştiği incelenmiş, sonuçlar Tablo 3.2.1’de verilmiştir.

Tablo 3.2.1. Evlilik doyumu düzeyinin cinsiyete göre t-testi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
					t	df	p
Evlilik Doyumu	Kadın	366	3.95	0.693	-1.81	474	0.70
	Erkek	110	4.09	0.788			

Tablo 3.2.1' e göre kadın ve erkek evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin cinsiyete göre nasıl farklılaştığını tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Nitekim analiz sonuçlarına göre kadın katılımcıların evlilik doyumundan aldıkları puan ortalamaları ile erkek katılımcıların aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Evlilik doyumu düzeyinin yaşa göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.2. Evlilik doyumu düzeyinin yaşa göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Evlilik Doyumu	Gruplar Arası	15.374	3	5.125	10.557	.000*
	Grup İçi	228.625	471	0.485		
	Toplam	243.999	474			

* $p<.05$

Tablo 3.2.2'ye bakıldığında, tek yönlü varyans analizi sonucunda, evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=10.557$, $p<.05$) belirlenmiştir. Hangi yaş grupları arasında farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.2.3. Evlilik doyumu düzeyinin yaşa göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Yaşınız	(J) Yaşınız	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
20-29	30-39	.29149*	.06712	.000*
	40-49	-.15411	.12867	.629
	50-59	-.45999	.22543	.175
30-39	20-29	-.29149*	.06712	.000*
	40-49	-.44560*	.12846	.003*
	50-59	-.75148*	.22532	.005*
40-49	20-29	.15411	.12867	.629
	30-39	.44560*	.12846	.003*
	50-59	-.30588	.25063	.614
50-59	20-29	.45999	.22543	.175
	30-39	.75148*	.22532	.005*
	40-49	.30588	.25063	.614

* $p < .05$

Tablo 4.2.3'te 20-29 yaş aralığında olan evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin, 30-39 yaş aralığında olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$). Ayrıca 40-49 yaş aralığında olan evli bireylerin evlilik doyumu düzeyleri, 30-39 yaş aralığında olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür ($p < .05$). Son olarak 50-59 yaş aralığında olan evli bireylerin evlilik doyumu düzeyleri 30-39 yaş aralığında olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$).

Evlilik doyumu düzeyinin eğitim durumuna göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.2.4. Evlilik doyumu düzeyinin eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Evlilik Doyumu	Gruplar Arası	36.614	5	7.323	16.534	.000*
	Grup İçi	208.164	470	0.443		
	Toplam	244.779	475			

* $p < .05$

Tablo 3.2.4'te, yapılan varyans analizi sonucunda, evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=14.545$, $p < .05$) ortaya konmuştur. Hangi eğitim düzeyleri arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc tekniklerinden Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.5'te belirtilmiştir.

Tablo 3.2.5. Evlilik doyumu düzeyinin eğitim durumuna göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Eğitim Durumunuz	(J) Eğitim Durumunuz	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Okuryazar	İlkokul	.80759	.34861	.189
	Ortaokul	-.12222	.35294	.999
	Lise	-.05971	.34068	1.000
	Üniversite	-.20337	.33515	.991
	Yüksek Lisans/ Doktora	-.07123	.34940	1.000
İlkokul	Okuryazar	-.80759	.34861	.189
	Ortaokul	-.92981*	.15698	.000*
	Lise	-.86729*	.12704	.000*
	Üniversite	-1.01096*	.11136	.000*
	Yüksek Lisans/ Doktora	-.87881*	.14886	.000*
Ortaokul	Okuryazar	.12222	.35294	.999
	İlkokul	.92981*	.15698	.000*
	Lise	.06252	.13848	.998
	Üniversite	-.08115	.12426	.987
	Yüksek Lisans/ Doktora	.05100	.15874	1.000
Lise	Okuryazar	.05971	.34068	1.000
	İlkokul	.86729*	.12704	.000*
	Ortaokul	-.06252	.13848	.998
	Üniversite	-.14366	.08328	.516
	Yüksek Lisans/ Doktora	-.01152	.12920	1.000
Üniversite	Okuryazar	.20337	.33515	.991
	İlkokul	1.01096*	.11136	.000*
	Ortaokul	.08115	.12426	.987
	Lise	.14366	.08328	.516
	Yüksek Lisans/ Doktora	.13214	.11382	.855
Yüksek Lisans/Doktora	Okuryazar	.07123	.34940	1.000
	İlkokul	.87881*	.14886	.000
	Ortaokul	-.05100	.15874	1.000
	Lise	.01152	.12920	1.000
	Üniversite	-.13214	.11382	.855

**p*<.05

Tablo 3.2.5'te eğitim durumlarına göre evli bireylerin evlilik doyumları incelendiğinde; ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans ve doktora mezunlarının

evlilik doyumu ortalama puanlarının ilkökul mezunlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Evlilik doyumu düzeyinin gelir düzeyine göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.6’da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.6. Evlilik doyumu düzeyinin gelir düzeyine göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Evlilik Doyumu	Gruplar Arası	23.866	2	11.933	25.550	.000*
	Grup İçi	220.913	473	.467		
	Toplam	244.779	475			

* $p<.05$

Tablo 3.2.6’da yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, evli bireylerin evlilik doyumlarının gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=25.550$, $p<.05$) tespit edilmiştir. Hangi yaş grupları arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.7’de sunulmuştur.

Tablo 3.2.7. Evlilik doyumu düzeyinin gelir düzeyine göre Post-hoc Tukey sonuçları

Aylık Gelir Düzeyi (I)	Aylık Gelir Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
0-3000	3001-7000	.15580	.08196	.139
	7001 ve üstü	-.34814*	.08297	.000*
3001-7000	0-3000	-.15580	.08196	.139
	7001 ve üstü	-.50394*	.07148	.000*
7001 ve üstü	0-3000	.34814*	.08297	.000*
	3001-7000	.50394*	.07148	.000*

* $p<.05$

Tablo 3.2.7’de görüldüğü üzere gelir durumu 7001 TL ve üstü olan evli bireylerin evlilik doyumlarının 0-3000 TL ve 3001-7000 TL olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$).

Evlilik doyumu düzeyinin çocuk sayısına göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.8’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.8. Evlilik doyumu düzeyinin çocuk sayısına göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Evlilik Doyumu	Gruplar Arası	18.759	4	4.690	9.773	.000*
	Grup İçi	226.020	471	.480		
	Toplam	244.779	475			

* $p < .05$

Tablo 3.2.8’ e göre yapılan tek yönlü analizi sonucunda evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($F=9.773$, $p < .05$) görülmektedir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.9’da sunulmuştur.

Tablo 3.2.9. Evlilik doyumu düzeyinin çocuk sayısına göre Post-hoc Tukey Sonuçları

(I) Çocuklarınızın Sayısı	(I) Çocuklarınızın Sayısı	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Çocuk yok	1	.12451	.08220	.553
	2	.47649*	.08169	.000*
	3	.37222*	.11327	.010*
	4	.05334	.25104	1.000
1	Çocuk yok	-.12451	.08220	.553
	2	.35198*	.08576	.000*
	3	.24771	.11625	.209
	4	-.07117	.25240	.999
2	Çocuk yok	-.47649*	.08169	.000*
	1	-.35198*	.08576	.000*
	3	-.10427	.11588	.897
	4	-.42315	.25223	.449
3	Çocuk yok	-.37222*	.11327	.010*
	1	-.24771	.11625	.209
	2	.10427	.11588	.897
	4	-.31888	.26415	.747
4	Çocuk yok	-.05334	.25104	1.000
	1	.07117	.25240	.999
	2	.42315	.25223	.449
	3	.31888	.26415	.747

* $p < .05$

Tablo 3.2.9'a göre evli bireylerden çocuğu olmayanların evlilik doyumu puan ortalamalarının 2 ve 3 çocuğu olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p < .05$). Benzer şekilde 1 çocuğu olan evli bireylerin evlilik doyumu puan ortalamaları 2 çocuğu olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < .05$).

Evlilik doyumu düzeyinin istihdam durumuna göre ne düzeyde değiştiğini anlamak analizler yapılmış ve sonuçlar Tablo 3.2.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.10. Evlilik doyumu düzeyinin istihdam durumuna göre t-testi sonuçları

	Çalışma Durumu	N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
					t	df	p
Evlilik	Çalışanlar	280	4.03	.690	1.987	474	.048*
Doyumu	Çalışmayanlar	196	3.90	.749			

* $p < .05$

Tablo 3.2.10’da evli bireylerin evlilik doyumu düzeyinin istihdam durumuna göre nasıl değiştiğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda çalışan evli bireylerin evlilik doyumu puan ortalamalarının, herhangi bir işte çalışmayanların evlilik doyumu puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < .05$).

Spiritüel iyi oluş düzeyinin cinsiyete göre ne düzeyde değiştiği incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.11’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.11. Spiritüel iyi oluş düzeyinin cinsiyete göre t-testi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
					t	df	p
Spiritüel	Kadın	366	3.88	.474	.811	474	.418
İyi Oluş	Erkek	110	3.84	.352			

Tablo 3.2.11’de evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin cinsiyete göre ne düzeyde değiştiğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre kadın katılımcıların spiritüel iyi oluş puan ortalamaları ile erkek katılımcıların puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Spiritüel iyi oluş düzeyinin yaşa göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.12’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.12. Spiritüel iyi oluş düzeyinin yaşa göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Spiritüel İyi Oluş	Gruplar Arası	1.093	3	.364	1.812	.144
	Grup İçi	94.680	471	.201		
	Toplam	95.773	474			

Tablo 3.2.12’ye bakıldığında, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$).

Spiritüel iyi oluş düzeyinin eğitim durumuna göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.13’te gösterilmiştir.

Tablo 3.2.13. Spiritüel iyi oluş düzeyinin eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Spiritüel İyi Oluş	Gruplar Arası	10.264	5	2.053	11.273	.000*
	Grup İçi	85.587	470	.182		
	Toplam	95.851	475			

* $p<.05$

Tablo 3.2.13’te, yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=11.273$, $p<.05$) ortaya konmuştur. Hangi eğitim düzeyleri arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc tekniklerinden Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.14’te belirtilmiştir.

Tablo 3.2.14. Spiritüel iyi oluş düzeyinin eğitim durumuna göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Eğitim Durumunuz	(J) Eğitim Durumunuz	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Okuryazar	İlkokul	-1.39450*	.22353	.000*
	Ortaokul	-1.22956*	.22631	.000*
	Lise	-1.29290*	.21845	.000*
	Üniversite	-1.10861*	.21490	.000*
	Yüksek Lisans/ Doktora	-1.07595*	.22404	.000*
İlkokul	Okuryazar	1.39450*	.22353	.000*
	Ortaokul	.16494	.10066	.573
	Lise	.10160	.08146	.813
	Üniversite	.28589*	.07141	.001*
	Yüksek Lisans/ Doktora	.31856*	.09545	.012*
Ortaokul	Okuryazar	1.22956*	.22631	.000*
	İlkokul	-.16494	.10066	.573
	Lise	-.06334	.08880	.980
	Üniversite	.12095	.07967	.653
	Yüksek Lisans/ Doktora	.15362	.10178	.658
Lise	Okuryazar	1.29290*	.21845	.000*
	İlkokul	-.10160	.08146	.813
	Ortaokul	.06334	.08880	.980
	Üniversite	.18429*	.05340	.008*
	Yüksek Lisans/ Doktora	.21696	.08284	.095
Üniversite	Okuryazar	1.10861*	.21490	.000*
	İlkokul	-.28589*	.07141	.001*
	Ortaokul	-.12095	.07967	.653
	Lise	-.18429*	.05340	.008*
	Yüksek Lisans/ Doktora	.03267	.07298	.998
Yüksek Lisans/Doktora	Okuryazar	1.07595*	.22404	.000*
	İlkokul	-.31856*	.09545	.012*
	Ortaokul	-.15362	.10178	.658
	Lise	-.21696	.08284	.095
	Üniversite	-.03267	.07298	.998

**p*<.05

Tablo 3.2.14'te eğitim durumlarına göre evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeyleri incelendiğinde, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans doktora

mezunlarının spiritüel iyi oluş düzeylerinin okuryazarlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$). Ayrıca ilkokul mezunlarının spiritüel iyi oluş düzeyleri üniversite ve yüksek lisans ve doktora mezunlarından, lise mezunlarının spiritüel iyi oluş düzeyleri ise üniversite mezunlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$).

Spiritüel iyi oluş düzeyinin gelir düzeyine göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.15'te gösterilmiştir.

Tablo 3.2.15. Spiritüel iyi oluş düzeyinin gelir düzeyine göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Spiritüel İyi Oluş	Gruplar Arası	1.832	2	.916	4.609	.010*
	Grup İçi	94.019	473	.199		
	Toplam	95.851	475			

* $p<.05$

Tablo 3.2.15'te görüldüğü üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=4.609$, $p<.05$) ortaya konmuştur. Hangi gelir düzeyleri arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc tekniklerinden Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.16'da belirtilmiştir.

Tablo 3.2.16. Spiritüel iyi oluş düzeyinin gelir düzeyine göre Post-hoc Tukey sonuçları

Aylık Gelir Düzeyi (I)	Aylık Gelir Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
0-3000	3001-7000	.15095*	.05347	.014*
	7001 ve üstü	.14264*	.05413	.024*
3001-7000	0-3000	-.15095*	.05347	.014*
	7001 ve üstü	-.00830	.04663	.983
7001 ve üstü	0-3000	-.14264*	.05413	.024*
	3001-7000	.00830	.04663	.983

* $p<.05$

Tablo 3.2.16’da görüldüğü üzere gelir durumu 0-3000 TL olan evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin 3001-7000 TL ve 7001 TL ve üstü olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Spiritüel iyi oluş düzeyinin çocuk sayısına göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.17’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.17. Spiritüel iyi oluş düzeyinin çocuk sayısına göre ANOVA

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
	Gruplar Arası	5.007	4	1.252	6.489	.000*
Spiritüel	Grup İçi	90.845	471	.193		
İyi Oluş	Toplam	95.851	475			

* $p<.05$

Tablo 3.2.17’ye göre yapılan tek yönlü analizi sonucunda evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($F=6.489$, $p<.05$) görülmektedir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.18’de sunulmuştur.

Tablo 3.2.18. Spiritüel iyi oluş düzeyinin çocuk sayısına göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Çocuklarınızın Sayısı	(I) Çocuklarınızın Sayısı	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Çocuk yok	1	-.08488	.05211	.480
	2	.02270	.05179	.992
	3	-.25230*	.07181	.004*
	4	-.51805*	.15915	.011*
1	Çocuk yok	.08488	.05211	.480
	2	.10758	.05437	.278
	3	-.16742	.07370	.156
	4	-.43317	.16001	.054
2	Çocuk yok	-.02270	.05179	.992
	1	-.10758	.05437	.278
	3	-.27500*	.07347	.002*
	4	-.54075*	.15991	.007*
3	Çocuk yok	.25230*	.07181	.004*
	1	.16742	.07370	.156
	2	.27500*	.07347	.002*
	4	-.26575	.16747	.507
4	Çocuk yok	.51805*	.15915	.011*
	1	.43317	.16001	.054
	2	.54075*	.15991	.007*
	3	.26575	.16747	.507

* $p < .05$

Tablo 3.2.18'e göre evli bireylerden 3 çocuğu olanların spiritüel iyi oluş düzeylerinin çocuğu olmayan ve 2 çocuğu olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p < .05$). Aynı şekilde 4 çocuğu olan evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin çocuğu olmayan ve 2 çocuğu olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$).

Spiritüel iyi oluş düzeyinin istihdam durumuna göre ne düzeyde değiştiği incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.19'da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.19. Spiritüel iyi oluş düzeyinin istihdam durumuna göre t-testi sonuçları

		N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
Durumu	Çalışma				t	Df	p
	Çalışanlar	280	3.76	.356	-6.484	474	.000*
İyi Oluş	Çalışmayanlar	196	4.02	.519			

* $p < .05$

Tablo 3.2.19’da evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin istihdam durumuna göre nasıl değiştiğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda çalışmayan evli bireylerin spiritüel iyi oluş puan ortalamalarının, herhangi bir işte çalışanların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < .05$).

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin cinsiyete göre ne düzeyde değiştiği incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.20’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.20. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin cinsiyete göre t-testi sonuçları

		N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
Cinsiyet					t	df	p
	Kadın	366	4.60	1.188	.028	474	.977
Yaşamın Anlam ve Amacı	Erkek	110	4.59	1.171			

Tablo 3.2.20’de evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin cinsiyete göre nasıl değiştiğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre kadın katılımcıların yaşamın anlam ve amacı puan ortalamaları ile erkek katılımcıların puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin yaşa göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.21’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.21. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin yaşa göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Yaşamın Anlam ve Amacı	Gruplar Arası	56.792	3	18.931	14.679	.000*
	Grup İçi	607.438	471	1.290		
	Toplam	664.229	474			

* $p < .05$

Tablo 3.2.21'e bakıldığında, tek yönlü varyans analizi sonucunda, evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=14.679$, $p<.05$) belirlenmiştir. Hangi yaş grupları arasında farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.22'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.22. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin yaşa göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Yaşınız	(J) Yaşınız	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
20-29	30-39	.17995	.10941	.355
	40-49	-.97879*	.20973	.000*
	50-59	-1.31408*	.36745	.002*
30-39	20-29	-.17995	.10941	.355
	40-49	-1.15874*	.20940	.000*
	50-59	-1.49404*	.36727	.000*
40-49	20-29	.97879*	.20973	.000*
	30-39	1.15874*	.20940	.000*
	50-59	-.33529	.40853	.845
50-59	20-29	1.31408*	.36745	.002*
	30-39	1.49404*	.36727	.000*
	40-49	.33529	.40853	.845

* $p < .05$

Tablo 3.2.22’de, 40-49 yaş aralığında olan evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyinin 20-29 ve 30-39 yaş aralığından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p < .05$). 50-59 yaş aralığında olan evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyinin de 20-29 ve 30-39 yaş aralığında olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$).

Yaşamın anlam ve amacının eğitim durumuna göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için ANOVA uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.23’te gösterilmiştir.

Tablo 3.2.23. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Yaşamın	Gruplar Arası	30.770	5	6.154	4.560	.000*
Anlam Ve	Grup İçi	634.270	470	1.350		
Amacı	Toplam	665.040	475			

* $p < .05$

Tablo 3.2.23’te görüldüğü üzere tek yönlü varyans analizi sonucunda evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyinin eğitim durumuna göre istatistiksel

olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=4.560$, $p<.05$) görülmektedir. Hangi eğitim düzeyleri arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc tekniklerinden Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.24'te belirtilmiştir.

Tablo 3.2.24. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin eğitim durumuna göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Eğitim Durumunuz	(J) Eğitim Durumunuz	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Okuryazar	İlkokul	-1.64878	.60852	.075
	Ortaokul	-1.23438	.61608	.342
	Lise	-1.74458*	.59467	.041*
	Üniversite	-1.36679	.58502	.182
	Yüksek Lisans/ Doktora	-.91026	.60990	.669
İlkokul	Okuryazar	1.64878	.60852	.075
	Ortaokul	.41441	.27402	.657
	Lise	-.09580	.22175	.998
	Üniversite	.28199	.19439	.696
	Yüksek Lisans/ Doktora	.73852	.25984	.053
Ortaokul	Okuryazar	1.23438	.61608	.342
	İlkokul	-.41441	.27402	.657
	Lise	-.51020	.24173	.283
	Üniversite	-.13241	.21690	.990
	Yüksek Lisans/ Doktora	.32412	.27708	.851
Lise	Okuryazar	1.74458*	.59467	.041*
	İlkokul	.09580	.22175	.998
	Ortaokul	.51020	.24173	.283
	Üniversite	.37779	.14537	.100
	Yüksek Lisans/ Doktora	.83432*	.22553	.003*
Üniversite	Okuryazar	1.36679	.58502	.182
	İlkokul	-.28199	.19439	.696
	Ortaokul	.13241	.21690	.990
	Lise	-.37779	.14537	.100
	Yüksek Lisans/ Doktora	.45653	.19868	.197
Yüksek Lisans/ Doktora	Okuryazar	.91026	.60990	.669
	İlkokul	-.73852	.25984	.053
	Ortaokul	-.32412	.27708	.851
	Lise	-.83432*	.22553	.003*
	Üniversite	-.45653	.19868	.197

* $p < .05$

Tablo 3.2.24'te eğitim durumlarına göre evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyleri incelendiğinde, lise mezunlarının yaşamda anlam ve amacı

düzeylerinin okuryazarlardan ve yüksek lisans ve doktora mezunlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin gelir düzeyine göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.25'te gösterilmiştir.

Tablo 3.2.25. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin gelir düzeyine göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Yaşamın	Gruplar Arası	.387	2	.193	.138	.871
Anlam ve	Grup İçi	664.653	473	1.405		
Amacı	Toplam	665.040	475			

Tablo 3.2.25'te görüldüğü üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ($F=.138$, $p>.05$) ortaya konmuştur.

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin çocuk sayısına göre ne düzeyde değiştiğini incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.26'da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.26. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin çocuk sayısına göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Yaşamın	Gruplar Arası	37.653	4	9.413	7.067	.000*
Anlam ve	Grup İçi	627.386	471	1.332		
Amacı	Toplam	665.040	475			

* $p<.05$

Tablo 3.2.26'ya göre yapılan tek yönlü analizi sonucunda evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($F=7.067$, $p<.05$) görülmektedir. Hangi gruplar arasında

farklılık olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.27’de sunulmuştur.

Tablo 3.2.27. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin çocuk sayısına göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Çocuklarınızın Sayısı	(I) Çocuklarınızın Sayısı	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Çocuk yok	1	-.12806	.13695	.883
	2	-.14245	.13609	.833
	3	-.51037	.18872	.055
	4	-2.01139*	.41825	.000*
1	Çocuk yok	.12806	.13695	.883
	2	-.01439	.14289	1.000
	3	-.38231	.19368	.280
	4	-1.88333*	.42051	.000*
2	Çocuk yok	.14245	.13609	.833
	1	.01439	.14289	1.000
	3	-.36792	.19307	.316
	4	-1.86894*	.42023	.000*
3	Çocuk yok	.51037	.18872	.055
	1	.38231	.19368	.280
	2	.36792	.19307	.316
	4	-1.50102*	.44010	.006*
4	Çocuk yok	2.01139*	.41825	.000*
	1	1.88333*	.42051	.000*
	2	1.86894*	.42023	.000*
	3	1.50102*	.44010	.006*

* $p < .05$

Tablo 3.2.27’ye göre evli bireylerden 4 çocuğu olanların yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin çocuğu olmayan, 1 çocuğu olan, 2 çocuğu olan ve 3 çocuğu olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin istihdam durumuna göre ne düzeyde değiştiği incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.28’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.28. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin istihdam durumuna göre *t*-testi sonuçları

	Çalışma Durumu	N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
					<i>T</i>	df	<i>p</i>
Yaşamın	Çalışanlar	280	4.5486	1.13545	-1.115	474	.265
Anlam ve Amacı	Çalışmayanlar	196	4.6714	1.24777			

Tablo 3.2.28’de evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyinin istihdam durumuna göre nasıl değiştiğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar *t*-testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda çalışmayan evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin, herhangi bir işte çalışanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>.05$).

Kendilik algısı düzeyinin cinsiyete göre ne düzeyde değiştiği incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.29’da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.29. Kendilik algısı düzeyinin cinsiyete göre *t*-testi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
					<i>t</i>	df	<i>p</i>
Kendilik	Kadın	366	4.27	1.149	-.250	474	.803
Algısı	Erkek	110	4.30	1.319			

Tablo 3.2.29’da evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin cinsiyete göre nasıl değiştiğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar *t* testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre kadın katılımcıların evlilik doyumundan aldıkları puan ortalamaları ile erkek katılımcıların aldıkları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Kendilik algısı düzeyinin yaşa göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.30’da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.30. Kendilik algısı düzeyinin yaşa göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendilik Algısı	Gruplar Arası	30.209	3	10.070	7.418	.000*
	Grup İçi	639.330	471	1.357		
	Toplam	669.539	474			

* $p < .05$

Tablo 3.2.30'a bakıldığında, tek yönlü varyans analizi sonucunda, evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=14.679$, $p < .05$) belirlenmiştir. Hangi yaş grupları arasında farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.31'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.31. Kendilik algısı düzeyinin yaşa göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Yaşınız	(J) Yaşınız	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
20-29	30-39	-.00340	.11225	1.000
	40-49	-.02423	.21516	.999
	50-59	-1.75952*	.37698	.000*
30-39	20-29	.00340	.11225	1.000
	40-49	-.02082	.21482	1.000
	50-59	-1.75612*	.37678	.000*
40-49	20-29	.02423	.21516	.999
	30-39	.02082	.21482	1.000
	50-59	-1.73529*	.41912	.000*
50-59	20-29	1.75952*	.37698	.000*
	30-39	1.75612*	.37678	.000*
	40-49	1.73529*	.41912	.000*

* $p < .05$

Tablo 3.2.31'de, 50-59 yaş aralığında olan evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin 20-29 ve 30-39 ve 40-49 yaş aralığında olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Kendilik algısı düzeyinin gelir düzeyine göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.32'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.32. Kendilik algısı düzeyinin gelir düzeyine göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kendilik Algısı	Gruplar Arası	47.740	2	23.870	18.092	.000*
	Grup İçi	624.053	473	1.319		
	Toplam	671.793	475			

* $p < .05$

Tablo 3.2.32’de görüldüğü üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=18.092$, $p<.05$) ortaya konmuştur. Hangi gelir düzeyleri arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc tekniklerinden Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.33’te belirtilmiştir.

Tablo 3.2.33. Kendilik algısı düzeyinin gelir düzeyine göre Post-hoc Tukey sonuçları

Aylık Gelir Düzeyi (I)	Aylık Gelir Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	p
0-3000	3001-7000	-.76540*	.13775	.000*
	7001 ve üstü	-.73484*	.13946	.000*
3001-7000	0-3000	.76540*	.13775	.000*
	7001 ve üstü	.03056	.12014	.965
7001 ve üstü	0-3000	.73484*	.13946	.000*
	3001-7000	.03056	.12014	.965

* $p < .05$

Tablo 3.2.33’te görüldüğü üzere gelir durumu 3001-7000 TL olan evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin 0-3000 TL olanlardan, 7001 TL ve üstü gelir durumuna sahip evli bireylerin de 0-3000 TL olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Kendilik algısı düzeyinin çocuk sayısına göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.34’te gösterilmiştir.

Tablo 3.2.34. Kendilik algısı düzeyinin çocuk sayısına göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendilik Algısı	Gruplar Arası	64.001	4	16.000	12.399	.000*
	Grup İçi	607.792	471	1.290		
	Toplam	671.793	475			

* $p < .05$

Tablo 3.2.34'e göre yapılan tek yönlü analizi sonucunda evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($F=12.399$, $p < .05$) görülmektedir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.35'te sunulmuştur.

Tablo 3.2.35. Kendilik algısı düzeyinin çocuk sayısına göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Çocuklarınızın Sayısı	(I) Çocuklarınızın Sayısı	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Çocuk yok	1	.75254*	.13480	.000*
	2	.62795*	.13395	.000*
	3	-.17306	.18575	.885
	4	.18267	.41167	.992
1	Çocuk yok	-.75254*	.13480	.000*
	2	-.12459	.14064	.902
	3	-.92560*	.19063	.000*
	4	-.56988	.41389	.643
2	Çocuk yok	-.62795*	.13395	.000*
	1	.12459	.14064	.902
	3	-.80101*	.19003	.000*
	4	-.44529	.41362	.819
3	Çocuk yok	.17306	.18575	.885
	1	.92560*	.19063	.000*
	2	.80101*	.19003	.000*
	4	.35573	.43317	.924
4	Çocuk yok	-.18267	.41167	.992
	1	.56988	.41389	.643
	2	.44529	.41362	.819
	3	-.35573	.43317	.924

* $p < .05$

Tablo 3.2.35'e göre evli bireylerden çocuğu olmayanların kendilik algısı düzeylerinin 1 ve 2 çocuğu olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p < .05$). Benzer şekilde 3 çocuğu olan evli bireylerin kendilik algısı düzeyinin de 1 ve 2 çocuğu olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Kendilik algısı düzeyinin eğitim durumuna göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.36'da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.36. Kendilik algısı düzeyinin eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendilik Algısı	Gruplar Arası	103.861	5	20.772	17.190	.000*
	Grup İçi	567.932	470	1.208		
	Toplam	671.793	475			

* $p < .05$

Tablo 3.2.36’da görüldüğü üzere tek yönlü varyans analizi sonucunda evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=17.190$, $p<.05$) görülmektedir. Hangi eğitim düzeyleri arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc tekniklerinden Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.37’de belirtilmiştir.

Tablo 3.2.37. Kendilik algısı düzeyinin eğitim durumuna göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Eğitim Durumunuz	(J) Eğitim Durumunuz	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Okuryazar	İlkokul	-2.23577*	.57582	.002*
	Ortaokul	-2.02083*	.58297	.008*
	Lise	-3.02276*	.56272	.000*
	Üniversite	-2.86602*	.55358	.000*
	Yüksek Lisans/ Doktora	-1.74786*	.57713	.031*
İlkokul	Okuryazar	2.23577*	.57582	.002*
	Ortaokul	.21494	.25929	.962
	Lise	-.78699*	.20984	.003*
	Üniversite	-.63025*	.18394	.009*
	Yüksek Lisans/ Doktora	.48791	.24588	.353
Ortaokul	Okuryazar	2.02083*	.58297	.008*
	İlkokul	-.21494	.25929	.962
	Lise	-1.00192*	.22874	.000*
	Üniversite	-.84519*	.20524	.001*
	Yüksek Lisans/ Doktora	.27297	.26219	.904
Lise	Okuryazar	3.02276*	.56272	.000*
	İlkokul	.78699*	.20984	.003*
	Ortaokul	1.00192*	.22874	.000*
	Üniversite	.15673	.13755	.865
	Yüksek Lisans/ Doktora	1.27489*	.21341	.000*
Üniversite	Okuryazar	2.86602*	.55358	.000*
	İlkokul	.63025*	.18394	.009*
	Ortaokul	.84519*	.20524	.001*
	Lise	-.15673	.13755	.865
	Yüksek Lisans/ Doktora	1.11816*	.18801	.000*
Yüksek Lisans/ Doktora	Okuryazar	1.74786*	.57713	.031*
	İlkokul	-.48791	.24588	.353
	Ortaokul	-.27297	.26219	.904
	Lise	-1.27489*	.21341	.000*
	Üniversite	-1.11816*	.18801	.000*

**p*<.05

Tablo 3.2.37’de eğitim durumlarına göre evli bireylerin kendilik algısı düzeyleri incelendiğinde, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans ve

doktora mezunlarının kendilik algısı düzeylerinin okuryazarlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$). Ayrıca lise mezunlarının kendilik algısı düzeyleri ilkokul, ortaokul ve yüksek lisans ve doktora mezunlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p<.05$). Üniversite mezunlarının kendilik algısı düzeyleri incelendiğinde ilkokul, ortaokul ve yüksek lisans doktora mezunlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir ($p<.05$).

Kendilik algısı düzeyinin istihdam durumuna göre ne düzeyde değiştiği incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.38’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.38. Kendilik algısı düzeyinin istihdam durumuna göre t-testi sonuçları

	Çalışma Durumu	N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
					t	df	p
Kendilik	Çalışanlar	280	4.4113	1.13875	2.954	474	.003*
Algısı	Çalışmayanlar	196	4.0867	1.23590			

* $p<.05$

Tablo 3.2.38’de evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin istihdam durumuna göre nasıl değiştiğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda çalışan evli bireylerin kendilik algısı puan ortalamalarının, herhangi bir işte çalışmayan evli bireylerin puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Narsisizm düzeyinin cinsiyete göre ne düzeyde değiştiğini incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.39’da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.39. Narsisizm düzeyinin cinsiyete göre t-testi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t-testi		
					t	df	p
Narsisizm	Kadın	366	2.74	.591	-.234	474	.815
	Erkek	110	2.75	.703			

Tablo 3.2.39’da evli bireylerin narsisizm düzeylerinin cinsiyete göre nasıl değiştiğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. Analiz

sonuçlarına göre kadın katılımcıların evlilik doyumu puan ortalamaları ile erkek katılımcıların puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Narsisizm düzeyinin yaşa göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.40'ta gösterilmiştir.

Tablo 3.2.40. Narsisizm düzeyinin yaşa göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
	Gruplar Arası	4.990	3	1.663	4.442	.004*
Narsisizm	Grup İçi	176.381	471	.374		
	Toplam	181.371	474			

* $p<.05$

Tablo 3.2.40'a bakıldığında, tek yönlü varyans analizi sonucunda, evli bireylerin narsisizm düzeylerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=4.42$, $p<.05$) belirlenmiştir. Hangi yaş grupları arasında farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.41'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.41. Narsisizm düzeyinin yaşa göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Yaşınız	(J) Yaşınız	Ortalamalar farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
20-29	30-39	-.18493*	.05896	.010*
	40-49	.07382	.11301	.914
	50-59	.12652	.19801	.919
30-39	20-29	.18493*	.05896	.010*
	40-49	.25875	.11284	.101
	50-59	.31145	.19790	.395
40-49	20-29	-.07382	.11301	.914
	30-39	-.25875	.11284	.101
	50-59	.05270	.22014	.995
50-59	20-29	-.12652	.19801	.919
	30-39	-.31145	.19790	.395
	40-49	-.05270	.22014	.995

* $p<.05$

Tablo 3.2.41’de, 30-39 yaş aralığında olan evli bireylerin narsisizm düzeylerinin 20-29 yaş aralığında olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Narsisizm düzeyinin eğitim durumuna göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.42’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.42. Narsisizm düzeyinin eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
	Gruplar Arası	6.217	5	1.243	3.336	.006*
Narsisizm	Grup İçi	175.171	470	.373		
	Toplam	181.388	475			

* $p<.05$

Tablo 3.2.42’de görüldüğü üzere tek yönlü varyans analizi sonucunda evli bireylerin narsisizm düzeylerinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=3.336$, $p<.05$) görülmektedir. Hangi eğitim düzeyleri arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc tekniklerinden Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.43’te belirtilmiştir.

Tablo 3.2.43. Narsisizm düzeyinin eğitim durumuna göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Eğitim Durumunuz	(J) Eğitim Durumunuz	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Okuryazar	İlkokul	-1.09934*	.31979	.008*
	Ortaokul	-.94694*	.32376	.042*
	Lise	-.98243*	.31252	.022*
	Üniversite	-.97439*	.30744	.020*
	Yüksek Lisans/ Doktora	-1.19792*	.32052	.003*
İlkokul	Okuryazar	1.09934*	.31979	.008*
	Ortaokul	.15240	.14400	.898
	Lise	.11691	.11654	.917
	Üniversite	.12495	.10216	.825
	Yüksek Lisans/ Doktora	-.09858	.13655	.979
Ortaokul	Okuryazar	.94694*	.32376	.042*
	İlkokul	-.15240	.14400	.898
	Lise	-.03549	.12703	1.000
	Üniversite	-.02745	.11398	1.000
	Yüksek Lisans/ Doktora	-.25098	.14561	.517
Lise	Okuryazar	.98243*	.31252	.022*
	İlkokul	-.11691	.11654	.917
	Ortaokul	.03549	.12703	1.000
	Üniversite	.00804	.07639	1.000
	Yüksek Lisans/ Doktora	-.21549	.11852	.455
Üniversite	Okuryazar	.97439*	.30744	.020*
	İlkokul	-.12495	.10216	.825
	Ortaokul	.02745	.11398	1.000
	Lise	-.00804	.07639	1.000
	Yüksek Lisans/ Doktora	-.22353	.10441	.268
Yüksek Lisans/ Doktora	Okuryazar	1.19792*	.32052	.003*
	İlkokul	.09858	.13655	.979
	Ortaokul	.25098	.14561	.517
	Lise	.21549	.11852	.455
	Üniversite	.22353	.10441	.268

**p*<.05

Tablo 3.2.43'te eğitim durumlarına göre evli bireylerin narsisizm düzeyleri incelendiğinde; ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans ve doktora

mezunlarının narsisizm düzeylerinin okuryazarlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Narsisizm düzeyinin gelir düzeyine göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.44'te gösterilmiştir.

Tablo 3.2.44. Narsisizm düzeyinin gelir düzeyine göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
	Gruplar Arası	3.259	2	1.629	4.327	.014*
Narsisizm	Grup İçi	178.129	473	.377		
	Toplam	181.388	475			

* $p<.05$

Tablo 3.2.44'te görüldüğü üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda evli bireylerin narsisizm düzeylerinin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F=4.327$, $p<.05$) ortaya konmuştur. Hangi gelir düzeyleri arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc tekniklerinden Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.45'te belirtilmiştir.

Tablo 3.2.45. Narsisizm düzeyinin gelir düzeyine göre Post-hoc Tukey sonuçları

Aylık Gelir Düzeyi (I)	Aylık Gelir Düzeyi (J)	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
0-3000	3001-7000	-.21494*	.07359	.010*
	7001 ve üstü	-.11542	.07451	.269
3001-7000	0-3000	.21494*	.07359	.010*
	7001 ve üstü	.09952	.06419	.268
7001 ve üstü	0-3000	.11542	.07451	.269
	3001-7000	-.09952	.06419	.268

* $p<.05$

Tablo 3.2.45'te görüldüğü üzere gelir durumu 3001-7000 TL olan evli bireylerin narsisizm düzeylerinin 0-3000 TL olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Narsisizm düzeyinin çocuk sayısına göre ne düzeyde değiştiğini anlamak için veriler ANOVA yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 4.2.46'da gösterilmiştir.

Tablo 3.2.46. Narsisizm düzeyinin çocuk sayısına göre ANOVA sonuçları

	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
	Gruplar Arası	8.856	4	2.214	6.044	.000*
Narsisizm	Grup İçi	172.532	471	.366		
	Toplam	181.388	475			

* $p < .05$

Tablo 3.2.46'ya göre yapılan tek yönlü analizi sonucunda evli bireylerin narsisizm düzeylerinin çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($F=6.044$, $p < .05$) görülmektedir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla post hoc tekniklerinden biri olan Tukey HSD tekniği uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.2.47'de sunulmuştur.

Tablo 3.2.47. Narsisizm düzeyinin çocuk sayısına göre Post-hoc Tukey sonuçları

(I) Çocuklarınızın Sayısı	(J) Çocuklarınızın Sayısı	Ortalamalar Farkı (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>
Çocuk yok	1	-.24119*	.07182	.008*
	2	-.27950*	.07137	.001*
	3	-.28135*	.09897	.037*
	4	-.60514*	.21933	.047*
1	Çocuk yok	.24119*	.07182	.008*
	2	-.03831	.07493	.986
	3	-.04015	.10156	.995
	4	-.36395	.22052	.466
2	Çocuk yok	.27950*	.07137	.001*
	1	.03831	.07493	.986
	3	-.00185	.10125	1.000
	4	-.32564	.22037	.578
3	Çocuk yok	.28135*	.09897	.037*
	1	.04015	.10156	.995
	2	.00185	.10125	1.000
	4	-.32379	.23079	.626
4	Çocuk yok	.60514*	.21933	.047*
	1	.36395	.22052	.466
	2	.32564	.22037	.578
	3	.32379	.23079	.626

* $p < .05$

Tablo 3.2.47'ye göre evli bireylerden 1, 2, 3 ve 4 çocuğu olanların narsisizm düzeylerinin çocuğu olmayanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Narsisizm düzeyinin istihdam durumuna göre ne düzeyde değiştiği incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.2.48'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.48. Narsisizm düzeyinin istihdam durumuna göre *t*-testi sonuçları

	Çalışma Durumu	N	$\bar{X}$	SS	<i>t</i> -testi		
					<i>T</i>	df	<i>p</i>
Narsisizm	Çalışanlar	280	2.74	.613	.102	474	.919
	Çalışmayanlar	196	2.74	.626			

Tablo 3.2.48'de evli bireylerin narsisizm düzeylerinin istihdam durumuna göre nasıl değiştiğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar *t*-testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda çalışmayan evli bireylerin narsisizm puan ortalamalarının, herhangi bir işte çalışanların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>.05$).

3.3. Evli Bireylerin Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler Nasıldır?

Evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu tespit etmek için Pearson Korelasyon testi kullanılmış ve bulgular Tablo 3.3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.3.1. Evlilik doyumu, bireysel psikolojik faktörler ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon matrisi

	1.	2.	3.	4	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1.Yaşamda Anlamanın Varlığı	-	.024	.608**	.324**	.223**	.321**	-.405**	-.058	-.017	-.139**	-.078	.218**	.312**	.148**	.290**
2.Yaşamda Anlam Arayışı	-	-	.808**	.151**	.084	.294**	.445**	.442**	-.354**	-.282**	-.357**	-.217**	.059	-.214**	-.170**
3.Yaşamda Anlamanın Varlığı Toplam Puan	-	-	-	.310**	.198**	.423**	.115*	.316**	-.291**	-.306**	-.329**	-.044	.231**	-.082	.036
4.Sosyal Karşılaştırma Toplam Puan	-	-	-	-	.292**	.401**	-.097*	.203**	-.075	-.098*	-.002	.146**	.255**	.114*	.218**
5.Aşknlık	-	-	-	-	-	.675**	.086	.703**	-.116*	-.127**	-.133**	.001	.449**	.121**	.230**
6.Doğayla Uyum	-	-	-	-	-	-	.032	.668**	-.142**	-.122**	-.147**	.018	.312**	.124**	.464**
7.Anomi	-	-	-	-	-	-	-	.709**	.228**	.233**	.255**	-.408**	-.201**	-.451**	-.185**
8. Spiritüel İyi Oluş Toplam	-	-	-	-	-	-	-	-	.052	.059	.061	-.264**	.161**	-.205**	.148**
9. Kırılgan Narsisizm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.629**	.925**	-.289**	.196**	-.034	-.093*
10.Büyükleme Narsisizm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.877**	-.120**	-.139**	-.043	-.120**
11. Narsisizm Toplam Puan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-.237**	-.189**	-.042	-.155**
12.Aile	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.246**	.495**	.782**
13.Cinsellik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.436**	.698**
14.Benlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.832**
15. Evlilik Doyumu Toplam Puan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

3.3.1. Evlilik doyumu ve bireysel psikolojik faktörler ve alt boyutlar arasındaki ilişkiye dair pearson korelasyon analizi sonuçları

Tablo 3.3.1’de yaşamda anlamın varlığı ile yaşamda anlamın varlığı toplam puan ($r=.608, p<.01$), sosyal karşılaştırma toplam puan ($r=.324, p<.01$), aşkınlık ($r=.223, p<.01$), doğayla uyum ($r=.321, p<.01$), aile ($r=.218, p<.01$), cinsellik ($r=.312, p<.01$), benlik ($r=.148, p<.01$) ve evlilik doyumu ($r=.290, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Yaşamda anlam arayışı ile yaşamda anlamın varlığı toplam puan ($r=.808, p<.01$), sosyal karşılaştırma toplam puan ($r=.151, p<.01$), doğayla uyum ($r=.294, p<.01$), anomi ($r=.445, p<.01$) ve spiritüel iyi oluş toplam puan ($r=.442, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaşamda anlam arayışı ile kırılğan narsisizm ($r=-.354, p<.01$), büyüklenmeci narsisizm ($r=-.282, p<.01$), narsisizm toplam puan ($r=-.357, p<.01$), aile ($r=-.217, p<.01$), benlik ($r=-.214, p<.01$) ve evlilik doyumu toplam puan ($r=-.170, p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Yaşamda anlamın varlığı toplam puan ile sosyal karşılaştırma toplam puan ($r=.310, p<.01$), aşkınlık ($r=.198, p<.01$), doğayla uyum ($r=.423, p<.01$), anomi ($r=.115, p<.05$), spiritüel iyi oluş toplam puan ($r=.316, p<.01$) ve cinsellik ($r=.231, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaşamda anlamın varlığı toplam puan ile kırılğan narsisizm ($r=-.291, p<.01$), büyüklenmeci narsisizm ($r=-.306, p<.01$) ile narsisizm toplam puan ($r=-.329, p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Sosyal karşılaştırma toplam puan ile aşkınlık ($r=.292, p<.01$), doğayla uyum ($r=.401, p<.01$), spiritüel iyi oluş toplam puan ($r=.203, p<.01$), aile ($r=.146, p<.01$), cinsellik ($r=.255, p<.01$), benlik ($r=.114, p<.05$) ve evlilik doyumu toplam puan ($r=.218, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sosyal karşılaştırma toplam puan ile anomi ($r=-.97, p<.05$) ve büyüklenmeci narsisizm ($r=-.98, p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Aşkınlık ile doğayla uyum ($r=.675, p<.01$), spiritüel iyi oluş toplam puan ($r=.703, p<.01$), cinsellik ($r=.449, p<.05$), benlik ($r=.121, p<.01$) ve evlilik doyumu

toplam puan ($r=.230, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aşkınlık ile kırılğan narsisizm ($r=-.116, p<.05$), büyüklenmeci narsisizm ($r=-.127, p<.01$) ve narsisizm toplam puan ($r=-.133, p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Doğayla uyum ile spiritüel iyi oluş toplam puan ($r=.668, p<.01$), cinsellik ($r=.312, p<.01$), benlik ($r=.124, p<.01$) ve evlilik doyumu toplam puan ($r=.464, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Doğayla uyum ile kırılğan narsisizm ($r=-.142, p<.01$), büyüklenmeci narsisizm ($r=-.122, p<.01$) ve narsisizm toplam puan ($r=-.147, p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Anomi ile spiritüel iyi oluş toplam puan ($r=.709, p<.01$), kırılğan narsisizm ($r=.228, p<.01$), büyüklenmeci narsisizm ($r=.233, p<.01$), narsisizm toplam puan ($r=.255, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki görülmüştür. Anomi ile aile ($r=-.408, p<.01$), cinsellik ($r=-.201, p<.01$), benlik ($r=-.451, p<.01$) ve evlilik doyumu ($r=-.185, p<.01$) toplam puan arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Spiritüel iyi oluş toplam puan ile cinsellik ($r=.161, p<.01$) ve evlilik doyumu toplam puan ($r=.148, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Spiritüel iyi oluş ile aile ($r=-.264, p<.01$) ve benlik ($r=-.248, p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Kırılğan narsisizm ile büyüklenmeci narsisizm ($r=.629, p<.01$) ve narsisizm toplam puan ($r=.925, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kırılğan narsisizm ile aile ($r=-.289, p<.01$), cinsellik ($r=-.196, p<.01$) ve evlilik doyumu toplam puan ($r=-.093, p<.05$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür.

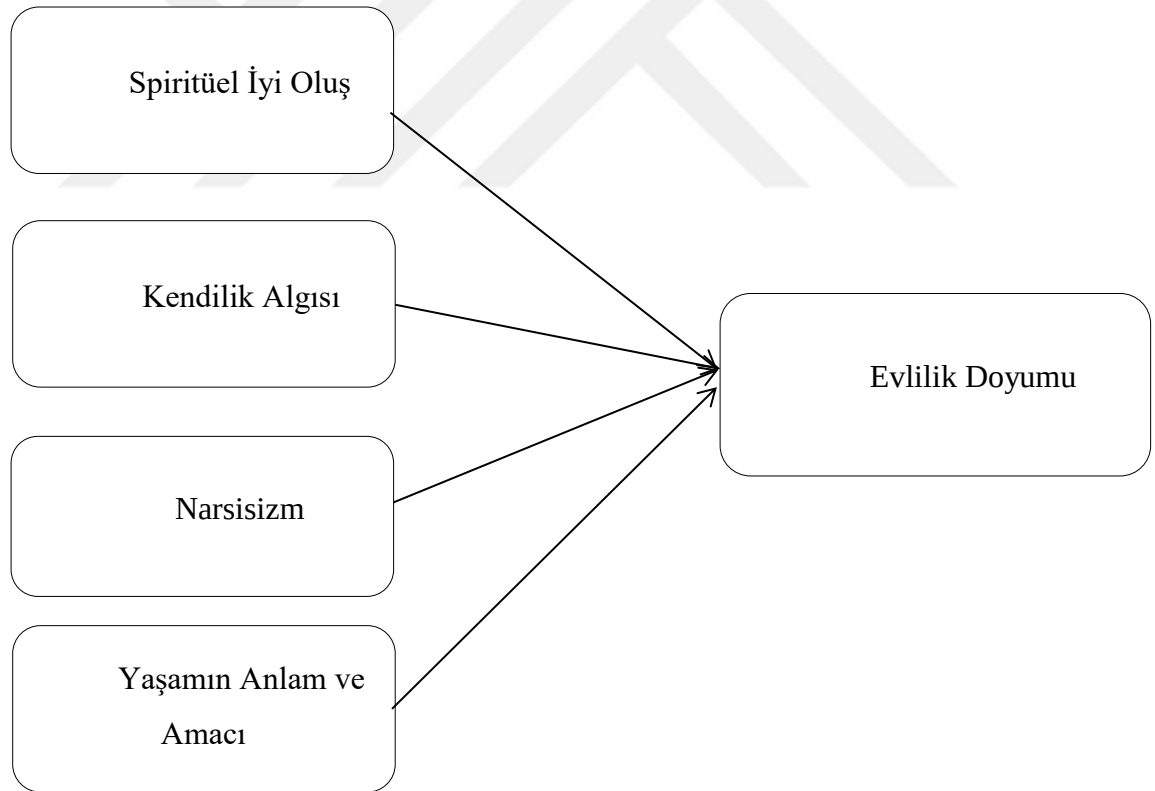
Büyüklenmeci narsisizm ile narsisizm toplam ($r=.877, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Büyüklenmeci narsisizm ile aile ($r=-.120, p<.01$), cinsellik ($r=-.139, p<.01$) ve evlilik doyumu toplam puan ($r=-.120, p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Narsisizm toplam puan ile aile ($r=-.237, p<.01$), cinsellik ($r=-.189, p<.01$) ve evlilik doyumu toplam puan ($r=-.155, p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki

tespit edilmiştir. Aile ile cinsellik ($r=.246, p<.01$), benlik ($r=.495, p<.01$) ve evlilik doyumu toplam puan ($r=.782, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür. Cinsellik ile benlik ($r=.436, p<.01$) ve evlilik doyumu ($r=.698, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Benlik ile evlilik doyumu toam puan ($r=.832, p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

3.4. Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeyleri Evli Bireylerin Evlilik Doyumlarını Anlamlı Düzeyde Yordamakta Mıdır?

Evli bireylerin evlilik doyumuna etki ettiği düşünülen spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı faktörlerine ilişkin yordayıcılar modeli Şekil 3.4.1’de sunulmuştur.

Şekil 3.4.1. Evli bireylerin evlilik doyum düzeylerine etki eden bireysel psikolojik faktörler modeli

Şekil 3.4.1’de gösterilen değişkenlerin evlilik doyumunu yordama düzeyini incelemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmış; spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri bağımlı değişken, evlilik doyumu ise bağımsız değişken olarak tanımlanmıştır. Yapılan analizde Pearson Korelasyon tablosunda Evlilik Doyumu Ölçeği toplam puanıyla Yaşamda Anlam Ölçeği’nin Yaşamda Anlam Arayışı alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığından bu değişken regresyon tablosuna eklenmemiştir. Analiz bulguları Tablo 3.4.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.4.1. Evlilik doyumu yordayıcılarına ilişkin regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	Std. Hata	Beta (β)	t	p
Yaşamda Anlamın Varlığı	.005	.033	.010	8.362	.000**
Yaşamda Anlam Toplam Puan	.018	.038	.030	.163	.871
Sosyal Karşılaştırma Toplam Puan	.050	.027	.083	.481	.631
Aşkılık	.766	.093	.554	1.882	.060
Doğayla Uyum	.450	.091	.327	8.242	.000**
Anomi	-.328	.087	-.079	4.926	.000**
Spiritüel İyi Oluş Toplam	1.235	.123	.773	-.518	.004**
Büyükleme Narsisizm	-.149	.100	-.125	10.001	.000**
Kırılgan Narsisizm	-.117	.089	-.515	-1.491	.137
Narsisizm Toplam Puan	-.216	.108	-.204	-7.171	.004**

** $p < .01$ * $p < .05$. Model Sonuçları: $R = .559$, $R^2 = .313$, $\Delta R^2 = .301$, $F = 26.590$, $p = .000$

Tablo 3.4.1 incelendiğinde geliştirilen modelin anlamlı olduğu görülmektedir ($F = 26.590$, $p < .01$, $\Delta R^2 = .301$). Evlilik doyumunu yordayan bağımsız değişkenler incelendiğinde, yaşamda anlam toplam puanı ($\beta = .030$, $p > .01$) evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordamazken alt boyutlarından yaşamda anlamın varlığının ($\beta = .010$, $p < .01$) evlilik doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir.

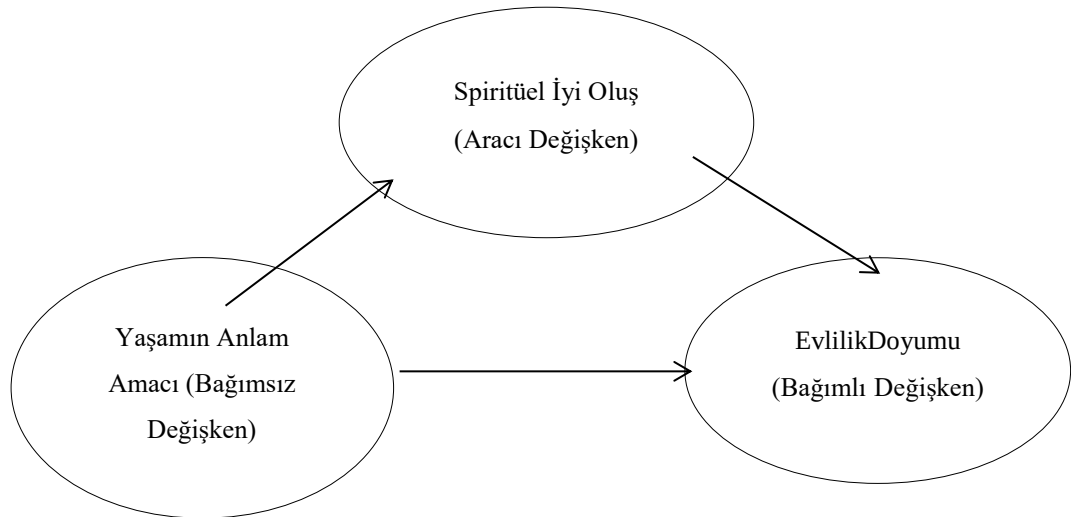
Tablo 3.4.1’e göre sosyal karşılaştırma toplam puanı ($\beta = .083$, $p > .01$) evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordamadığı tespit edilmiştir. spiritüel iyi oluş toplam

puanı ($\beta=.773$, $p<.01$) ve spiritüel iyi oluş ölçeği'nin alt boyutlarından doğayla uyum'un ($\beta=.327$, $p<.01$) evlilik doyumunu pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Spiritüel iyi oluş'un diğer alt boyutlarından aşkınlık ($\beta=.554$, $p>.01$) evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordamaz iken anomi ($\beta=-.079$, $p<.01$) alt boyutunun evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3.4.1'e göre büyüklenmeci narsisizm üst boyutu ($\beta=-.125$, $p<.01$) ile narsisizm toplam puanı ($\beta=-.204$, $p<.01$) evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı bir şekilde yordarken kırılğan narsisizm üst boyutu'nun ($\beta=-.515$, $p>.01$) evlilik doyumunu yordamadığı tespit edilmiştir,

3.5. Evli Bireylerin Yaşamın Anlam ve Amacını Algılama Düzeyi İle Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Aracı Etkisi Ne Düzeydedir?

Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacını algılama düzeyi ile evlilik doyumu düzeyi arasındaki ilişkide spiritüel iyi oluşun aracı etkisini yansıtan model Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 3.5.1. Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide spiritüel iyi oluş düzeyinin aracı etkisine ilişkin oluşturulan model

Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide spiritüel iyi oluş düzeyinin aracı etkisini incelemek için Basit Aracı Değişken ve Çoklu Regresyon Analizi yapılmıştır. Aracı değişkenin etkisinin anlamlılığını test etmek amacıyla Sobel z testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.5.1., Tablo 3.5.2. ve Tablo 3.5.3'te sunulmuştur.

Tablo 3.5.1. Spiritüel iyi oluş düzeyinin yaşamın anlam ve amacı düzeyi üzerindeki etkisi

Bağımlı Değişken: Spiritüel İyi Oluş							
	R	R^2	ΔR^2	t	β	F	p
Yaşamın Anlam ve Amacı	.316	.100	.098	7.256	.316	52.653	.000*

* $p < .05$

Tablo 3.5.1'de görüldüğü üzere analizler sonucunda yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile spiritüel iyi oluş düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.5.2. Yaşamın Anlam ve Amacı Düzeyinin Evlilik Doyumu Düzeyi Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken: Evlilik Doyumu							
	R	R^2	ΔR^2	t	β	F	p
Yaşamın Anlam ve Amacı	.359	.224	.221	9.785	.288	5.616	.001*

* $p < .05$

Tablo 3.5.2'ye bakıldığında yaşamın anlam ve amacı düzeyinin ise evlilik doyumu düzeyinin toplam varyansının %22.4'ünü açıkladığı görülmüştür.

3.5.3. Spiritüel iyi oluş düzeyinin yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki aracı etkisi

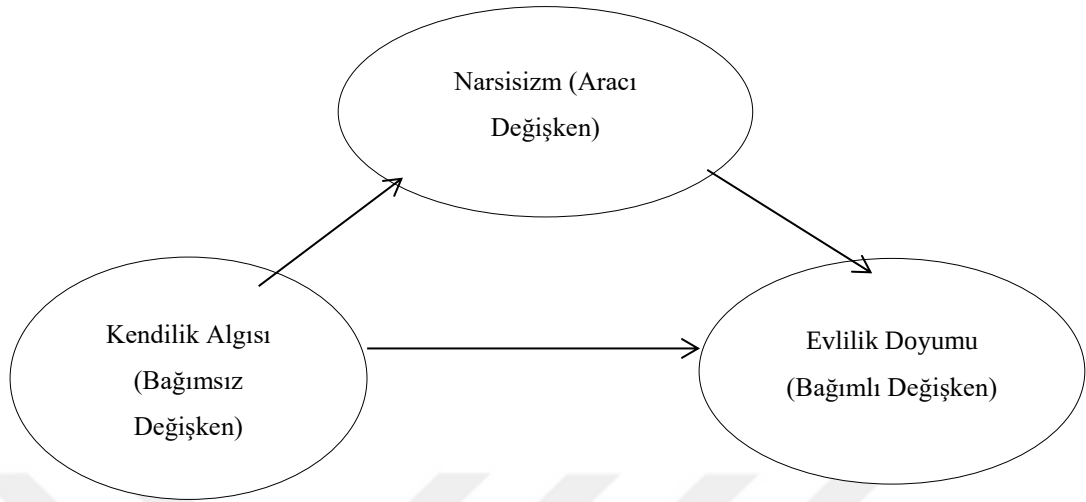
Bağımlı Değişken: Evlilik Doyumu							
	R	R^2	ΔR^2	t	β	F	p
	.172	.168	.164			7.229	.001*
Yaşamın Anlam ve Amacı				1.930	.092		.054
Spiritüel İyi Oluş				3.718	.178		.000*

* $p < .05$

Tablo 3.5.3'te aracı değişken olarak spiritüel iyi oluş regresyon analizine dahil edildiğinde ise yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile spiritüel iyi oluş düzeyinin evlilik doyumu düzeyindeki toplam varyansın %16.8'ini açıkladığı görülmüştür. Yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyi arasındaki ilişki çoklu regresyon analizinde azalmış ($\beta = .288$, $p = .001$ düzeyinden $\beta = .092$, $p = .054$ düzeyine inmiştir) ve bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı düzeyden çıkmıştır. Sonuç olarak spiritüel iyi oluş düzeyinin aracılık etkisi anlamlı olarak tespit edilmiştir. Dahası, söz konusu model Sobel z testi ile ölçülmüş ve aracılık etkisine ilişkin sonucun istatistiki olarak anlamlı çıktığı tespit edilmiştir ($z = 2.952153480$, $p = 0.000$).

3.6. Evli Bireylerin Kendilik Algısı İle Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Narsisizm Düzeyinin Aracı Etkisi Ne Düzeydedir?

Evli bireylerin kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisine ilişkin oluşturulan model Şekil 3.6.1'de gösterilmiştir.

Şekil 3.6.1. Evli bireylerin kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisine ilişkin oluşturulan model

Evli bireylerin kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisini incelemek için Basit Aracı Değişken ve Çoklu Regresyon Analizi yapılmıştır. Aracı değişkenin etkisinin anlamlılığını test etmek amacıyla Sobel z testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.6.1., Tablo 3.6.2. ve Tablo 3.6.3'te sunulmuştur.

3.6.1. Kendilik algısı düzeyinin narsisizm düzeyi üzerindeki etkisi

Bağımlı Değişken: Narsisizm							
	R	R^2	ΔR^2	t	β	F	p
Kendilik Algısı	.002	.001	.000	-.041	-.002	.002	.968

Tablo 3.6.1'de görüldüğü üzere kendilik algısı düzeyi ile narsisizm düzeyi arasında anlamı bir yordama ilişkisi tespit edilmemiştir.

3.6.2. Kendilik Algısı Düzeyinin Evlilik Doyumu Düzeyi Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken: Evlilik Doyumu							
	R	R^2	ΔR^2	t	β	F	p
Kendilik Algısı	.218	.048	.046	4.870	.208	23.713	.000*

* $p < .05$

Tablo 3.6.2'ye bakıldığında ise kendilik algısı düzeyinin evlilik doyumu düzeyinin toplam varyansının %4.8'ini açıkladığı tespit edilmiştir.

3.6.3. Narsisizm düzeyinin kendilik algısı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyi arasındaki ilişkide aracı etkisi

Bağımlı Değişken: Evlilik Doyumu							
	<i>R</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2	<i>t</i>	β	<i>F</i>	<i>p</i>
	.225	.051	.047			12.644	.000*
Kendilik Algısı				4.875	.218		.000*
Narsisizm				-1.244	-.056		.214

* $p < .05$

Tablo 3.6.3'te regresyon analizine narsisizm düzeyi eklendiğinde ise, kendilik algısı düzeyi ile narsisizm düzeyinin evlilik doyumu düzeyindeki toplam varyansın %5.'ini açıkladığı görülmüştür. Kendilik algısı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyi arasındaki ilişki çoklu regresyon analizinde artmış ($\beta = .208$, $p = .000$ düzeyinden $\beta = .218$, $p = .000$ düzeyine yükselmiştir) ve bu ilişki hala istatistiksel olarak anlamlı düzeyde kalmaya devam etmiştir. Dahası çoklu regresyon analizinde narsisizm düzeyi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış; söz konusu model Sobel z testi ile ölçüldüğünde ise sonuç istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = 0.87915628$, $p = 0.374$). Sonuç olarak kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir aracı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

4.TARTIŞMA

Bu bölümde, evli bireylerin evlilik doyumu, narsisizm, yaşamın anlam ve amacı, kendilik algısı ve spiritüel iyi oluş düzeyleri incelenmiş ve bu değişkenlerin demografik özelliklere göre farklılaşma düzeyi analiz edilmiştir. Bunun yanında evlilik doyumunun narsisizm, kendilik algısı, yaşamın anlam ve amacı ve spiritüel iyi oluş değişkenleri bağlamında yordama düzeyi ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca evlilik doyumu ile yaşamın anlam ve amacı ilişkisinde spiritüel iyi oluşun aracılık etkisi; evlilik doyumu ile kendilik algısı ilişkisinde narsisizmin aracılık etkisi de incelenmiştir. Bu bölümde araştırma sorularından elde edilen bulgular alanyazındaki çalışmalar dâhilinde belirli bir sıra ile tartışılıp yorumlanmıştır.

4.1. Evli Bireylerin Yaşamın Anlam ve Amacı, Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeyleri

Evli bireylerin Yaşamda Anlam Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında; Yaşamda Anlam Ölçeği Toplam Puan'da orta düzeyde puan ortalamasına sahip oldukları, Yaşamda Anlam Ölçeği alt boyutlarından Yaşamda Anlamın Varlığı puan ortalamasında yüksek düzeyde puan ortalamasına sahip oldukları, son olarak Yaşamda Anlam Arayışı alt boyutunda ise orta düzeyde puan ortalamasına sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların Yaşamda Anlamın Varlığı alt boyutundan yüksek düzeyde puan ortalamasına sahip olması, katılımcı bireylerde hayatı yaşanılır kılma ve davranışların yönünü belirleme (Ekşi vd., 2019) işlevlerinin yüksek düzeyde olduğunu; Yaşamda Anlam Arayışı puan ortalamasından orta düzeyde puan ortalamasına sahip olması da katılımcıların bir tutarlılık arayışı içinde olmalarının (Yalom, 2013) orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Evli bireylere, kendilik algısını ölçmek amacıyla Sosyal Karşılaştırma Ölçeği uygulanmış ve uygulanan bu ölçekten orta düzeyde puan ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların Sosyal Karşılaştırma Ölçeği'nden orta düzeyde puan ortalamasına sahip olması bireyin kişilerarası ilişkilerinde kendisine verdiği değer ile sosyal bütünlüğünü koruma çabasının orta olduğunu göstermektedir (Geçtan, 2000).

Evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeyleri incelendiğinde, Spiritüel İyi Oluş Toplam Puan ortalamasının ve alt boyutlarından Aşkınlık ve Doğayla Uyum puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu, Anomi puan ortalamasının ise orta düzeyde olduğu görülmüştür. Katılımcıların Aşkınlık boyutu puan ortalamalarının yüksek düzeyde olması, kendilerinin aşkın varlığa inançla ilgili düşüncelerinin yüksek olduğunu (Abernethy ve Kim, 2018); Doğayla Uyum puan ortalamalarının yüksek düzeyde olması, kendilerinin doğal çevre ve ortam ile manevi bağlarının güçlü olduğunu (Akçe, 2021); Anomi puan ortalamalarının orta düzeyde olması ise katılımcı bireylerde, standartların ve değerlerin bozulmasından veya amaç ve ideallerin eksikliğinden kaynaklanan istikrarsızlık durumunun orta düzeyde olduğunu göstermektedir (Kasapoğlu, 2020).

Büyüklenmeci ve Kırılğan olmak üzere iki üst boyuttan oluşan Narsisizm Ölçeği'in bu üst boyutlara ek olarak on beş alt boyutu bulunmaktadır. Evli bireylerin Narsisizm düzeylerine bakıldığında; Narsisizm Toplam Puan, Büyüklenmeci Narsisizm ve Kırılğan Narsisizm puan ortalamasının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Katılımcıların Narsisizm Toplam Puan ortalamalarının orta düzeyde olması narsisizm eğilimi gösteren bireylerin kişilerarası ilişkilerde problem yaşayabildiklerini (Eldoğan, 2016) ve gerçekçi olmayan bir benlik algısına sahip olmalarından dolayı duygusal olarak sıcak ve sevgi dolu ilişkiler kuramadıklarını (Twenge ve Campbell, 2010) göstermektedir. Bununla birlikte katılımcıların Büyüklenmeci Narsisizm puan ortalamalarının orta düzeyde olması saldırganlık, teşhir etme, baskın olma, yüksek öz güven, dışadönük olma, şişirilmiş benlik algısı (Miller vd., 2011; Wink, 1991) gibi özelliklerinin orta düzeyde olduğunu; Kırılğan Narsisizm özelliklerinin orta düzeyde olması ise geri dönüt seçeneğini reddetme (Atlas ve Them, 2008), kendini saklama davranışı gösterme (Larson ve Chastain, 1990) ve yakınlık kurmaktan kaçınma (Firestone ve Catlett, 1999) özelliklerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca evli bireylerin narsisizm üst boyutlarından Kırılğan Narsisizm puan ortalamasının Büyüklenmeci Narsisizm puan ortalamasından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Evli bireylerin narsisizmin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde ise Sömürücülük ve Empati Eksikliği alt boyutlarından düşük düzeyde; Manipülatiflik, Umursamazlık, Hayranlık

İhtiyacı, Büyüklenme, Kibir, Maceraperestlik, Hak İddia Etme, Utanç, Teşhircilik, Onay Arayıcılık, Liderlik/Otorite, Güvensizlik, Tepkisel Öfke alt boyutlarından ise orta düzeyde puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Son olarak evli bireyler, Tepkisel Öfke alt boyutundan en yüksek puan ortalamasına sahip iken Sömürücülük alt boyutunda ise en düşük puan ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Evli bireylerin evlilik doyumu incelendiğinde, Evlilik Doyumu Toplam Puan ortalamasından yüksek düzeyde puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Evlilik doyumunun alt boyutlarına bakıldığında ise Cinsellik ve Benlik alt boyutlarından yüksek düzeyde puan ortalaması, Aile alt boyutundan ise orta düzeyde puan ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların Cinsellik alt boyutunda yüksek düzeyde puan ortalamasına sahip olması; evliliğin kalitesini ve memnuniyetini olumlu yönde etkileyen cinsel aktivite ve cinsel istekğin yüksek düzeyde olduğunu (Begdeş, 2021); Benlik alt boyutunun yüksek düzeyde olması ise kişinin içinde bir öz düzenleyici bulundurabilme ve kişilerarası ilişkiler kurabilme becerilerinin (May, 2013) yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca Aile alt boyutundan orta düzeyde puan ortalamasına sahip olması; aile bireyleri arasında psikolojik ihtiyaçları ve psikolojik gelişimi sağlama (Yıldırım, 2005) işlevlerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.2. Evli Bireylerin Evlilik Doyumu, Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam ve Amacı, Narsisizm ve Kendilik Algısı Düzeylerinin Demografik Faktörlere Göre Anlamlı Ölçüde Değişme Düzeyi

Bu bölümde, evli bireylerin evlilik doyumu, spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeylerinin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, çocuk sayısı, istihdam durumu gibi demografik faktörlere göre ne düzeyde değiştiğini ortaya koymak için elde edilen bulgular sırasıyla tartışılmıştır.

4.2.1. Evlilik doyumu düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması

Evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin cinsiyete göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla uygulanan bağımsız gruplar testi sonuçlarına göre kadın ve erkek evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin birbirine yakın

olduğu fakat aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin yaşa göre ne düzeyde farklılaştığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre 20-29, 40-49 ve 50-59 yaş aralığında olan evli bireylerin evlilik doyum düzeylerinin, 30-39 yaş aralığında olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Literatür incelendiğinde benzer bulgulara rastlandığı görülmektedir. Bireylerin evlilik yaşları arttıkça evlilik doyumlarının da arttığı görülmekle birlikte (Salebci, 2020), evlilikte genç yetişkinlik döneminin evlilik doyumunun en yüksek dönem olduğu, orta yetişkinlik döneminin ise sorun çözme becerisinin en yüksek dönem olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Kara, 2013). Bu çalışmada, yaş aralığı 30-39 olan evli bireylerin evlilik doyumlarının düşük olması ile ilişkili durumlardan bir tanesi çocuğun aileye dahil olması olabilir. Nitekim aileye yeni bir bireyin katılmasıyla sorumluluklar artmakta ve evli bireylerde tahammül ve sevgi düzeyi azalabilmektedir. Bunun yanı sıra eşler arasında cinsel doyum da azalabilmekte ve bu durum eşlerin birbirlerine daha az vakit ayırmalarına neden olabilmektedir (Castellano vd., 2014). Öte yandan Türkiye'deki ilgili alanyazın araştırmaları incelendiğinde bu bulguyu destekler nitelikte çalışmalar da mevcuttur. Akpınar ve Kırhoğlu (2020)'nin 245 katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmada çocuğu olmayan evli bireylerin evlilik doyumunun çocuğu olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin eğitim durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını ortaya koymak amacıyla yapılan varyans analizi sonuçlarına göre ilkökul mezunları diğer eğitim durumlarına göre en düşük evlilik doyumuna sahiptir. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlara rastlanmış olup Erdinç (2018) tarafından yapılan çalışmanın bulguları da eğitim durumunun evlilik doyumu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğunu, eğitim düzeyi arttıkça evlilik doyumunun arttığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde Uçar (2018) tarafından yapılan araştırma da eğitim durumunun evlilik doyumu ile pozitif bir korelasyon içinde olduğu öne sürülmektedir. Öte yandan evlilik doyumu ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını gösteren çalışmalar mevcut olsa da (örn.

Kubat, 2012), bu çalışmada elde edilen eğitim durumunun evlilik doyumunu etkilediği verisi literatürle uyumludur. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin birbirlerini anlama, empati kurma, doğru iletişim becerilerine sahip olma ve sorunlarla başa çıkma konusunda daha iyi oldukları düşünülmekte ve böylece evlilikte kalitenin arttığı öngörülmektedir. Nitekim Taşköprü (2013)'nün yaptığı araştırmaya göre problem çözme becerisi arttıkça evlilik doyumunun da arttığı tespit edilmiştir.

Evli bireylerin evlilik doyumunun gelir düzeyine göre ne düzeyde farklılaştığını ortaya koymak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre gelir durumu 7001 TL ve üstü olan evli bireylerin evlilik doyumlarının 0-3000 TL ve 3001-7000 TL olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer bulgulara Sancaktar (2016) da ulaşmış olup gelir düzeyinin evlilik doyumunu etkilediğini öne sürmektedir. Bu çalışmaya göre gelir düzeyi arttıkça evlilik doyumu da artmaktadır. Bir diğer çalışma ise Kendir ve Demirli (2016) tarafından yürütülmüş ve bu çalışmada gelir düzeyi arttıkça evlilik doyumunun arttığı ortaya konmuştur. Öte yandan Demir (2014) ise gelir düzeyinin evlilik doyumu üzerine anlamlı bir etkisinin olmadığını belirtmektedir. Alanyazın incelendiğinde elde edilen bulgulara paralel sonuçlar gözlenmiştir. Gelir seviyesi yüksekliğinin rahat ve konforlu bir yaşam sürülmesine olanak tanıdığı ve eşlerin ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılamasını sağladığı göz önüne alındığında bu durumun yaşam doyumunu arttırdığı düşünülebilir. Nitekim yaşam doyumunun evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği çalışmalar mevcut olup (Yıldız ve Baytemir, 2016) yüksek gelir düzeyinin evlilik doyumunu arttıracığı öne sürülebilmektedir.

Evlilik doyumunun çocuk sayısına göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre çocuğu olmayan evli bireylerin evlilik doyumlarının çocuğu olanlara göre daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Literatürde çocuk sayısının evlilik doyumu ile hem olumlu hem olumsuz bir kolerasyon içinde olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Jose ve Alfons (2007) çocuk sahibi olmayan ailelerin evlilikte anlamsızlık yaşadığını; bu anlamsızlığın çocuk sahibi oldukça azaldığını tespit etmiştir. Ancak bu çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlar bazı literatür verileriyle de paralellik göstermektedir. Çocuk sahibi olmanın evlilikte sorumluluğu arttırdığı ve cinsel

doyumunu azaltma olasılığı düşünüldüğünde (Witting vd., 2008), çocuk sahibi olmayan evli bireylerin evlilik doyumlarının çocuk sahibi olanlara oranla daha yüksek çıkması olası bir sonuçtur (Kendir ve Demirli, 2016). Benzer biçimde çocuğu olmayan evli bireylerin problem çözme ve evlilik doyumunu düzeylerinin çocuğu olanlara oranla daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir (Kafkaslı, 2019). Evlilik doyumunu düzeyinin çocuk sayısına bağlı olarak farklılaşmadığını öne süren çalışmalar olsa da (örn. İpek, 2021) çocuk sahibi olmayan evli bireylerin evlilik doyumlarının 1 ve 2 çocuğu olanlara oranla daha yüksek olduğunu, 3 ve 4 çocuktan sonra ise evlilik doyumunun arttığını öne süren çalışmalar da mevcuttur (Çağ ve Yıldırım, 2016; Kodan, 2013).

Evli bireylerin evlilik doyumlarının istihdam durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar testi sonucunda çalışan evli bireylerin evlilik doyumlarının, herhangi bir işte çalışmayanların evlilik doyumlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürde çalışan kadınların eşleriyle daha uyumlu olduğunu destekleyen veriler bulunsa da (Sezer, 2005) bu verilerin aksini iddia eden çalışmalar da mevcuttur. Nitekim Erbil (2018), 400 çalışan evli bireyin evlilik uyumunu incelediği çalışmada, çalışma durumunun evlilik uyumunu azalttığını bulgulamıştır. Öte yandan çalışma durumunun evlilik doyumunu üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır (örn. Alaçam, 2020). Bu verileri destekleyen bir diğer çalışma ise 633 evli bireyle gerçekleştirilmiş ve çalışma durumunun evlilik doyumunu farklılaştırmadığı öne sürülmüştür (Demir, 2014).

Bu çalışmada, çalışan bireylerin evlilik doyumunu düzeylerinin daha yüksek çıkması, çalışma hayatının insanın özerk kişiliğini ve sorumluluk anlayışını güçlendirmesi, bireye ekonomik özgürlük sağlaması ve özel alan tanınması ve bu durumun yaşam doyumunu artırması ile açıklanabilir. Soylu ve Kabasakal (2016)'ın yürüttüğü evlilik doyumunu ile yaşam doyumunun birbirini desteklediği çalışmada, çalışan evli kadınların evlilik doyumlarının çalışmayanlara oranla daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

4.2.2. Spiritüel iyi oluş düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması

Spiritüel iyi oluş düzeylerinin cinsiyete göre nasıl farklılaştığını tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre kadın ve erkek katılımcıların spiritüel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Spiritüel iyi oluş düzeyinin yaşa göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Spiritüel iyi oluşun eğitim durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre ilkökul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunlarının spiritüel iyi oluş düzeylerinin okuryazarlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Okuryazar bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin daha düşük çıkmasının sebepleri arasında eğitimin bireyin kendini, yaratıcıyı ve doğayı daha iyi anlamlandırmaya yardımcı olabileceğinin önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Ayrıca eğitim durumunun yaşam doyumu üzerinde de yordayıcı etkisinin olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Erdinç, 2018) yaşam doyumu yüksek bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna varılabilir (Ekşi vd., 2019). Literatür incelendiğinde eğitim durumunun yordayıcı ilişkisine dair benzer çalışmalar mevcuttur. Örneğin Şirin (2019)'in yaptığı çalışmada spiritüel iyi oluşun anomî alt boyutunun eğitim durumuna göre farklılaştığı görülmüştür. Evli bireylerde spiritüel iyi oluş değişkeninin eğitim durumuna göre incelendiği çalışmaların azlığı dikkat çekmekte olup diğer çalışma grupları incelenmiştir. Örneğin travma sonrası büyüme yaşayan bireylerle yürütülmüş olan bir çalışmada spiritüel iyi oluşun aşkınlık ve doğayla uyum alt boyutlarının eğitim durumuna göre farklılaştığı; eğitim durumunun yüksek olduğu katılımcılar lehine olumlu spiritüel iyi oluş puanları tespit edilmiştir (Uğurluğlu ve Erdem, 2019).

Spiritüel iyi oluşun gelir düzeyine göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre gelir düzeyi 0-3000 TL

olan bireylerin spiritüel iyi oluş düzeyleri 3001-7000 TL ve 7001 TL ve üstü olan bireylerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gelir düzeyi düşük evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin yüksek çıkması, düşük gelir sahibi olmanın şükran duygusunu arttırıcı etkiye sahip olması, bunun da aşkın varlıkla kurulan irtibatı arttırması ile açıklanabilir. Nitekim Gökşen (2020)'e göre düşük gelir düzeyinde mukayeseli ve aileye yönelik şükür puanları yüksek bulunmuştur. Gelir düzeyi yükseldikçe sekülerleşme artabilmekte (Strulik, 2016), birey hayatın kontrolünün kendi elinde olduğunu düşünebilmekte ve bir yaratıcıya daha az ihtiyaç duyabilmektedir (Herzer ve Strulik, 2017). Evli bireylerde spiritüel iyi oluş değişkeninin gelir düzeyine göre incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Spiritüel iyi oluş değişkeninin gelir düzeyine göre farklı araştırma gruplarında incelendiği çalışmalar mevcuttur. Yaşlı bireylerde gelir düzeyinin spiritüel iyi oluş üzerinde anlamlı etkisinin olduğu çalışmalar olsa da (Gürsu ve Ay, 2018) Kardaş (2017)'ın üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada gelir düzeyinin spiritüel iyi oluş üzerinde yordayıcı etkisi saptanmamıştır. Benzer şekilde sağlık kurumunda çalışan bireylerle yürütülmüş çalışmada spiritüel iyi oluş ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Boztepe, 2020).

Spiritüel iyi oluşun çocuk sayısına göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre çocuk sayısı arttıkça evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeyleri artmaktadır. Çocuk sahibi olan evli bireylerde; ilk çocuk yoğun stres ve sorumluluk duygusu oluşturabilmekte ve evli bireyler çocuklu hayata uyum sağlama ve çocuğun bakımını üstlenme açısından çeşitli zorluklar yaşayabilmektedir. Çocuk sayısı arttıkça evli bireyler tecrübe kazanarak benzer süreçleri daha kolay atlatabilmekte ve böylece stres faktörü gittikçe azalabilmektedir. Bu durumun evli bireylerin yaşam doyumlarına olumlu yönde etki ederek spiritüel iyi oluş düzeylerini arttırabileceği öngörülebilmektedir. Ayrıca çocuk sayısının artması bir anlam unsuru olabilmekte ve böylece Tanrı ile yakın ilişkiler kurulmasına sebep olabilmektedir (Jesse vd., 2007). Literatürde evli bireylerle yapılan çalışmaların azlığı dikkate alındığında farklı çalışma grupları arasında çocuk sayısı ve spiritüalite ilişkisi incelenmiştir. Travma sonrası büyüme yaşayan bireylerle

yürütülen bir çalışmada, çocuk sahibi olanların spiritüel iyi oluş düzeyleri olmayanlara oranla daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir (Kömürcü, 2020).

Spiritüel iyi oluşun istihdam durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar testi sonuçlarına göre çalışmayan evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin, herhangi bir işte çalışanların spiritüel iyi oluş düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma hayatı birtakım zorlayıcı etkilere (örn. iş yükü, mesleki beklentiler vb.) sahip olup psikolojik, fizyolojik ve zihinsel olarak bireyden birtakım beklentiler içerebilmektedir. Ayrıca çalışma hayatı dışında gerçekleşen bazı olumsuz olaylar (örn. ekonomik, psikolojik, ailevi sorunlar vb.) çalışma hayatını olumsuz etkileyebilmekte ve dolaylı olarak bu durum yaşam doyumunu da azaltabilmektedir (Keser, 2005). Literatürde spiritüel iyi oluşun istihdam durumuna göre incelendiği çalışmalara rastlanmamıştır.

4.2.3. Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması

Yaşamın anlam ve amacının düzeyinin cinsiyete göre nasıl farklılaştığını tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre kadın ve erkek katılımcıların yaşamda anlam düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin yaşa göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, yaş düzeyi arttıkça yaşamda anlam düzeyi de artmaktadır. Literatür incelendiğinde evli bireylerde yaşıyla yaşamın anlam ve amacı üzerindeki etkisini araştıran çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak Steger vd. (2009) yaşıyla anlam düzeyini artırıcı etkiye sahip olduğunu savunmuş ve yaşla beraber anlamın zenginleştiğini öne sürmüştür. Nitekim yaşla beraber deneyim artmakta ve birey yaşıyla verdiği olgunlukla deneyimlerini anlamlandırabilmektedir. Ayrıca ilk çocukluk döneminin ve ergenliğin zorlu süreçleri atlatıldığından birey yaşla beraber kişiliğinin oturması ile yaşamı daha anlamlı görebilmektedir.

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin eğitim durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, lise mezunlarının yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin okuryazarlardan ve yüksek lisans ve doktora mezunlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konmuştur. Literatür incelendiğinde evli bireylerde eğitim durumunun yaşamın anlam ve amacı üzerindeki etkisine dair çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak şu iddia edilebilir ki lise mezunlarının çalışma hayatına erken yaşta atılıp evlenmeleri, hayatta işe yaradığını hissetme, toplumsal bağlar geliştirebilme ve deneyim kazanma olanağı sunar. Nitekim Adler (2014)'e göre birey, topluma faydalı olabildiği ve sosyal bağlar geliştirebildiği ölçüde anlamlı bir hayat yaşar. Bununla birlikte çalışma hayatının zorluklarıyla baş edebilme yeteneği kazanan bu bireyler, daha dirayetli olabilmekte ve yaşamlarını deneyimlerle daha anlamlı kılabilirler.

Yaşamın anlam ve amacının düzeyinin gelir durumuna göre nasıl farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre evli bireylerin yaşamın anlamı ve amacı düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin çocuk sayısına göre ne düzeyde değiştiğini ortaya koymak amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, 4 çocuğu olan evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyleri çocuğu olmayan, 1 çocuğu olan, 2 çocuğu olan ve 3 çocuğu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Evli bireylerde çocuk sayısı arttıkça ebeveynler tecrübe edinerek ilk çocuklarda yaşadıkları sorunları en aza indirebilmektedirler. Ayrıca evli bireylerde çocuk sayısının artması bireysellikten çıkıp aile bilinci geliştirilmesine olanak sunarak aile içerisinde mutluluk düzeyini arttırabilmekte ve sağlam bağlar kurulmasını sağlayabilmektedir (Çelebi ve Çelebi, 2020). Bunun yanı sıra evli bireylerde işe yarama duygusu artabilmekte bu sayede ebeveynlik duygusu yaşamda anlam düzeyinin artırabilmektedir. Literatür incelendiğinde bu durumun aksini iddia eden çalışmalar da mevcuttur. Ülker (2016)'in kadınlarla yürüttüğü çalışmada çocuk sayısı azaldıkça evlilik kalitesinin arttığı öne sürülmektedir. Ayrıca, çocuk sayısı azaldıkça yaşam doyumunun arttığını öne süren çalışmalar da

mevcuttur. (Çirkin ve Göksel, 2016; Erol vd., 2016). Farklı çalışmaların farklı sonuçları, katılımcılarının fenomenoloji bağlamları içerisinde anlam bulmaktadır.

Yaşamın anlam ve amacı düzeyinin istihdam durumuna göre nasıl farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar testi sonucunda evli bireylerin yaşamın anlamı ve amacı düzeyleri ile istihdam durumu arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

4.2.4. Kendilik algısı düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması

Kendilik algısı düzeyinin cinsiyete göre ne düzeyde değiştiğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre kadın katılımcıların evlilik doyumundan aldıkları puan ortalamaları ile erkek katılımcıların aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Kendilik algısının yaşa göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, yaş aralığı 50-59 olan evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin 20-29 ve 30-39 ve 40-49 olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde; Çelenoğlu (2011)'nin evli bireylerle yürüttüğü çalışmasında 40 üstü yaş grubunun kendilik algısının daha yüksek çıktığı belirtilmiştir. Öte yandan yaşın ilerlemesiyle benlik saygısının azaldığını ortaya koyan çalışmalar mevcut (Özbucak Tıraşoğlu ve İpek, 2019) olsa da yaş ilerledikçe birey kendi ile ilgili daha olumlu uyarıcılar ve sosyal imkanlara sahip olabilmektedir (Kandaz, 2018). Böylece bireyin benlik algısı kendisi ve çevresi ile kurduğu ilişkiler sonucu şekillenmekte, yaş ile birlikte birey farklı sosyal roller ile deneyim kazanabilmekte ve yaşamı anlamlı kılacak uğraşlar edinebilmektedir.

Kendilik algısının gelir düzeyine göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, gelir durumu arttıkça benlik saygısının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde paralel çalışmalara rastlanmış olup Ünlü (2015)'ye göre gelir durumu arttıkça benlik saygısı da artmaktadır. Diğer çalışma grupları incelendiğinde; gelir durumunun benlik saygısını olumlu yönde yordadığı tespit edilmiştir (Yıldız ve Duy, 2015). Ergenler üzerinde yapılan çalışma da destekleyici nitelikte olup gelir durumu arttıkça benlik saygısının

arttığını savunmaktadır (Yiğit, 2010). Bir diğer çalışma ise yetişkin kadın bireylerle yürütülmüş olup gelir düzeyi arttıkça benlik saygısının da arttığı ortaya konmuştur (Erdem, 2019). Uygur vd. (2019) kadınlarla yürüttükleri çalışmada, gelir düzeyinin bireyde sosyal kabul edilebilirliğin artmasına, bireyin kendini tanıyabileceği, sevdiği etkinliklere katılabilmesine ve profesyonel yardım alabilmesine olanak sağladığını öne sürer. Böylece birey yaşamdan doyum alabilmekte ve kendilik algısı yükselebilmektedir. Nitekim gelir düzeyinin yaşam doyumunu üzerinde yordayıcı etkisinin olduğunu savunan çalışmalar mevcuttur (Değer, 2017; Yılmaz ve Altınok, 2017).

Kendilik algısının çocuk sayısına göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, çocuğu olmayan evli bireylerin kendilik algısının 1 ve 2 çocuğu olan evli bireylerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 3 çocuğu olan evli bireylerin kendilik algısı düzeyleri 1 ve 2 çocuğu olan evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Alan yazın incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Uzel (2015)'e göre evli bireylerde çocuk sayısı arttıkça benlik sayısı artabilmektedir. Öte yandan Yılmaz ve Ülker (2018) ebeveynlerle yürüttükleri çalışmada, çocuk sayısı arttıkça benlik saygısının azaldığını, çocuk sayısı fazla olan ebeveynlerin çocuğa yetememe, rolleri dengeleyememe ve kendine yatırım yapamama gibi nedenlerden ötürü kendilik algısının düşük olduğunu öne sürmüşlerdir. Özbucak Tıraşoğlu ve İpek (2019) ise çocuk sahibi olmayan evli bireylerin benlik saygılarının daha yüksek olduğunu savunmuştur. Çocuğu olmayan bireylerin benlik saygılarının yüksek çıkması evlilik doyumlarının yüksek olması ile açıklanabilir (Yıldırım, 2019). Çocuk aileye dahil olmadan çiftler birbirlerine vakit ayırabilmekte, cinsel doyum düzeyini daha yüksek yaşayabilmekte ve çocuk sahibi olanlara kıyasla daha az sorumluluk paylaşabilmektedirler. Bunun yanı sıra 3 çocuğu olanların kendilik algısı düzeylerinin yüksek çıkması ise evli bireylerin çocuk sayısındaki artış ile ebeveynlik rolünü benimseyip sorunların çözümünde ısrarcı olmaları ve yeterli algısına sahip olmaları ile açıklanabilir.

Kendilik algısının eğitim durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, ilkokul, ortaokul, lise,

üniversite ve yüksek lisans ve doktora mezunlarının kendilik algısı düzeyleri okuryazarlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca lise mezunlarının kendilik algısı düzeylerinin ilkokul, ortaokul ve yüksek lisans ve doktora mezunlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konmuştur. Üniversite mezunlarının kendilik algısı düzeyleri incelendiğinde ilkokul, ortaokul ve yüksek lisans doktora mezunlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Alanyazın incelendiğinde; Uzel (2015)'e göre üniversite mezunlarında benlik saygısının yüksek olduğu gözlenmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça evli bireylerin kendilik algısının da arttığı görülmektedir (Beyazsaçlı ve Serin, 2012). Eğitim sayesinde birey kendini tanıyabilmekte, duygularını denetleyebilmekte ve hayatı anlamlandırarak farkındalık düzeyini geliştirebilmektedir. Ayrıca eğitim, bireyin empati kurmasını kolaylaştırarak sosyal ilişkilerini de güçlendirebilmektedir. Nitekim kendilik algısının temelinde bireyin kendisiyle ve çevresiyle kurduğu ilişkiler bulunmaktadır (Hattie, 2014). Bu çalışmada lise mezunlarının kendilik algısı düzeyinin diğer eğitim düzeyine sahip bireylerden yüksek çıkması dikkat çekici bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Lise mezunlarının iş ve evlilik hayatına erken atılmaları, sosyal rolleri erken yaşta öğrenmeleri, ergenlik sorunlarını erken atlatmalarını sağlayarak yeterlik duygusu oluşturabilmektedir. Ayrıca istihdamın ve üretimin takip ettiği lise eğitimine kıyasla lisans ve lisansüstü eğitimin kaygılı süreçleri barındırması ve bu kaygının yönetilemediği durumlarda zaman zaman yetersizlik duygularını pekiştirmesi nedeniyle lise mezunlarının kendilik algısı düzeylerinin diğer eğitim durumlarına oranla daha yüksek çıkması olası sonuçlardandır.

Kendilik algısı düzeyinin istihdam durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar testi sonuçlarına göre çalışan evli bireylerin kendilik algısı puan ortalamalarının, herhangi bir işte çalışmayanların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde evli bireylerde çalışma durumunun kendilik algısı üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalara rastlanmamıştır. Diğer çalışma grupları incelendiğinde ise farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Dilek ve Aksoy (2013)'ün ergenlerin ve ebeveynlerin benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada çalışan ebeveynlerin benlik algıları çalışmayanlara oranla daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde Erdem ve

Taşçı (2003) tüberküloz hastalarında benlik saygısını incelemiş, çalışan hastaların benlik saygılarının çalışmayanlara oranla daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada, çalışan evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin daha yüksek çıkması, çalışma hayatının bireyin sosyal ilişkileri sonucunda meydana gelen bir olgu olup bireye ekonomik bağımsızlık sağlaması ve böylece bireye potansiyelini açığa çıkarma imkânı sunabilmesi ile açıklanabilir (Ören ve Yüksel, 2012).

4.2.5. Narsisizm düzeyinin demografik faktörlere göre farklılaşması

Narsisizm düzeyinin cinsiyete göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar testi sonuçlarına göre kadın katılımcıların evlilik doyumu puan ortalamaları ile erkek katılımcıların puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmemiştir.

Narsisizm düzeyinin eğitim durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, 30-39 yaş aralığında olan evli bireylerin narsisizm düzeylerinin 20-29 yaş aralığında olanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde farklı bulgulara rastlanmıştır. Farklı meslek gruplarından evli bireylerle yürütülen çalışmaya göre 20-27 yaş aralığında olan evli bireylerin narsisizm düzeyi 28-31 yaş aralığında olanlardan daha yüksek çıkmıştır (Yıldız, 2012). Diğer çalışma grupları incelendiğinde, de benzer sonuçlara rastlanmış, 21-30 yaş arası bireylerin narsisizm puanları daha yüksek bulunmuştur (Eren vd., 2012). Bu çalışmada 30-39 yaş grubunda olan evli bireylerin narsisizm düzeylerinin yüksek çıkması bu yaş grubundaki evli bireylerin çalışma hayatının verimli döneminde, yaşamından yüksek beklentiler içinde olduğu bir evrede olmasıyla açıklanabilir. Nitekim yöneticilerle yürütülen bir çalışmada (Çoban ve İrmiş, 2018) yaş grubu 33-40 olan bireyler narsisizmin sömürücülük alt boyutundan yüksek puan aldıkları görülmüştür. Kariyerinin en parlak döneminde olan bu bireylerin mesleki tecrübe ile birlikte hedeflerine varmak için zaman zaman araçsal hedefler yoluyla başarıyı pekiştirme olasılıkları sömürücülüğü arttıran etmenlerdendir (Çoban ve İrmiş, 2018). Hemşirelerle yürütülen bir çalışma da bu veriyi destekler nitelikte olup, 39 yaş üstündeki bireylerin narsisizm puanlarının en düşük olduğu görülmüştür (Özer vd.,

2016). Öğretmenlerle yürütülen bir çalışmada da yaş aralığı 35-40 olanların en yüksek narsisizm düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir (Karataş ve Taş, 2017).

Narsisizm düzeyinin eğitim durumuna göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ilkokul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans ve doktora mezunlarının narsisizm düzeylerinin okuryazarlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde evli bireylerde eğitimin narsisizm üzerinde etkisini inceleyen çalışmalara rastlanmamış olup farklı çalışma grupları incelenmiştir. Üniversite öğrencileriyle yürütülen bir araştırmada en yüksek narsisistik hayranlık düzeyi annesi lisans mezunu olan öğrencilerde görülmüş olup en düşük narsisistik hayranlık düzeyi ise annesi lisansüstü mezunu olan öğrencilerde tespit edilmiştir (Uçkun vd., 2018). Bir işletmede yürütülen çalışmada ise ilkokul mezunlarının diğer eğitim düzeylerine kıyasla yöneticilerini daha az narsisist görme eğiliminde oldukları saptanmıştır (Öğretmenoğlu, 2019). Yöneticilerle yürütülen çalışmaya göre ise ön lisans mezunu olanların teşhircilik boyutu lisans ve lisansüstü mezunlarına oranla daha yüksek çıkmıştır (Çoban ve İrmış, 2018). Eğitim düzeyi ile narsisist kişilik özelliği arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını savunan çalışmalar da mevcuttur (Bolat vd., 2016; Şafak ve Kahraman, 2019). Bu çalışmada eğitimin narsisizm düzeyini anlamlı olarak yordaması, eğitimin bireyin narsisistik yönlerini açığa çıkarmasına olanak sunmasıyla açıklanabilir. Narsisist eğilimlere sahip birey, iç dünyasında kendini aşağı ve güvensiz gördüğünden (Kohut, 1977) eğitim üzerinden bir kimlik inşa etmeye çalışarak varlığını eğitim üzerinden tanımlayabilmektedir. Ayrıca birey eğitim aracılığıyla sosyal kabul elde etmeye çalışabilmekte ve büyülenmeci tutum geliştirebilmektedir.

Narsisizm düzeyinin gelir düzeyine göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, gelir düzeyi 3001-7000 TL olan evli bireylerin narsisizm düzeylerinin 0-3000 TL olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Evli bireylerle yürütülen bir çalışmada algılanan gelir düzeyi yüksek olan evli bireylerin narsisizm düzeyleri, algılanan gelir düzeyi orta ve ortanın üstü olanlardan daha yüksek çıkmıştır (Gürsel Özkan, 2019). Diğer çalışma grupları incelendiğinde; üniversite öğrencilerinde ailesi

yüksek gelirli olan öğrencilerin narsisizm düzeyleri ailesi düşük gelirli olanlardan yüksek çıkmıştır. Öte yandan Kardaş (2017), üniversite öğrencilerinde gelir düzeyinin narsisizmi yordamadığını öne sürmektedir. Çebi (2016) tarafından yapılan çalışmada da ortaokul öğrencilerinde gelir düzeyinin narsisizmi etkilemediği tespit edilmiştir. Benzer şekilde akademisyenlerle yürütülen bir çalışmada gelir düzeyinin narsisizmi yordamadığı ortaya konmuştur (Taşhan, 2019). Bu çalışmada gelir durumu orta düzeyde olan evli bireylerin narsisizm düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi yüksek olan bireyler, maddi unsurları teşhir etme gereği duymayıp, yüksek gelirli olmayı kişiliklerini tanımlayan esas bir unsur olarak görmeyebilmektedirler. Fakat orta gelir düzeyine sahip bireyler yüksek gelirli olmaya istek duyduklarından büyülenmeci tutumlar sergileyebilmektedirler. Nitekim farklı gelir gruplarıyla yürütülen bir incelemede orta gelir grubundaki bireylerin kendilerini kandırmaya daha eğilimli oldukları ortaya konmuştur (Tankut, 2021).

Narsisizm düzeyinin çocuk sayısına göre ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, 1, 2, 3 ve 4 çocuğu olanların narsisizm düzeyleri çocuğu olmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Literatür incelendiğinde çocuk sayısının narsisizm üzerinde etkisini inceleyen araştırmalara rastlanmamıştır. Bu çalışmada çocuğu olan evli bireylerin narsisizm düzeylerinin daha yüksek çıkması ebeveynlik vasfının bireye bir statü kazandırması ile açıklanabilir. Güler (2019)'in annelerin narsisistik kişilik özelliklerini araştırdığı çalışmasında, annelerin ebeveyn olduktan sonra gerek bütün ilgiyi üzerine çekme gerekse yaptıkları her şeyin iyi olmasını talep etmelerinden dolayı çocuklarının kusursuz olmasını istediklerini öne sürmektedir. Bu bireyler, çocuklarını tanınmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için aracı unsur olarak görüp, çocuğa yüksek beklentiler yükleyerek kendilerini tatmin edebilmektedirler (Üzümcü, 2016). Bunun sonucunda narsisistik eğilime sahip evli bireyler kendilerini çocukları üzerinden tanımlayarak ebeveynliği bir kimlik olarak görebilmektedirler.

Narsisizm düzeyinin istihdam durumuna ne düzeyde farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar testi sonucunda çalışmayan evli bireylerin

kendilik algısı puan ortalamalarının, herhangi bir işte çalışanların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.3. Evlilik Doyumu ve Bireysel Psikolojik Faktörler Arasındaki Korelasyonel İlişki

Evli bireylerin evlilik doyumu ile bireysel psikolojik faktörler (spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı) arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu tespit etmek amacıyla perason korelasyon testi uygulanmış ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri araştırılmıştır. Elde edilen analiz bulguları incelenerek diğer literatür verileriyle tartışılmıştır.

Çalışmada yaşamda anlamın varlığı ile sosyal karşılaştırma arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca yaşamda anlam ölçeğinin yaşamda anlamın varlığı ve yaşamda anlam arayışı alt boyutları ile sosyal karşılaştırma arasında da pozitif yönlü anlamlı yordama ilişkisi tespit edilmiştir. Buna göre yaşamda anlamın varlığı arttıkça kendilik algısı da artmaktadır. Taş (2011)'ın öğretmenlerle yürüttüğü çalışmada benzer bulgulara rastlanmış olup mevcut anlam düzeyi arttıkça olumlu benlik algısının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra Kurnaz (2019)'a göre de yaşamda anlam ölçeği toplam puanı arttıkça psikolojik dayanıklılık ölçeğinin kendilik algısı puanı da artmaktadır. Soylu (2016)'nın meme kanseri hastalarıyla yaptığı çalışmada yaşamın anlamı değişkeninin benlik saygısı ve psikososyal uyum arasındaki aracı rolü incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre benlik saygısı ve psikososyal uyum arasındaki ilişki yaşamda anlamın varlığı üzerinden dolaylı olarak gerçekleşmektedir. Benzer şekilde Yeniçeri (2013) de ilişkili ve kendileşme benlik yönelimleri ile psikolojik iyi oluş değişkenleri arasında yaşamda anlamın varlığının aracı etkisini incelemiş ve olumlu yordama ilişkisi bulmuştur.

Yaşamında bir anlam üretebilen bireyler, benlik saygılarını yüksek tutabilmekte ve daha az anlam arayışı içinde olabilmektedirler. Nitekim Steger vd. (2006) benlik saygısının anlamı olumlu yönde; anlam arayışını ise olumsuz yönde yordadığını öne sürer. Bununla birlikte anlamsız bir hayat, bireyde derin bir boşluk duygusu oluşturabilmekte iken (May, 2013) anlamlı bir hayat; bireyin tüm

davranışlarını, tutumlarını, dışavurum biçimlerini, gidişatını, alışkanlıklarını ve karakter özelliklerini yönlendiren ana etken olabilmektedir (Adler, 2014). Benlik saygısı ve anlam duygusu birbirini destekler nitelikte olup, benlik saygısı yüksek bireylerin daha anlamlı bir yaşam sürdükleri (Lambert vd., 2013) ve yaşama anlam katan etmenlerden daha fazla söz ederken daha az anlam arayışı içerisinde oldukları tespit edilmiştir (Soylu, 2016).

Çalışmada yaşamın varlığı ile spiritüel iyi oluş arasında pozitif yönde yordayıcı ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca yaşamın varlığı ile spiritüel iyi oluşun alt boyutlarından aşkınlık, anomi ve doğayla uyum ile de pozitif yönlü anlamlı ilişkiler ortaya konmuştur. Buna göre yaşamın varlığı arttıkça spiritüel iyi oluş düzeyi de artmaktadır. Dursun (2019)'un evli bireylerde yaşamın anlamı ile maneviyat arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada yaşamda bir anlam sahibi olan bireylerin maneviyat düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışkan (2020)'ın evli bireylerde manevi iyi oluş, ailede yılmazlık ile yaşamın anlamı arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında manevi iyi oluş ile yaşamın anlamı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler görülmektedir. Buna göre manevi iyi oluş arttıkça evli bireyler daha anlamlı bir yaşam sürmektedirler. Uğurluoğlu ve Erdem (2019)'ın travma yaşamış bireylerde spiritüel iyi oluşun etkisini incelediği çalışmada, spiritüel iyi oluşun travma sonrası büyüme üzerinde yordayıcı etkilerinin olduğu gözlenmiştir.

Yaşamda zorluklarla karşılaşan bireyler spiritüel iyi oluş aracılığıyla bir anlam üretebilmekte ve büyüme yaşayarak güçlenebilmektedirler. Nitekim Kamya (2000), spiritüel iyi oluşun kişinin zorluklarla, problemlerle etkin olarak baş edebilmesi için güçlü bir etken olduğunu belirtmekte; spiritüel iyi oluşu, daha aşkın bir oluş ve yaşamda anlam ve amaç duyguları arasında pozitif bir ilişki olarak iki boyutta ele almaktadır. Tillich (2014) maneviyatın anlam duygusu ile açıklanabileceğini belirtmiş, Chapman (1987) ise spiritüel iyiliğin kişinin spiritüel tabiatını tam potansiyeline ulaştırma gücü olduğunu ortaya koymuştur. Ekşi ve Boyalı (2019)'nın yürüttükleri çalışma bu veriyi destekler nitelikte olup yaşamda anlamın ve spiritüel iyi oluşun psikolojik iyi oluşun yordayıcıları olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmada, yaşamda anlamın varlığı ile büyüklenmeci ve kırılgan olmak üzere her iki alt boyutlarıyla narsisizm arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna göre yaşamda anlam düzeyi arttıkça narsisizm düzeyi azalmaktadır. Literatür incelendiğinde yaşamda anlam ve narsisizm değişkenlerinin bir arada ele alındığı çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Uncu (2020)'nın üniversite öğrencilerinde intihar olasılığını incelediği çalışmada yaşamda anlam ve narsisizm değişkenleri ele alınmıştır. Çalışmanın bulgularına göre yaşamda anlamın varlığı intihar olasılığını negatif yönde yordarken; kırılgan narsisizm intihar olasılığını pozitif yönde yordamaktadır. Ayar vd. (2021) üniversite öğrencilerinde narsisizm ve akademik potansiyeli inceledikleri çalışmada gençlerin az deneyim sahibi olmalarından dolayı yaşamda anlam bulamadıklarını ve anlam bulamayan bu gençlerin anlamı kendinde aramaya başlamalarıyla kendileriyle aşırı meşgul olduklarını öne sürmektedir. Nitekim çalışmanın sonuçlarına göre 18-21 yaş arası bekar gençler narsisizm eğilimi en yüksek grup olarak gözlenmiştir. Yaşamda bir anlam bulmak veya bir şeye tutunarak yaşamı anlamlı kılmak bireyin karşılaşabileceği zorlukları aşabilmesine yardımcı olarak boşluk düşüncesi ve hislerinin azalmasına yol açabilmektedir. Böylece birey dışardan gelen olumsuz uyarılardan daha az etkilenebilmekte, benliğine yöneltilen tehditleri daha kolay atlatabilmekte (Şahin ve Gizir, 2014), bunun neticesinde iç ve dış bütünlüğü sağlaması daha kolay olabilmektedir.

Çalışmada sosyal karşılaştırma ile evlilik doyumu ve evlilik doyumunun alt boyutlarından aile, benlik ve cinsellik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna göre kendilik algısı yüksek bireylerin evlilik doyumlarının da yüksek olduğu görülmüş olup literatürde benzer sonuçlara rastlanmıştır. Yıldırım (2019)'a göre kendilik algısı pozitif olan bireylerin evlilik doyumları daha yüksektir. Tutarel Kışlak ve Çavuşoğlu (2016)'nın yürüttüğü çalışmada da kendilik algısı olumlu olan bireylerin evlilik uyumlarının da yüksek olduğu gözlenmiştir. Yıldız ve Baytemir (2016) ise evlilik doyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolünü incelemiş, benlik saygısının evlilik doyumu ile yaşam doyumu arasında anlamlı olarak aracılık etkisi gösterdiğini ortaya koymuştur. Evli ve bekar bireylerin benlik saygılarının

incelendiği çalışmada ise evli bireylerin benlik saygıları bekar bireylere oranla daha yüksek bulunmuştur (Parlar ve Gençal Yazıcı, 2017). Bir diğer çalışmada ise olumsuz benlik saygısı olan bireyler, olumlu benlik saygısı olan bireylere oranla evlilikte yaşanan sorunlarla başa çıkmada çatışma yolunu daha çok kullanmaktadırlar (Çelenoğlu, 2011). Benlik algısı, bireyin kendi ile ilgili deneyim ve çevresiyle kurduğu ilişkiler sonucu şekillenen bakış açılarının bütünü olduğundan (Shavelson vd., 1976), bireyin kendini algılayış şekli sosyal ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Olumlu benlik algısına sahip bireyler evliliklerinde güvenli ve doyurucu ilişkiler kurabilirken olumsuz benlik algısına sahip bireyler ise korkulu kaçınan ve saldırgan tutumlar sergileyebilmektedirler. Bununla birlikte evlilik doyumu yüksek bireyler, birbirlerine olumlu geri dönütlerde bulunarak kendilerini değerli hissetmekte, benlik saygılarını yükseltebilmekte ve böylece yaşamdan da yüksek bir doyum elde edebilmektedirler (Yıldız ve Baytemir, 2016).

Çalışmada sosyal karşılaştırma ve spiritüel iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca spiritüel iyi oluşun alt boyutlarından doğayla uyum ve aşkınlık boyutlarıyla pozitif yönde anlamlı, anomi alt boyutunda ise negatif yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Benzer şekilde Uğurluoğlu vd. (2019) sağlık yönetimi öğrencileri ile yürüttükleri çalışmada benlik saygısı ile spiritüel iyi oluş arasında pozitif yönlü, anomi alt boyutu ile ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit etmiştir. Anomi alt boyutu spiritüel iyi oluşun hayatı anlamsız bulma gibi olumsuz etmenlerini içerdiğinden benlik saygısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Çalışmada, spiritüel iyi oluş ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca spiritüel iyi oluş ile evlilik doyumunun alt boyutlarından cinsellik ile pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmişken; aile ve benlik boyutları ile negatif yönlü anlamlı ilişkiler ortaya konmuştur. Literatürde spiritüel iyi oluş, maneviyat ve dindarlığın evlilik doyumu üzerinde olumlu katkılarının olduğunu öne süren çalışmalar mevcuttur. Şirin (2019)'e göre evli bireylerin spiritüel iyi oluşları ile evlilik doyumları arasında korelasyonel anlamda ilişki bulunmazken spiritüel iyi oluş ile evlilik doyumunun alt boyutlarından ebeveynlik ve eşin ailesiyle iletişim boyutlarında pozitif yönlü anlamlı korelasyon görülmüştür. Dindarlık ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma

Geçioğlu ve Kayıklık (2019) tarafından yürütülmüş olup, sonuçlara göre dindarlık ve evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ancak zayıf bir ilişki tespit edilmiştir. Çalışkan (2020)'ın evli bireylerde manevi iyi oluş ve yılmazlık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada manevi iyi oluşun ailede yılmazlığı pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Benzer biçimde manevi iyi oluş ve aile doyumunun incelendiği çalışmada, manevi iyi oluşun aile doyumuna olumlu katkılarının olduğu ortaya konmuştur (Tunç, 2020). Ayrıca spiritüel iyi oluş, evlilikte yaşanan sorunlarla baş edebilme, stresli yaşam olaylarını yönetebilme ve yaşamda karşılaşılan olaylara daha güvenli bakabilmeyi sağlayarak sağaltıcı bir rol üstlenmektedir. Nitekim Hiçdurmaz ve Oz (2013) spiritüel iyi oluşun karşılaşılan zorlu durumlarda stresle baş edebilmenin bir aracı olduğunu öne sürmektedir.

Çalışmada narsisizm ile evlilik doyumunu arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bununla birlikte narsisizm ile evlilik doyumunun alt boyutlarında aile ve cinsellik arasında da benzer şekilde negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca narsisizmin alt boyutlarından büyülenmeci ve kırılğan narsisizm ile evlilik doyumunun alt boyutlarından aile ve cinsellik alt boyutları arasında da negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna göre narsisizm ile evlilik doyumunu arasında negatif ilişki bulunduğu söylenebilir. Gürsel Özkan (2019)'ın evlilik doyumunu ile narsisizm arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada aralarında orta düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yücebıyık (2020)'ın evli bireylerde narsisizmin yordayıcılığını incelediği çalışmada, narsisizmin evlilik doyumunu üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir.

Narsisistik özellikleri ve eğilimleri yüksek bireyler kısa vadede romantik başarı sağlasalar da uzun vadede bağlılık yaşamakta problemler yaşayabilmektedirler (Wurst vd., 2017). Bununla birlikte narsisistik eğilimi olan bireylerin yüksek aldatma eğilimine sahip, devamlı ve derin ilişkiler kurmakta sorun yaşayan bireyler oldukları düşünülmektedir (Kernberg, 2011). Bu bireyler ilişkinin başında yüksek beklentiler oluşturmalarına karşın ilişki devam ederken güvensizlik, agresyon ve duygusal kopukluklar gibi olumsuz deneyimler yaşayabilmektedirler (Campbell, 2009). Evlilik bireylerin yıllarca sürdürmek durumunda oldukları bir süreç olduğundan narsisizm eğilimi gösteren bireyler evliliklerinden daha az doyum elde etmekte ve ilişki

kaliteleri daha zayıf olmaktadır. Bundan dolayı Lam (2012)'a göre narsisistik özellikleri olan bireyler ilişkide partnerlerine oranla ilişkiden daha az doyum sağlamaktadırlar.

4.4. Spiritüel İyi Oluş, Yaşamın Anlam Ve Amacı, Narsisizm Ve Kendilik Algısı Düzeylerinin Evli Bireylerin Evlilik Doyumlarını Yordama Düzeyi

Evli bireylerin evlilik doyumuna etki eden spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı değişkenlerinin yordama düzeyini incelemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmış; spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri bağımsız değişken, evlilik doyumunu ise bağımlı değişken olarak tanımlanmıştır. Bağımlı değişken olan evlilik doyumunu ile spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri bağımsız değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bir regresyon modeli oluşturulmuştur. Yapılan regresyon analizi sonuçları incelenerek diğer literatür verileri ışığında tartışılmıştır.

Çalışmada, evlilik doyumunu yordayan bağımsız değişkenler incelendiğinde, yaşamda anlam toplam puanı evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordamazken alt boyutlarından yaşamda anlamın varlığının evlilik doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir. Buna göre yaşamında anlam üretebilen bireyler evliliklerinde daha yüksek düzeyde doyum elde etmektedir. Evlilik doyumunu etkileyen birçok faktör bulunmakta olup; stresli yaşam olaylarıyla baş edebilme, çatışma çözme, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumunu, sorunların üstesinden gelebilme gibi etmenler bunlardan bazıları olarak sıralanabilir. Anlamlı bir yaşam süren bireyler zorlayıcı ve stresli yaşam olayları karşısında anlam üreterek baş edebilmektedirler. Nitekim anlam arayışı, özellikle stres barındıran zorlu yaşam durumlarında ortaya çıkabilmektedir (Park, 2010). Bununla birlikte, insanlara deneyimleri yorumlayabilme ve düzenleyebilme, kendini hayatta konumlandırabilme ve bireye kendi için önem arz eden şeyleri tanımlayabilme ve yaşam gücünü etkin bir biçimde yönlendirebilme olanağı sumaktadır (Steger, 2009). Yaşam içinde kendini konumlandırabilen ve karşılaştığı zorlu stres olayları karşısında baş edebilme gücü

olan evli bireylerin evlilikten daha yüksek doyum elde edebilecekleri düşünülmektedir.

Yaşamda var olan anlam duygusu stresle başa çıkmanın önemli yordayıcılarından olup (Şimşir vd., 2020) aynı zamanda bireyin öznel iyi oluşuna da katkıda bulunarak bireye kim olduğunu ne olduğunu ve kendisi için ne istediğini farketme olanağı sunar Şahin vd., 2012). İki bireyin birlikteliğinden oluşan evlilik, bireylerin benliklerini, yaşamdan beklentilerini sundukları ve öznel anlamda daha iyi olmak amacıyla kurdukları bir yapıdır. Yaşamında anlam bulunan bireyler yaşamdan daha yüksek doyum elde edebilmekte (Yıkılmaz ve Demir, 2015) ve yüksek yaşam doyumunu ise evlilik doyumunu olumlu yönde yordayabilmektedir (Çağ ve Yıldırım, 2018). Dahası yaşamda anlamın varlığı bireye psikolojik esneklik kazandırarak (Demirci vd., 2017) evlilikte karşılaşılan durumlara daha geniş bakış açısıyla bakabilme olanağı sunmaktadır.

Çalışmada, spiritüel iyi oluş ve spiritüel iyi oluşun doğayla uyum alt boyutunun evlilik doyumunu pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Ayrıca spiritüel iyi oluşun aşkınlık boyutu, evlilik doyumunu yordamazken anomi alt boyutunun ise evlilik doyumunu negatif yönde yordadığı görülmektedir.

Spiritüel iyi oluş; stresle baş edebilme, depresyondan kurtulma, hastalıkların iyileşmesi ve yas gibi olguların olumsuzluklarını anlamlandırma işlevi görerek (Çetinkaya vd., 2007) bireyin evlilikte yaşadığı sorunlarla baş edebilmesini sağlayabilmektedir. Manevi iyi oluş olarak da adlandırılan spiritüel iyi oluş, evlilik doyumunu pozitif yönde açıklayan etmenlerden olup kişinin yaşamında edindiği olumlu olumsuz deneyimleri içerir. Bu deneyimler bireyin değer sistemine etki ederek varoluşunu anlamlandırabilmektedir (Tunç, 2020). Bununla birlikte spiritüel iyi oluşun kendinden büyük bir gücü fark etme ve yaşamın dayandığı anlam ve amacı arama durumu, bireye evlilikte bir bütünleşme hali verebilmekte ve partnerini kabullenici tutumlar sergilemesini sağlayabilmektedir. Ayrıca partnerler arasındaki dini iletişimin kalitesi evlilik doyumuna etki eden unsurlardandır (David ve Stafford, 2015).

Çalışmada narsisizm ve büyüklenmeci narsisizm üst boyutu evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı bir şekilde yordarken kırılğan narsisizm üst boyutunun evlilik doyumunu yordamadığı tespit edilmiştir. Narsisizm eğilimi bulunduran bireyler, kendilerini fiziksel ve ruhsal yönden beğenen, üstün gören, devamlı beğenilme, takdir edilme ihtiyacı içinde olan ve her gittiği yerde ayrıcalıklı olmayı bekleyen bireylerdir (Öztürk, 2002). Ayrıca bu bireylerin kendilerini üstün görmesi ve kişilerarası ilişkilerinde kendini beğenmesi kendine fazla güvenen bir görüntü sergileyebilmektedir. Bununla birlikte, farkında olmadan başkalarını kendi istekleri için kullanabilen bu bireyler, partnerlerini sömürebilmekte ve benmerkezci olarak nitelenebilmektedirler (Köroğlu ve Bayraktar, 2007). Narsisizm eğilimi barındıran evli bireylerin partnerlerini kendi isteklerini yerine getirmeleri için kullanmaları ve vericilikten uzak davranışları, evlilikte dengeleri bozabilmekte ve evlilik doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Nitekim evlilik eşlerin ortak duygusal, sosyal ve ruhsal paylaşım alanı olduğundan narsisist eğilimleri olan eşin evlilik ilişkisini kendi varlığını kanıtlama ve hayranlık uyandırma alanına dönüştürmesi evliliğin kalitesini düşürebilmektedir.

Narsisizm eğilimi yüksek bireyler, sevmeyi arzuladıkları için bir ilişki başlatmada genellikle başarılı olup istedikleri hayranlığı elde edebilmektedirler. Bununla birlikte ilişkiler derinleştikçe narsisizmin daha gizli boyutları ortaya çıkabilmekte ve bu durum kişisel sorunları tetikleyebilmektedir. Bu sebeple bu bireyler ilk etapta iyi bir izlenim uyandırsa da benliğinde bulunan boşluk duygusu sebebiyle yakın ilişkiler kurma arzusundan yoksun kalabilmektedirler (Campbell ve Campbell, 2009; Wurst, 2017). Bireyin sahip olduğu benlik algısının evlilik ilişkisini yordadığı düşünüldüğünde büyüklenmeci kişiliğe sahip bireyler kendilerini partnerleriyle kıyaslayarak evliliği bir birliktelikten ziyade kendilerini ön planda tutabilecekleri bir alan haline getirebilmektedirler. Nitekim Campbell vd. (2002) tarafından evli bireylerle yürütülen bir çalışmada, narsisizm eğilimi bulunduran bireylerin kendilerini eşlerine oranla daha olumlu algıladıkları sonucuna varılmıştır.

Eşlerin birbirleriyle kurdukları iletişim biçimi evlilik doyumunu etkileyen önemli etmenlerdendir. Lamkin vd. (2016) narsisizmin ilişki işleyişi üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla çiftlerin iletişim davranışlarını incelemiştir.

Araştırmaya göre narsisizm seviyesi yüksek kadın partnerler, erkek partnerlere oranla daha yüksek düşmanlık seviyesi göstermekte olup kadın narsisizminin erkek partnerler için zorlayıcı olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak narsisizm iletişim ve ilişki sürdürmede sorunlara yol açarak bireyler için zorlayıcı etkiler gösterebilmekte ve evli bireylerin evlilik kalitesini düşürerek evlilikten elde edilen doyumu azaltabilmektedir.

4.5. Evli Bireylerin Yaşamın Anlam ve Amacını Algılama Düzeyi ile Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Spiritüel İyi Oluş Düzeyinin Aracı Etkisi

Bu çalışmada evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide spiritüel iyi oluş düzeyinin aracı etkisini incelemek amaçlanmıştır. Spiritüel iyi oluş değişkeninin aracılık etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan analizler sonucunda; yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyi arasında spiritüel iyi oluş düzeyinin aracılık etkisi anlamlı olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular her bir sonuç için literatür verileri ışığında tartışılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile spiritüel iyi oluş düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda yaşamda anlam bulan bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin de daha yüksek olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde yaşamda anlam ve spiritüel iyi oluş kavramlarının iç içe geçtiği görülmektedir. Myers (1990), spiritüeliteliyi yaşamda devam eden bir anlam ve amaç arayışı, yaşamın derinliğini ve işlev gören doğal güçleri anlama çabası olarak nitelmiştir. Buna göre spiritüelite, yaşamda bir anlam ve amaç arama ve bulma çabası olarak nitelenebilmektedir (Ekşi vd., 2019).

Frankl (2009)'a göre yaşamında anlam bulabilen bireyler karşılaştıkları zor koşullar karşısında dayanıklılık gösterebilirken Kamya (2000) spiritüel iyi oluşun bireyin zorluklarla ve problemlerle etkin bir biçimde baş edebilmesini sağladığını ve aşkın bir güç ve yaşamda anlam ve amaç duyguları arasında pozitif bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. İnsanın varoluşunda bulunan anlam ve amaç arama, yaşamı sorgulama ve soyut şeyleri idrak etme isteği olarak da tanımlanan spiritüel iyi

oluşun (Opatz, 1986) önemli boyutlarından biri de yaşamın anlamıdır. Bu sebeple anlam ve spiritüalite ortak paydalara sahip ve birbirini etkileyen iki değişken olup yaşamında anlam bulan bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin de yüksek olacağı düşünülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda yaşamın anlam ve amacı düzeyinin evlilik doyumunu olumlu yönde yordadığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde benzer çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Evli bireylerde manevi iyi oluş ve yaşamda anlamın evlilik doyumu üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada yaşamda anlam düzeyi arttıkça evlilikten elde edilen doyum da artmaktadır (Çalışkan, 2020). Benzer biçimde genç yetişkinlerin aşk tutumları ile yaşamda anlam arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, her iki değişkenin alt boyutları arasında anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir (Yüksel, 2013). Nitekim yaşamda bir anlam üretebilen bireyler karşılaştıkları zorlu ve stresli durumlar karşısında olumlu bir tutum sergileyebilmektedir. Anlam sayesinde bireyler kendilerini yaşamda konumlandırıp kişilerarası ilişkilerde daha az sorun yaşayabilmekte ve daha güvenli hareket edebilmektedirler. Ayrıca anlamlı bir yaşam süren bireyler hayattan zevk alabilmekte, olumlu benlik algısına sahip olabilmekte ve yaşamdan doyum alabilmektedir (Uçar, 2018). Buna paralel olarak yaşam doyumu yüksek bireyler daha yüksek evlilik doyumu elde edebilmektedirler (Yıldız ve Baytemir, 2016).

Yapılan analizler sonucunda spiritüel iyi oluş düzeyinin evlilik doyumu üzerinde aracılık etkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde evlilik doyumu üzerinde farklı aracı değişkenlerinin araştırıldığı görülmektedir. Tunç (2020) evli bireylerde aile desteği ve aile bütünlüğünün manevi iyi oluş ile aile doyumu üzerindeki aracılık etkisini incelemiştir. Çalışmada manevi iyi oluşun aile doyumu üzerindeki etkisinde aile desteği ve aile bütünlüğünün dolaylı olarak etkili olduğu belirlenmiştir. Benzer biçimde, evli bireylerde evlilik doyumu ve yaşam doyumu ilişkisinde benlik saygısının aracı rolü incelenmiş olup benlik saygısının evlilik doyumu üzerinde yordayıcı etkilerinin olduğu gözlenmiştir (Yıldız ve Baytemir, 2016).

Spiritüel iyi oluş bireyin kendiyle yaratıcıyla ve diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurmasını sağlayarak yaşamını anlamlı kılabilmektedir. Ayrıca spiritüalitenin stres, kaygı ve zorluklarla başa çıkmada iyileştirici etkisi, evlilikte yaşanan sorunları çözümleyici yaklaşım benimsenmesini sağlayabilmektedir. Bununla birlikte spiritüel iyi oluş, aşkın bir varlığa inanmanın dışında başkalarına karşı sorumlulukları da içeren bir olgu olduğundan (Hill vd., 2013) evli bireyler spiritüel iyi oluş ile partnerlerine karşı sorumluluk sahibi, güvenilir ve anlayışlı bir tutum sergileyebilmektedirler.

4.6. Evli Bireylerin Kendilik Algısı ile Evlilik Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkide Narsisizm Düzeyinin Aracı Etkisi

Evli bireylerin kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisini incelemek için basit aracı değişken ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Aracı değişkenin etkisinin anlamlılığını test etmek amacıyla sobel z testi uygulanmış ve kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir aracı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Evli bireylerde evlilikte anlamı etkilediği düşünülen bireysel psikolojik faktörlerin birtakım demografik değişkenlerce nasıl farklılaştığını belirlemek ve bu değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla yapılan bu çalışmada; bulgular ve yürütülen tartışma neticesinde elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Daha sonra evli bireylerin anlam düzeyini arttıracakları düşünülen farklı önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç

Bu çalışma betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeline göre yapılmış olup 476 evli bireyle yürütülmüştür. Katılımcı evli bireylerden standart anket yoluyla veriler toplanmış ve katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Yaşamda Anlam Ölçeği, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Beş Faktör Narsisizm Ölçeği-Kısa Form ve Evlilik Doyumu Ölçeği uygulanmıştır. Bu anketler katılımcılardan çevrimiçi yöntem ile toplanmıştır. Ayrıca gönüllü onam formu ile çalışmanın etik iznli olduğu, çalışmanın amacı ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olup verilerin gizli tutulacağına dair bilgiler verilmiştir.

Evli bireylerin evlilikte anlam düzeyini etkileyen bireysel psikolojik faktörleri ortaya koymak amacıyla yapılan betimsel istatistik analizler sonucunda, evli bireylerin yaşamdan orta düzeyde anlam elde ettikleri ve kendilik algılarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu dikkat çekmiş olup narsisizmin her iki üst boyutu ve toplamında evli bireylerin orta düzeyde puan ortalamasına sahip oldukları gözlemlenmiştir. Son olarak evli bireylerden evlilikten yüksek düzeyde doyum elde ettikleri tespit edilmiştir.

Evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin demografik unsurlara göre ne düzeyde değiştiği incelendiğinde; cinsiyetin evlilik doyumu için önemli bir unsur olmadığı, cinsiyete göre evlilik doyumu düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olmadığı dikkat çekmiştir. Evli bireylerin yaş düzeylerinin evlilik doyumu üzerinde etkili olduğu gözlenmiş olup 20-29, 40-49 ve 50-59 yaş grubundaki evli bireylerin evlilik doyumlarının 30-39 yaş grubundaki evli bireylerin evlilik doyumlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim durumunun evlilik doyumu

üzerinde etkileri gözlenmiş olup ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans ve doktora mezunlarının evlilik doyumu düzeylerinin ilkökul mezunlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte gelir düzeyinin evlilik doyumu üzerinde anlamlı bir farklılık gösterdiği dikkat çekmiş olup gelir düzeyi 7001 TL ve üstü olan evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin diğer gelir gruplarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocuk sayısının evlilik doyumu üzerindeki etkileri incelendiğinde ise evli bireylerden çocuğu olmayanların evlilik doyumu düzeylerinin 2 ve 3 çocuğu olanlardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde 1 çocuğu olan evli bireylerin evlilik doyumu düzeylerinin 2 çocuğu olanlardan yüksek olduğu da bir diğer dikkat çekici sonuçtur. Son olarak evli bireylerin çalışma durumlarının evlilik doyumu üzerinde etkili olduğu tespit edilmiş ve çalışan evli bireylerin evlilikten daha yüksek düzeyde doyum elde ettikleri sonucu elde edilmiştir.

Evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin demografik unsurlara göre ne düzeyde değiştiği incelendiğinde; evli kadın ve erkek bireylerin spiritüel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Benzer şekilde evli bireylerde yaş unsurunun spiritüel iyi oluş üzerinde etkisinin olmadığı gözlenmiştir. Evli bireylerin eğitim durumunun spiritüel iyi oluş üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu gözlenmiş ve ilkökul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans doktora mezunlarının spiritüel iyi oluş düzeylerinin okuryazarlardan yüksek olduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca ilkökul mezunlarının spiritüel iyi oluş düzeyleri üniversite ve yüksek lisans ve doktora mezunlarından, lise mezunlarının spiritüel iyi oluş düzeyleri ise üniversite mezunlarından yüksek olduğu elde edilen sonuçlardandır. Gelir düzeyinin evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeyleri üzerinde etkili olduğu ve gelir durumu 0-3000 TL olan evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin 3001-7000 TL ve 7001 TL ve üstü olanlardan yüksek olduğu ortaya konmuştur. Evli bireylerin çocuk sayısına göre spiritüel iyi oluş düzeylerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiş ve 3 çocuğu olanların spiritüel iyi oluş düzeylerinin çocuğu olmayan ve 2 çocuğu olanlardan yüksek olduğu gözlenmiştir. Aynı şekilde 4 çocuğu olan evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin çocuğu olmayan ve 2 çocuğu olanlardan yüksek olduğu

tespit edilmiştir. Son olarak çalışmayan evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerinin çalışan evli bireylerden daha yüksek olduğu dikkat çeken sonuçlardır.

Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin demografik unsurlara göre ne düzeyde değiştiği incelendiğinde; kadın ve erkek bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyleri arasında bir anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin yaş gruplarınca ne düzeyde farklılaştığı incelendiğinde, 40-49 yaş aralığında olan evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyinin 20-29 ve 30-39 yaş aralığından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde 50-59 yaş aralığında olan evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyinin de 20-29 ve 30-39 yaş aralığında olanlardan yüksek olduğu elde edilen sonuçlardır. Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacının eğitim durumuna göre anlamlı farklılıklar gösterdiği ve lise mezunlarının yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin okuryazarlardan ve yüksek lisans ve doktora mezunlarından yüksek olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermediği dikkat çekmiştir. Bununla birlikte evli bireylerden 4 çocuğu olanların yaşamın anlam ve amacı düzeylerinin çocuğu olmayan, 1 çocuğu olan, 2 çocuğu olan ve 3 çocuğu olanlardan yüksek olduğu gözlenmiştir. Son olarak çalışma durumunun evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeylerini etkilemediği dikkat çekmiştir.

Evli bireylerde kendilik algısı düzeylerinin demografik unsurlara göre ne düzeyde değiştiği incelendiğinde; kadın ve erkek bireylerin kendilik algısı düzeyleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Öte yandan evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin hangi yaş gruplarında yüksek olduğu incelendiğinde, 50-59 yaş grubundaki evli bireylerin kendilik algısı düzeyi yaş grubu 20-29, 30-39 ve 40-49 olanlardan yüksek olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte gelir düzeyi 3001-7000 TL olan evli bireylerin kendilik algısı düzeylerinin 0-3000 TL olanlardan, 7001 TL ve üstü gelir durumuna sahip evli bireylerin de 0-3000 TL olanlardan yüksek olduğu dikkate değer sonuçlardır. Ayrıca evli bireylerden çocuğu olmayanların kendilik algısı düzeylerinin 1 ve 2 çocuğu olanlardan yüksek olduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde 3 çocuğu olan evli bireylerin kendilik algısı düzeyinin de 1 ve 2 çocuğu olanlardan yüksek olduğu ortaya konmuştur. Eğitim düzeyinin kendilik algısı

üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu gözlenmiş ve ilkökul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans ve doktora mezunlarının kendilik algısı düzeylerinin okuryazarlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca lise mezunlarının kendilik algısı düzeyleri ilkökul, ortaokul ve yüksek lisans ve doktora mezunlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Üniversite mezunlarının kendilik algısı düzeyleri incelendiğinde ise ilkökul, ortaokul ve yüksek lisans doktora mezunlarından yüksek olduğu elde edilen sonuçlardandır. Son olarak evli bireylerde çalışma durumunun kendilik algısı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ortaya konmuştur.

Evli bireylerde narsisizmin demografik unsurlara göre ne düzeyde değiştiği incelendiğinde; kadın ve erkek bireyler arasında narsisizmin anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Öte yandan 30-39 yaş grubunda olan evli bireylerin narsisizm düzeyi 20-29 yaş grubunda olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte eğitim durumunun evli bireylerde narsisizm düzeyini ne ölçüde etkilediği incelenmiş ve ilkökul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans ve doktora mezunlarının narsisizm düzeylerinin okuryazarlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gelir durumu 3001-7000 TL olan evli bireylerin narsisizm düzeylerinin 0-3000 TL olanlardan yüksek olduğu ortaya konmuştur. Evli bireylerde çocuk sayısının narsisizm düzeyi üzerindeki etkisi incelendiğinde 1, 2, 3 ve 4 çocuğu olan evli bireylerin narsisizm düzeyi çocuğu olmayanlardan daha yüksek bulunmuştur. Son olarak evli bireylerde çalışma durumunun narsisizm düzeyi üzerinde herhangi bir etkisi gözlenmemiştir.

Evli bireylerin evlilik doyumu ile bireysel psikolojik faktörler (spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı) arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu tespit etmek amacıyla Pearson korelasyon testi uygulanmış ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile kendilik algısı arasında olumlu yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre yaşamda anlam düzeyi arttıkça veya azaldıkça kendilik algısı da aynı doğrultuda artıp azalmaktadır. Benzer şekilde evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile spiritüel iyi oluş düzeyi arasında olumlu yönde yordama ilişkisi tespit edilmiştir. Öte yandan yaşamda anlamın varlığı narsisizmin büyülenmeci ve kırılgan olmak üzere her iki alt

boyutları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Bu durumda evli bireylerde yaşamda anlam düzeyi arttıkça narsisizm düzeyi azalmakta; benzer şekilde narsisizm düzeyi arttıkça yaşamda anlam düzeyi azalmaktadır. Bununla birlikte evli bireylerde kendilik algısı ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler ortaya konmuştur. Benzer şekilde kendilik algısı ile spiritüel iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu dikkat çekmiştir. Buna göre evli bireylerde kendilik algısı artıp azaldıkça evlilik doyumu ve spiritüel iyi oluş düzeyi de aynı yönde artıp azalabilmektedir. Evli bireylerde evlilik doyumunun spiritüel iyi oluş ile ilişkisi incelendiğinde ise aralarında olumlu yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan narsisizm ile evlilik doyumu ilişkisinde ise negatif yönlü anlamlı ilişkiler göze çarpmaktadır. Buna göre evli bireylerde narsisizm eğiliminin evliliğin kalitesi ile ilişkili önemli bir etmen olduğu gözlenmiştir.

Evli bireylerde evlilik doyumunu etkileyen spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı değişkenlerinin yordama düzeyini incelemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmış; evlilik doyumu bağımlı değişken, spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri ise bağımsız değişken olarak tanımlanmıştır. Bağımlı değişken olan evlilik doyumu ile spiritüel iyi oluş, yaşamın anlam ve amacı, narsisizm ve kendilik algısı düzeyleri bağımsız değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu bir regresyon modeli ortaya konmuştur. Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre evlilik doyumu yaşamın varlığı ile pozitif yönlü anlamlı ilişkiler içerirken yaşamın anlam ve amacının evlilik doyumunu yordamadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde kendilik algısının evlilik doyumu üzerinde anlamlı etkilerinin olmadığı dikkate değer sonuçlardandır. Ayrıca spiritüel iyi oluş evlilik doyumunu olumlu yönde anlamlı olarak yordarken narsisizm ve büyüklenmeci narsisizm üst boyutunun evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı ve kırılğan narsisizm üst boyutunun evlilik doyumunu yordamadığı gözlenmiştir.

Evli bireylerin yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide spiritüel iyi oluş düzeyinin aracı etkisini incelemek amacıyla Basit Aracı Değişken ve Çoklu Regresyon Analizi uygulanmıştır. Aracı değişkenin etkisinin anlamlılığını test etmek amacıyla Sobel z testi yapılmıştır. Spiritüel iyi oluş

değişkeninin aracılık etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan analizler sonucunda; spiritüel iyi oluş düzeyinin yaşamın anlam ve amacı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyi arasında aracılık etkisi anlamlı olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak evli bireylerde yaşamın anlam ve amacı ile spiritüel iyi oluş düzeyi arasında olumlu bir ilişkinin olduğu ve bunun da evlilik doyumunu olumlu yönde yordadığı gözlenmiştir.

Evli bireylerin kendilik algısı düzeyi ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin aracı etkisini incelemek amacıyla Basit Aracı Değişken ve Çoklu Regresyon Analizi uygulanmıştır. Aracı değişkenin etkisinin anlamlılığını test etmek amacıyla ise sobel z testi yapılmıştır. Narsisizm değişkeninin aracılık etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan analizler sonucunda; kendilik algısı ile evlilik doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide narsisizm düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir aracı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu bölümde evli bireylerin anlam ve doyum düzeyini arttıracakları düşünülen birtakım önerilere yer verilmiştir.

- ✓ Eğitimin evlilik doyumu üzerinde olumlu etkileri düşünüldüğünde evlilikten önce ve evlilik süresince farklı eğitim politikaları geliştirilerek evliliğin kalitesinin artırılması sağlanmalıdır. Ayrıca evli bireyler açıköğretim ve halk eğitim imkânlarından haberdar edilerek evli bireylerin bu kurumlara devam etmeleri sağlanmalı ve bu kurumların sayısı artırılmalıdır.
- ✓ Ekonomik olanaklar evli bireylere özerklik sağlayarak kendilerini geliştirme fırsatı sunabilmektedir. Bu sebeple evli bireyler için ekonomi politikaları yürütülerek daha iyi ekonomik koşullar inşa edilmelidir.
- ✓ Çocuk sahibi olma evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeyini ve evlilik doyumunu arttırdığından evli bireyler için doğru aile politikaları düzenlenerek sağlıklı aile planlaması sağlanabilir. Ayrıca evli bireylere ebeveyn olmadan önce ruhsal açıdan sağlıklı nesiller yetiştirebilmeleri için gerekli eğitimler verilmelidir.

- ✓ Çalışma hayatı evli bireylere anlam duygusu kazandırarak evlilik doyumunu artırabilmektedir. Ayrıca kadınlara uygun istihdam olanakları sağlanarak çalışma fırsatları sunulmalıdır.
- ✓ Evliliğin kalitesini arttıran en önemli etmenlerden olan aile içi iletişim ve sorun çözme becerilerini arttıran eğitimler verilmeli ve eğitimlerin sonunda evli bireyler sertifikalarla ödüllendirilmelidir.
- ✓ Evli bireyler için ücretsiz bireysel ve çift terapileri verilerek evlilikte karşılaşılan sorunların çözülmesi için danışmanlık hizmetleri verilmelidir.
- ✓ Yaşamdan elde edilen anlam evlilik doyumunu arttırıcı etkiye sahip olduğundan evli bireylere hayatı anlamlı kılacak fırsatlar sunulmalıdır. Bunun için evli bireylere farklı hobi alanları ve ruhsal anlamda arınacakları ve kendilerini tanıma olanağı bulacakları alternatifler sunulmalıdır.
- ✓ Spiritüel iyi oluş kendilik algısını ve evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediğinden spiritüalitenin terapi süreçlerine dahil edilmesi yönünde çalışmalar düzenlenmelidir. Ayrıca evli bireylerin spiritüel iyi oluş düzeylerini arttıracak eğitimler verilerek yaşamda anlam düzeylerinin artırılması sağlanmalıdır.
- ✓ Türkiye’de düzenlenecek sosyal politikalarda ve verilecek sosyal hizmetlerde aile sorunlarının çözümü için önleyici çalışmalara önem verilmelidir.
- ✓ Evlilikte anlamı ve evlilik doyumunu etkileyen farklı değişkenler ve daha yüksek katılımcı sayısını da içeren çalışmalar yürütülmelidir.
- ✓ Bu çalışmanın ortaya koyduğu nicel bulguların sunduğu eğilimlerden yola çıkarak evli bireyler ile derinlemesine görüşmeler yapılmalı ve bireylerin yaşantıları daha derinlikli bir şekilde incelenmelidir.
- ✓ Aile politikaları geliştirilirken bütüncül bir yaklaşımla hareket edilmeli ve aile politikasının bileşenlerinin birbirlerine bağlı olduğunun farkında olunmalıdır.
- ✓ Türkiye’de aile sorunlarını daha çok kadınların yaşadığı daha çok kadınların çözüm aradıkları düşünüldüğünde erkeklerin de önleyici eğitim ve danışmanlık süreçlerine dahil edilmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abernethy, Ad, & Kim, S. H. (2018). "Spiritüel Aşkılık İndeksi: Bir Madde Tepki Teorisi Analizi". *Uluslararası Din Psikolojisi Dergisi*. 28(4), 240-256.
- Adler, A. (2014). *Yaşamın Anlam ve Amacı*. İstanbul: Say Yayınları.
- Akçe, H. (2021). *The Relationship Between Spirituality, Mindfulness, and Prayer Among Turkish Emerging Adults*. Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Akhtar, S. (1989). "Narcissistic Personality Disorder: Descriptive Features And Differential Diagnosis". *Psychiatric Clinics of North America*, 12 (3), 505-529.
- Akın, A., & Taş, İ. (2011, May). "The Validity and Reliability of the Turkish Version of the Meaning in Life Questionnaire." In *3rd International Congress of Educational Research, May* (pp. 4-7), Antalya, Turkey.
- Akpınar, B., & Kırılıoğlu, M. (2020). "Bazı Değişkenler Açısından Evlilik Uyumunun İncelenmesi ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Evlilik Uyumuna Etkisi". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(2), 736-746.
- Alaçam, S. (2020). *Evli Bireylerde Evlilik Doyumu, Aldatma Eğilimi ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aman, J., Abbas, J., Nurunnabi, M., & Bano, S. (2019). "The Relationship of Religiosity And Marital Satisfaction: The Role of Religious Commitment and Practices on Marital Satisfaction Among Pakistani Respondents". *Behavioral Sciences*, 9(3), 30.
- American Association For Marriage and Family Therapy. (2015). Aamft Code of Ethics. Alexandria, Va: Author. Retrieved From [Http://Www.Aamft.Org/İms15/Aamft/Content/Legal Ethics/Code Of Ethics. Aspx](http://www.aamft.org/ims15/aamft/content/legal_ethics/code_of_ethics.aspx)
- Antonucci, M. L., (2005). "Bringing Reading Strategies Home From a Family Literacy Workshop: Two Case Studies of Parents and Their Children Reading Together." University of Massachusetts, Doctor of Education, Umi Number: 3173103

- Argun, Y. (2005). *Anne Baba ve Öğretmenlerin Öğrenilmiş Güçlülüğü İle Okluöncesi Çocukların Davranışsal-Duygusal Güçlülüğü ve Kendilik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Atlas, G. D., & Them, M. A. (2008). "Narsisizm ve Eleştiriye Duyarlılık: Bir Ön Araştırma". *Güncel Psikoloji*, 27(1), 62-76.
- Ayar, D. , Karasu, F. & Bulut, A. (2021). "İki Farklı Mesleki Eğitim Alan Üniversite Öğrencilerinde Büyüklenmeci Narsisizm Düzeyi İle Akademik Potansiyel Memnuniyeti Arasındaki İlişki" . *Sakarya Tıp Dergisi* , 11 (4) , 908-919.
- Aydın, C., Mevlüt, K., & Peker, H. (2015). "Hayatın Anlam ve Amacı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (38), 39-55.
- Bacal, H. A., Newman, K., & Newman, K. M. (1990). *Theories of Object Relations: Bridges To Self Psychology*. Columbia University Press.
- Back, M. D., Küfner, A. C., Dufner, M., Gerlach, T. M., Rauthmann, J. F., & Denissen, J. J. (2013). "Narcissistic Admiration and Rivalry: Disentangling The Bright and Dark Sides of Narcissism". *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(6), 1013-1037.
- Bahadır, A. (1994). *Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Tereddütler*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Bahadır, A. (2002). *İnsanın Anlam Arayışı ve Din: Logoterapik Bir Araştırma*. İnsan Yayınları.
- Bahr, S.J., Chappell, C., & Leigh, G.K. (1983). "Age At Marriage, Role Enactment, Role Consensus, and Marital Satisfaction". *Journal of Marriage and Family*, 45(4), 795-803.
- Baker, H. S., & Baker, M. N. (1987). "Heinz Kohut's Self Psychology: An Overview". *The American Journal of Psychiatry*, 144 (1), 1-9.
- Baldwin, M. W., & Keelan, J. P. R. (1999). "Interpersonal Expectations as a Function of Self-Esteem and Sex". *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(6), 822-833.
- Baldwin, M.W., Keelan, J.R. (1999) "Interpersonal Expectations as a Function of Self – Esteem And Sex". *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(6), 822 – 833.

- Basat, Ç. (2004). *An Exploration of Marital Satisfaction, Locus of Control, and Self-Esteem As Predictors of Sexual Satisfaction*. Master's Thesis, Middle East Technical University.
- Bash, A. (2004) Spirituality: “The Emperor’s New Clothes?”. *Journal of Clinical Nursing*, 13(1), 1–16.
- Baş, S., Rio, C. D. M., & White, L. J. (2016). “Maneviyatı Dindarlıktan Ayırmak: Hilomorfik Bir Bakış Açısı”. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 1(37), 73-113.
- Baumeister, R. F. (1991). *Hayatın Anlamları*. Guilford Basını.
- Begdeş, K. K. (2021). *Evli Kadınlarda Cinsel Doyum, Evlilik Doyumu ve Somatizasyon Düzeyi Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Bélanger, C., Di Schiavi, M. F., Sabourin, S., Dugal, C., El Baalbaki, G., & Lussier, Y. (2014). “Self-Esteem, Coping Efforts and Marital Adjustment”. *Europe's Journal Of Psychology*, 10(4), 660-671.
- Bem, D. J., & McConnell, H. K. (1972). “Testing The Self-Perception Explanation Of Dissonance Phenomena”. *Journal of Personality and Social Psychology*, 14(1), 23-31.
- Bender, M. T. (2009). “Varoluşçuluk ve Jean Paul Sartre Örnekleme”. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(4), 23-33.
- Berber Çelik, Ç. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Kendilik Algısı ve Boyun Eğici Davranışlar Üzerine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Beyazsaçlı, M., & Serin, N. B. (2012). “Genç Yetişkin Erkeklerin Kendilik Algılarına İlişkin Görüşleri”. *Turkish International Journal of Special Education And Guidance & Counselling*. 1(1), 54-63.
- Bird, G., & Melville, K. (1994). *Families And Intimate Relationships*. London: Mcgraw-Hill Inc.
- Birtchnell, J. (1993). “Does Recollection of Exposure To Poor Maternal Care In Childhood Affect Later Ability to Relate?”. *The British Journal of Psychiatry*, 162(3), 335-344.

- Bolat, Y., Ülker, M., & Demir, C. G. (2016). "Kavramsal Açından Narsisizm ve Eğitimde Narsistik Kişilik". *Journal of International Social Research*, 9(46), 482-492.
- Bowlby, J. (1969). *Ek Ve Kayıp: Cilt I: Ek. Ek ve Kayıp: Cilt I: Ek* (S. 1-401) içinde. Londra: Hogarth Press ve Psikanaliz Enstitüsü.
- Bozkuş, O. (2014). *Evlilik Uyumunun Yordayıcıları Olarak Olumlu Yanılsama, Reddedilme Duyarlılığı ve Narsisizm*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Boztepe, N., & Gülen, D. (2020). "Sağlık Kurumlarında Sağlık Personeli Olmayanların Spiritüallite İle İlgili Görüş Ve Tutumları". *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 23(3), 351-368.
- Bradbury, T. N., & Fincham, F. D. (1990). "Evlilikte Atıflar: İnceleme ve Eleştiri". *Psikoloji Bülteni*, 107(1), 3.
- Buluş, M., & Bağcı, B. (2016). "Evlilik Doyumu: Aile Yılmazlığı ve Etkili İletişim Becerilerinin Rolü". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 136-152.
- Buunk, B. P., & Van Yperen, N. W. (1991). "Referential Comparisons, Relational Comparisons, And Exchange Orientation: Their Relation To Marital Satisfaction". *Personality And Social Psychology Bulletin*, 17(6), 709-717.
- Cairns, R. B. (1972), Gewirtz, J. L. (1972). *Attachment and Dependency: A Psychobiological And Social-Learning Synthesis*. In J.L. Gewirtz (Ed.), *Attachment And Dependency*. Washington, D.C.: V.H. Winston And Sons.
- Campbell, W. K., & Campbell, S. M. (2009). "On The Self-Regulatory Dynamics Created By The Peculiar Benefits And Costs of Narcissism: A Contextual Reinforcement Model And Examination of Leadership". *Self And Identity*. 8, 214-232.
- Campbell, W. K., Foster, C. A., & Finkel, E. J. (2002). "Kendini Sevmek, Başkaları İçin Sevgiye Yol Açar Mı? Narsistik Bir Oyun Oynama Hikayesi". *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 83(2), 340-354.
- Campbell, W. K., Rudich, E. A., & Sedikides, C. (2002). "Narcissism, Self-Esteem, And The Positivity Of Self-Views: Two Portraits of Self-Love". *Personality And Social Psychology Bulletin*, 28(3), 358- 368.
- Camus, A. (2014). *Sisifos Söyleni*. Can Yayınları.

- Canbulat, N., & Çankaya, Z. C. (2014). “Evli Bireylerin Öznel İyi Olma Düzeylerinin Yordanması”. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 556-576.
- Castellano, G. W. (2014). *Practices for Engaging the 21st Century Workforce: Challenges of Talent Management In A Changing Workplace*, New Jersey: Pearson Education.
- Chandler, C. K., Holden, J. M., & Kolander, C. A. (1992). “Ruhsal Sağlık İçin Danışmanlık: Teori ve Pratik”. *Danışmanlık ve Gelişim Dergisi*, 71(2), 168-175.
- Chapman, L. (1987a). “Developing A Useful Perspective on Spiritual Health: Love, Joy, Peace and Fulfillment”. *American Journal of Health Promotion*, 2(2), 12-17.
- Chumicheva, I. V., & Zhmurin, I. E. (2020). “Evlilik Olumsuz Narsisizminin Eşler Arasındaki Çatışmadaki Özellikleri”. *Eleştirel İncelemeler Dergisi*, 7(18), 1743-1761.
- Clulow, C. (2018). *Evliliği Yeniden Düşünmek: Kamusal ve Özel Bakış Açıları*. Routledge.
- Cott, N. F. (2002). *Kamu Yeminleri: Evliliğin ve Ulusun Tarihi*. Cambridge: Harvard Üniversitesi Yayınları.
- Coyle, S. M. (2017). “Maneviyatı Evlilik ve Aile Terapisi Eğitimine Entegre Etmek”. *Avustralya Ve Yeni Zelanda Aile Terapisi Dergisi*, 38(1), 142-155.
- Crosbie-Burnett, M. (1989). “Application of Family Stress Theory to Remarriage: A Model for Assessing and Helping Stepfamilies”. *Family Relations*, 38(3), 323-331.
- Cutrona, C. E. (1996). *Çiftlerde Sosyal Destek: Stres Zamanlarında Bir Kaynak Olarak Evlilik*. Adaçayı Yayınları.
- Çağ, P., & Yıldırım, İ. (2013). “Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çalışkan, Ş. (2020). *Evli Bireylerde Manevi İyi Oluş, Ailede Yılmazlık Ve Yaşamın Anlamı Arasındaki Yordayıcı İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çebi, E. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinde Maddi Değerler ve Narsisizm*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çelebi, G. Y., & Çelebi, B. (2020). "Bireylerin Mutluluk Düzeylerinin Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 3(1), 179-189.
- Çelebi, G. Y., & Odacı, H. (2018). "Bağlanma Stilleri, İlişkilere İlişkin Bilişsel Çarpıtmalar, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Kişilik Özelliklerinin Evlilik Uyumunu Yordamadaki Rolünün İncelenmesi". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40), 89-120.
- Çelenoğlu, A. (2011). *Evli Bireylerin, Bağlanma Stillerine ve Kendilik Algısına Göre Evlilikte Yaşanan Sorunlarla Başa Çıkma Yollarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik Doyumu Ölçeği Geliştirme Çalışması*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çelik, M., & İnanç, B. Y. (2009). "Evlilik Doyum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 247-269.
- Çetinkaya, B., Altundağ, S., & Azak, A. (2007). "Spirütüel Bakım ve Hemşirelik". *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 8(1), 47-50.
- Çetintaş, Ş., & Ekşi, H. (2020). "Spiritually Oriented Couple, Marriage and Family Therapies". *Spiritual Psychology And Counseling*, 5(1), 7-24.
- Çirkin, Z., & Göksel, T. (2016). "Mutluluk Ve Gelir". *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 71(2), 375-400.
- Çoban, H., & İrmiş, A. (2018). "Yöneticilerde Narsisizm Üzerine Bir Araştırma". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(1), 123-146.
- Darden, C. A., Gazda, G. M., & Ginter, E. J. (1996). "Life-Skills and Mental Health Counseling". *Journal of Mental Health Counseling*, 18(2), 134-141.
- David, P., & Stafford, L. (2015). "Evlilikte Din ve Maneviyata İlişkisel Bir Yaklaşım: Evlilik Tatmininde Çiftlerin Dini İletişiminin Rolü". *Aile Sorunları Dergisi*, 36(2), 232-249.
- Davis, D. E., Worthington Jr, E. L., Hook, J. N., & Hill, P. C. (2013). "Research on Religion/Spirituality And Forgiveness: A Meta-Analytic Review". *Psychology of Religion and Spirituality*, 5(4), 233
- Davis, D. E., Worthington Jr, E. L., Hook, J. N., & Hill, P.C. (2013). "Din/Maneviyat ve Bağışlama Üzerine Araştırmalar: Meta-Analitik Bir İnceleme". *Din ve Maneviyat Psikolojisi*, 5(4), 233.

- Değer, G. (2017). *Evli Bireylerde Partnere Saygı Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Delaney, A. (2021). *The Best Marriage: Why Settle for Less?*. Moody Publishers.
- Demir, E. (2014). *Farklı Denetim Odağına Sahip Evli Bireylerin Evlilik Doyumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirci, İ., Ekşi, H., Dinçer, D., & Kardaş, S. (2017). “Beş Boyutlu İyi Oluş Modeli: Perma Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik Ve Güvenirliği”. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 5(1), 60-77.
- Demirli, C., & Kendir, M. (2016). “Evlilik Doyumu Üzerinde Anne Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi”. *Education Sciences*, 11(3), 96-113.
- Diamond, R. M., Brimhall, A. S., & Elliott, M. (2018). “İlk Evlenen, Yeniden Evlenen ve Boşanma Sonrası İlişkiler Arasında Bağlanma ve İlişki Doyumu”. *Aile Terapisi Dergisi*, 40, 111-127.
- Dilek, H., & Aksoy, A. (2013). “Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 95-109.
- Dilmaç, B., & Sakarya, E. (2020). “Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkilerin İncelenmesi”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-11.
- Draulans, V. (2011). Cinsiyet Ve Maneviyat. *Maneviyat ve İş El Kitabı'nda* (S. 49-57). Palgrave Macmillan, Londra.
- Dursun, N. (2019). *Evli ve Bekar Bireylerin Yaşamın Anlamı ve Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dyson, J., Cobb, M., & Forman, D. (1997). “Maneviyatın Anlamı: Bir Literatür Taraması”. *İleri Hemşirelik Dergisi*, 26(6), 1183-1188.
- Ekşi, F. (2016). “The Short Form of the Five-Factor Narcissism Inventory: Psychometric Equivalence of the Turkish Version”. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(4), 1081-1096.

- Ekşi, H., & Keçeci, B. (2018, April). Evli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algıları ve Spiritüel İyi Oluşlarının Eşlerinden Gördükleri Psikolojik Şiddet Profilleri Açısından İncelenmesi. In *Icpess (International Congress on Politic, Economic And Social Studies)* (No. 4).
- Ekşi, H., Boyalı, C., & Ümmet, D. (2019). “Öğretmen Adaylarının Spiritüel İyi Oluş İle Yaşamda Anlam Değişkenlerinin Psikolojik Dayanıklılığı Yordaması: Bir Yapısal Eşitlik Modeli (Yem) Denemesi”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1695-1704.
- Ekşi, H., Soyyiğit, Z. S. ve Kardaş, S. (2019). İyi Oluşun Spiritüel Göstergesi: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması. A. Ayten, H. Ekşi, M. Zengin Ve N. Tınaz (Ed.), *Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik İçinde* (S. 317-327). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Ekşi, H., Takmaz, Z., & Kardaş, S. (2016). “Spirituality In Psychotherapy Settings: A Phenomenological Inquiry Into The Experiences of Turkish Health Professionals”. *Spiritual Psychology And Counseling*, 1(1), 89-108.
- Eldoğan, D. (2016). “Hangi Narsizm? Büyüklenmeci ve Kırılgan Narsizmin Karşılaştırılmasına İlişkin Bir Gözden Geçirme”. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(37), 1-10.
- Elibol, Ş., & Tok, E. S. S. (2019). “Bağlanma Stilleri, Duygu Düzenleme, Reddedilme Duyarlılığı, Yakınlık Korkusu ve Kendini Saklamanın Kırılgan Narsisizm İle İlişkisi”. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(2), 127-148.
- Elliot, A. J., & Thrash, T.M. (2001). “Narsisizm ve Motivasyon”. *Psikolojik Sorgulama*, 12(4), 216-219.
- Ellison, C. W. (1983). “Ruhsal Refah: Kavramsallaştırma ve Ölçme”. *Psikoloji ve İlahiyat Dergisi*, 11(4), 330-338.
- Endirlik, S. (2021). *Evli Bireyler Arasında Cinsiyete Göre Algılanan Cinsel Doyum, Evlilik Tipleri ve Aldatmaya Yönelik Niyetleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Erbil, D. D., & Hazer, O. (2018). “Çalışan Bireylerin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi”. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 3(5), 99-116.
- Erdem, M. (2019). *Yetişkin Kadın Bireylerde Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle Benlik Saygısının İlişki Doyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Erdem, M., & Taşçı, N. (2003). "Tüberküloz Hastalarında Benlik Saygısı Düzeylerinin Belirlenmesi". *Tüberküloz ve Toraks Dergisi*, 51(2), 171-176.
- Erdinç, İ. (2018). *Evli Çiftlerde Evlilik Uyumu Cinsel Yaşam Doyumu Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, Ö. (2019). "Akılcı Olmayan Evlilik Beklentilerinin Gelişiminde Televizyon Dizilerinin Etkisi". *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 48, 61-79.
- Erdoğan, B., & Sahin, M. (2020). "Yetişkin Bireylerde Narsisizm, Yakın İlişkiler ve Cinsellik". *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(27), 266-287.
- Eren, D., Atak, N., & Köse, K. S. (2012, August). "Park Sağlık Ocağı Bölgesindeki Evli Kadınlarda Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanımı ve İlgili Etmenler". In *15. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi*.
- Erkuş, A. (2005). *Bilimsel Araştırma Sarmalı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erol, S., Sezer Balcı, A., Şişman, F., & Öztürk, S. (2016). "Yaşlılarda Yalnızlık Algısı Ve Yaşam Doyumu The Perception of Loneliness and Life Satisfaction at Older People". *Gümüşhane University Journal Of Health Sciences*, 5(3), 60-69.
- Evren, C. (1997). *Narsisizm*. İstanbul: Çetin Matbaası.
- Fabre, M., & Orange, C. (1997). "Construction Des Problèmes Et Franchissements D'obstacles". *Aster: Recherches En Didactique Des Sciences Expérimentales*, 24(1), 37-57.
- Falkenbach, D.M., Howe, J. R., & Falki, M. (2013). "Using Self-Esteem To Disaggregate Psychopathy, Narcissism, and Aggression". *Personality and Individual Differences*, 54(7), 815-820.
- Festinger, L. (1954). "A Theory of Social Comparison Processes". *Human Relations*, 7, 117-140.
- Fincham, F. D., & May, R. W. (2017). "Infidelity in Romantic Relationships". *Current Opinion in Psychology*, 13, 70-74.
- Firestone, R. W., & Catlett, J. (1999). *Fear of Intimacy*. American Psychological Association.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (2013). *Social Cognition: From Brains to Culture*. Reading, Ma: Addison-Wesley.

- Fitzpatrick, M. A. (1987). "Marriage and Verbal İntimacy. In V.J. Derlega ve J.Berg(Ed.)". Self-Disclosure: Theory, Research And Therapy. (S.235-257). Newyork: Plenum.
- Fitzpatrick, N.Y. (2001). *Marital and Personality*. Unpublished Doctoral Dissertation. School Of Psychology: Wisconsin.
- Flora, J., & Segrin, C. (2015). *Family Conflict and Communication*. The Sage Handbook of Family Communication, 91-106.
- Fosshage, J. L. (1992), *The Self and its Vicissitudes Within A Relational Matrix*. In: Relational Perspectives İn Psychoanalysis, Ed. N. Skolnick & S. Warshaw. Hillsdale, NJ: The Analytic Press, Pp. 21-42.
- Fowers B.J. (1993). "Psychology as Public Philosophy: An Illustration Of Themoral Dimension Of Psychology With Marital Research". *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13, 124-136.
- Frankl, E. V. (1994). *Duyulmayan Anlam Çığlığı Psikoterapi ve Hümanizm* (S. Budak,  ev.). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Frankl, V. (1965). *The Doctor and The Soul*. New York: Bantam Books.
- Frankl, V. E. (2017). *İnsanın Anlam Arayışı* ( ev. S. Budak). İstanbul: Okuyanuş Yayınları.
- Frankl, V. (1963). *Man's Search For Meaning*. New York: Washington Square Press.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2001). * ocuk ve Ergen Gelişimi*. (4. Baskı), (Haz.: B.Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Geçioğlu, A. R., & Kayıklık, H. (2019). "Dindarlık ve Evlilik Uyumu İlişkişi: Evli Bireyler  zerine Bir İnceleme". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (  i d)*, 19(1), 202-224.
- Geçtan, E. (2000). *Pisikodinamik Psikiyatri; Normal Dışı Davranışlar*. Remzi Kitabevi, 15. Baskı, İstanbul.
- Gentile, B., Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2010). "Benlik Saygısında Doğum Kohort Farklılıkları, 1988-2008: Zamanlararası Bir Meta-Analiz". *Genel Psikolojinin Gözden Geçirilmesi*, 14(3), 261-268.
- Gilbert, D. T., Giesler, R. B., & Morris, K. A. (1995). "When Comparisons Arise". *Journal of Personality And Social Psychology*, 69(2), 227.

- Glover, N., Miller, J. D., Lynam, D. R., Crego, C., Widiger, T. A. (2012). "The Five-Factor Narcissism Inventory: A Five-Factor Measure of Narcissistic Personality Traits". *Journal Of Personality Assessment*, 94, 500–512.
- Goleman, D. (2000). *Duygusal Zeka*. (Çev. B.S. Yüksel). (17.Basım). Varlık Yayınları No 581.
- Gordon, U. (2005). *Liberation Now: Present-Tense Dimensions of Contemporary Anarchism. Paper Presented at Graduate Student Conference "ThinKing The Present: The Beginnings And Ends Of Political Theory,"*. University Of California, Berkeley.
- Gottman, J.M., & Krokoff, L. J. (1989). "Evlilik İçi Etkileşim ve Tatmin: Uzunlamasına Bir Bakış". *Danışmanlık Ve Klinik Psikoloji Dergisi*, 57(1), 47.
- Göka, E. (2013). *Hayatın Anlamı Var mı?*. Timaş Yayınları: İstanbul.
- Gökmen, A. (2001). *Evli Eşlerin Birbirine Yönelik Kontrolcülük Ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökşen, S. (2020). *Şükran ve Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ve Kuşaklar Arası Aktarımı*. Yüksek Lisans Tezi, Yakınoğlu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.
- Greeley, A. M. (1991). *Faithful Attraction: Discovering Intimacy, Love and Fidelity in American Marriage*. New York: Tome Doherty Associates.
- Guidano, V.F. & Liotti, G. (1986). *Cognitive Processes and Emotional Disorders*. (3. Baskı). The Guildford Press.
- Güler, N. (2019). *Annelerin Narsistik Kişilik Özellikleri ile Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gülsün, M., Ak, M., & Bozkurt, A. (2009). "Psikiyatrik Açıdan Evlilik ve Cinsellik". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 68-79.
- Güngör-Cihan, H. (2007). *Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürsel Özkan, G. (2019). *Farklı Meslek Gruplarındaki Evli Bireylerin Narsistik Kişilik Özelliklerinin Evlilik Doyumu ve Bazı Kişisel Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

- Gürsu, O., & Ay, Y. (2018). "Religion, Spiritüel Well-Being and Aging". *International Journal of Society Researches*, 11(61), 1176-1190.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Halat, M. I., & Hovardaoğlu, S. (2010). "The Relations Between the Attachment Styles, Causality And Responsibility Attributions and Loneliness of the Married Couples in the Context of the Investment Model". *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 5, 2332-2337.
- Hart, W., Richardson, K., Breeden, C. J., Tortoriello, G. K., & Kinrade, C. (2022). "Narsisizm ve Benlik Saygısının Benlik Sunumundaki Etkileşimli Rolünü Keşfetmek". *Benlik ve Kimlik*, 21(2), 137-162.
- Hatami, H., Mansouri, F., Mehrabi, I., & Namdari, H. (2009). "Seroepidemiological Study & Vaccine Efficacy of Rubella in Girls at Marriage: Kermanshah, Iran, 2006". *Journal of Ardabil University of Medical Sciences*, 9(4), 283-241.
- Hattie J. (2014). *Self Concept*. Usa-New York: Psychology Press.
- Hawkins, D. N., & Booth, A. (2005). "Unhappily Ever After: Effects of Long-Term, Low-Quality Marriages on Well-Being". *Social Forces*, 84, 451-471.
- Hayward, M., & Zhang, Z. (2006). "Gender, the Marital Life Course, and Cardiovascular Disease in Late Midlife". *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 639-657.
- Heintzelman, S. J., Trent, J., & King, L. A. (2013). "Encounters with Objective Coherence and the Experience of Meaning in Life". *Psychological Science*, 24, 991-998.
- Helmeke, K. B., & Bischof, G. H. (2002). "Recognizing and Raising Spiritual and Religious Issues in Therapy: Guidelines for the Timid". *Journal of Family Psychotherapy*, 13(1-2), 195-214.
- Helminiak, D. A. (2001). "Seküler Psikoterapide Manevi Sorunların Tedavisi". *Danışmanlık ve Değerler*, 45(3), 163-189.
- Herbert, B. (1969). *Sembolik Etkileşimcilik*. Perspektif ve Yöntem. Englewood Kayalıkları: Prenticehall.
- Herzer, D., & Strulik, H. (2017). "Religiosity and Income: A Panel Cointegration and Causality Analysis". *Applied Economics*, 49(30), 2922-2938.

- Hiçdurmaz, D., & Oz, F. (2013). "Stresle Başetmenin Bir Boyutu Olarak Spiritüalite". *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(1), 50-56.
- Horton, R. S. (2011). *Parenting As A Cause Of Narcissism*. In W. K. Campbell, & J. D. Miller (Eds.), *The Handbook of Narcissism and Narcissistic Personality Disorder: Theoretical Approaches, Empirical Findings and Treatments* (Pp. 181-190). Hoboken, Nj: Wiley.
- Hughes, E. G., & Da Silva, A.M. (2011). "Sanat Terapisini Subfertil Kadınlar İçin Zihinsel Sağlık Müdahalesi Olarak Değerlendiren Bir Pilot Çalışma". *İnsan Üremesi*, 26(3), 611-615.
- Huntington, C., Stanley, S. M., Doss, B. D., & Rhoades, G. K. (2021). "Happy, Healthy, And Wedded? How the Transition to Marriage Affects Mental and Physical Health". *Journal of Family Psychology*. Division(45).
- Hünler, O. S., & Gençöz, T. (2003). "Boyun Eğici Davranışlar ve Evlilik Doyumu İlişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü". *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99-108.
- İmamoğlu, E.O. (1994). *Değişim Sürecinde Aile; Evlilik İlişkileri Bireysel Gelişim ve Demokratik Değerler*. Aile Kurultayı. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- İpek, A. N. (2021). "Gelin-Kayınvalide İlişkileri İle Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Journal of Sustainable Education Studies*, 2(1), 35-49.
- Jacobson, N. S., Gottman, J.M., Waltz, J., Rushe, R., Babcock, J., & Holtzworth-Munroe, A. (1994). "Şiddet Uygulayan Bir Kocas Olan Çiftlerin Tartışmalarında Duygulanım, Sözel İçerik ve Psikofizyoloji". *Danışma ve Klinik Psikoloji Dergisi*, 62(5), 982.
- Jesse, D. E., Schoneboom, C., & Blanchard, A. (2007). "Hamilelikte İnanç veya Maneviyatın Etkisi: Bir İçerik Analizi". *Holistik Hemşirelik Dergisi*, 25(3), 151-158.
- John, O. P., & Robins, R. W. (1994). "Benlik Algısında Doğruluk ve Önyargı: Kendini Geliştirmede Bireysel Farklılıklar ve Narsisizmin Rolü". *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 66(1), 206.
- Jose, O., & Alfons, V. (2007). "Do Demographics Affect Marital Satisfaction?" *Journal Of Sex & Marital Therapy*, 33, 73-85.
- Josephs Ra, Bosson Jk, Jacobs Cg (2003) "Self-Esteem Maintenance Processes: Why Low Self-Esteem May Be Resistant to Change". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29: 920-933.

- Jung, Carl Gustav, (2018), *Anılar, Düşler, Düşünceler*. (Yayına Hazırlayan: A. Jaffe), (Çeviren: İ. Kantemir), İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Jung, S. Y. (2019). “Koreli-Amerikalıların Gizli Narsisizmi ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki: Affetme ve Empatinin Aracılık Edici Etkileri”. *Kore İçerik Derneği Dergisi*, 19(8), 412-426.
- Kafkaslı, R. (2019). *Evli Bireylerde, Problem Çözme Becerisi ve Evlilik Doyumu İle Somatizasyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kahraman, Z. (2011). *Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kamya, H. A. (2000). “Sosyal Hizmet Öğrencileri Arasında Sertlik ve Ruhsal Refah: Sosyal Hizmet Eğitimi İçin Etkileri”. *Sosyal Hizmet Eğitimi Dergisi*, 36(2), 231-240.
- Kandaz, H. (2018). *Depresyon, Benlik Saygısı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kara, N., (2013). *Çiftlerde Yükleme Biçimleri, Çatışma Çözme Stilleri ve Eşin Duygu Dışavurum Tarzları İle Çift Uyumunu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaaziz, M., & Atak, İ.E. (2013). “Narsisizm ve Narsisizmle İlgili Araştırmalar Üzerine Bir Gözden Geçirme”, *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(2), 44-59.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Karataş, S., & Taş, A. (2016). “İlk ve Ortaokullardaki Öğretmenlerin Narsistik Kişilik Eğilimleri İle Örgütsel Özdeşleşme Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 92-121.
- Kardaş, S. (2017). *Sanal Kimlik ve Spiritüel İyi Oluşun Üniversite Öğrencilerinin Narsistik Eğilimlerini Yordayıcılığı*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kardeş, F. G. (2021). “Transferans, Arzu ve Bildiği Varsayılan Özne: Transferansa Lacancı Perspektiften Bir Bakış”. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 4(7), 49-54.

- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2020). "2010'larda Evlilik Doyumu Ve İstikrarı Üzerine Araştırmalar: Geleneksel Bilgelige Meydan Okumak". *Evlilik ve Aile Dergisi*, 82(1), 100-116.
- Kasapoğlu, F. (2020). "Examining the Relationship Between Fear of Covid-19 and Spiritual Well-Being". *Spiritual Psychology And Counseling*, 5(3), 341-354.
- Kasapoğlu, F. Ve Yabanigül, A. (2017). "Evlilik Doyumu ve Yaşam Doyumu: Maneviyatın Aracılık Edici Etkisi". *Ruhsal Psikoloji ve Danışmanlık*, 3(2), 177-195.
- Keçe, A. C. (2010). İki Gönül Bir Olunca Samanlık Seyran Olmayabiliyor. Erişim Tarihi: 14.05.2018. <http://Www.Cised.Org.Tr/Basin/106/Cised>
- Keçeci, B. (2018). *Evli Kadınların Psikolojik İstismar Profillerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları ve Spiritüel İyi Oluşları Açısından İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kefalas, M. J., Furstenberg, F. F., Carr, P. J., & Napolitano, L. (2011). "Evlilik Birlikte Olmaktan Daha Fazlasıdır: Genç Yetişkinler İçin Evliliğin Anlamı". *Aile Sorunları Dergisi*, 32(7), 845-875.
- Keith, P. M., & Schafer, R. B. (1986). "Housework, Disagreement, And Depression Among Younger and Older Couples". *American Behavioral Scientist*, 29 (4), 405-422.
- Kernberg, O. F. (2011). *Aşk İlişkileri Normallik ve Patoloji* (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keser, A. (2005). "Çalışma Yaşamı İle Yaşam Doyumu İlişkisine Teorik Bakış". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 897-913.
- Keskinoğlu, M. Ş., Ekşi, F., & Ekşi, H. (2019). "İyi Oluşun Maneviyat Endeksi Ölçeği' nin Uyarlanması". *Sosyal Bilimler*, 14(3), 723-737.
- Khan, F., & Aftab, S. (2013, December). *Self-Esteem As the Mediator Between Marital Satisfaction And Depression. International Conference on the Modern Development of Humanities and Social Science*, Atlantis Press.
- Khodabakhsh, M. R., & Besharat, M. A. (2011). "Narsisizmin Duygusal Zeka ve Kişilerarası İlişkilerin Kalitesi Arasındaki İlişki Üzerindeki Arabuluculuk Etkisi". *Procedia-Sosyal Ve Davranış Bilimleri*, 30, 907-911.
- King, L. A., Heintzelman, S. J., & Ward, S. J. (2016). "Beyond The Search For Meaning: A Contemporary Science of the Experience of Meaning in Life". *Current Directions In Psychological Science*, 25(4), 211-216.

- Kirby, J.S. (2005). *A Study of the Marital Satisfaction Levels of Participants in a Marriage Education Course*. Unpublished Doctoral Dissertation, University Of Louisiana, Lafayette.
- Klein, N. (2017). "Prososyal Davranış, Yaşamdaki Anlam Algılarını Arttırır". *Pozitif Psikoloji Dergisi*, 12(4), 354-361.
- Klinger, E. (1977). *Meaning And Void: Inner Experience and the Incentives in Peoples Lives*. University of Minnesota Press.
- Koç, V. (2008). *Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke ve Depresyon*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kodan, S. (2013). *Evli Bireylerin Evlilik Kalitesi Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kohut, H. (1959). "Introspection, Empathy, And Psychoanalysis an Examination of The Relationship Between Mode of Observation and Theory." *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 7, 3, 459-483.
- Kohut, H. (1966). "Forms And Transformations Of Narcissism". *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 14, 243-272.
- Kohut, H. (1977). *The Restoration of the Self*. University Of Chicago Press.
- Koptagel İlal, G. (1998). *Aile Tedavisi ve Evlilik Tedavisi*.(Ed.) Köroğlu. E., Güleç, C., Psikiyatri Temel Kitabı, 2, 892-894.
- Korkut-Owen Ve Owen (2012). "İyilik Hali Yıldızı Modeli, Uygulanması ve Değerlendirilmesi". *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 24-33.
- Kömürcü, C. (2020). *Diyaliz Hastaları ve Bakım Verenlerinde Stresle Baş Etme Stratejileri, Sosyal Destek Ve Maneviyat Algısının Travma Sonrası Büyümeye Etkisinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Köroğlu, E., & Bayraktar, S. (2007). *Kişilik Bozuklukları*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği Yayınları.
- Kubat, D. E. (2012). *Evli Bireylerde Aldatma Eğilimi ve Evlilik Doyumu İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kurnaz, M. (2019). *Bir Tıp Fakültesinde Çalışmakta Olan Asistan Hekimlerin Yaşam Anlamı ve Psikolojik Dayanıklılık Özellikleri ve İlişkili Faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Kuzembayeva, A. (2020). "Marriage Among US International Students: Meanings and Aspirations". *Marriage & Family Review*, 56(8), 689-714.
- Küfner, A. C., Nestler, S., & Back, M. D. (2013). "The Two Pathways to Being an (Un) Popular Narcissist". *Journal of Personality*, 81(2), 184-195.
- Lam, C.M. (2012). "Olumlu Bir Gençlik Gelişimi Yapısı Olarak Prososyal Katılım: Kavramsal Bir İnceleme". *The Scientific World Journal*, 2012, 769158-769158.
- Lambert, N. M., Stillman, T. F., Hicks, J. A., Kamble, S., Baumeister, R. F., & Fincham, F. D. (2013). "To Belong is to Matter: Sense of Belonging Enhances Meaning In Life". *Personality And Social Psychology Bulletin*, 39(11), 1418-1427.
- Lamkin, J., Campbell, W. K., & Miller, J. D. (2015). "Romantik İlişkilerde Görkemli ve Savunmasız Narsisizmin Korelasyonlarının Araştırılması: Homofili, Ortak Özellikleri ve Diyadik Uyum". *Kişilik Ve Bireysel Farklılıklar*, 79, 166-171.
- Larson, D. G., & Chastain, R. L. (1990). "Self-Concealment: Conceptualization, Measurement And Health Implications". *Journal of Social and Clinical Psychology*, (4), 439-455.
- Lavner, J. A., Lamkin, J., Miller, J. D., Campbell, W. K., & Karney, B. R. (2016). "Narcissism And Newlywed Marriage: Partner Characteristics and Marital Trajectories". *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 7(2), 169.
- Lersch, P.M. (2017). "Evlilikte Bireysel Zenginlik ve Öznel Finansal Refah: Kaynak Entegrasyonu Mu Yoksa Ayrılık Mı?". *Evlilik ve Aile Dergisi*, 79(5), 1211-1223.
- Litzinger, S., & Gordon, K. C. (2005). "Exploring Relationships Among Communication, Sexual Satisfaction, and Marital Satisfaction". *Journal of Sex & Marital Therapy*, 31(5), 409-424.
- Macintyre, A. K. J. (2014). *Learning The Language of Sexual Health And Sexuality: an Exploration of Sources of Information and Adolescent Learning About Sexual Health and Sexuality in Santiago*. Master's Thesis, Chile.

- Mahdian, Z., & Ghaffari, M. (2016). "The Mediating Role Of Psychological Resilience, And Social Support On The Relationship Between Spiritual Well-Being And Hope in Cancer Patients". *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 18(3), 130-138.
- Malatyalı, M. K., & Sunal, A. B. (2020). "Evli Çiftlerde Bağlanma Boyutları İle Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Evlilik Gücünün Aracı Rolü". *Türk Psikoloji Dergisi*, 35(85), 65-78.
- Males, J., & Boswell, C. (1990). "Zihinsel Engeli Olan Kişilerin Ruhsal İhtiyaçları". *Hemşirelik Standardı*, 4(48), 35-37.
- Manting, D. (1996). "Birlikte Yaşama ve Evliliğin Değişen Anlamı". *Avrupa Sosyolojik İncelemesi*, 12(1), 53-65.
- Markus, H. (1977). "Self-Schemata And Processing Information About the Self". *Journal Of Personality and Social Psychology*, 35(2), 63-78.
- Markus, H., Moreland, R. L. & Smith, J. (1985). "Role if the Self-Concept in the Perception of Others". *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(6), 1494- 1512.
- Marterella, Mk, & Brock, L. J. (2008). "Evlilik ve Aile Terapisinde Bir Kaynak Olarak Din ve Maneviyat". *Aile Psikoterapisi Dergisi*, 19(4), 330-344.
- May, R. (2013). *Kendini Arayan İnsan*. (K, Işık. Çev.). İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Mcnelis, M., & Segrin, C. (2019). "Insecure Attachment Predicts History Of Divorce, Marriage, And Current Relationship Status". *Journal of Divorce & Remarriage*, 60(5), 404-417.
- Mead, George H. (1964). *The Social Self*. Andrew J. Reck (Der.), Selected Writings: George Herbert Mead İçinde (S. 142-149). Chicago ve London: The University of Chicago Press.
- Medling, J.M., & McCarrey, M. (1981). "Aile Yaşam Döngüsünün Bölümleri Üzerinde Evlilik Uyumu: Eşlerin Değer Benzerliği Sorunu". *Evlilik ve Aile Dergisi*, 43(1), 195-203.
- Meert, K. L., Thurston, C. S., & Briller, S. H. (2005). "Ebeveynlerin Çocuklarının Pediatrik Yoğun Bakım Ünitesinde Ölümü Sırasında ve Yas Sırasında Ruhsal İhtiyaçları: Nitel Bir Çalışma". *Pediatric Yoğun Bakım Tıbbı: Yoğun Bakım Tıbbı Derneği ve Dünya Pediatrik Yoğun ve Yoğun Bakım Dernekleri Federasyonu Dergisi*, 6(4), 420.

- Meezon, W., & Rauch, J. (2005). "Gay Marriage, Same-sex Parenting, and America's Children". *Future of Children*, 15(2), 97-115.
- Miller, G., & Steinberg, M. (1975). *İnsanlar Arasında: Kişilerarası İletişimin Yeni Bir Analizi*. Chicago: Bilim Araştırma Ortakları.
- Miller, J. D. Ve Maples, J. (2011). Trait Personality Models of Narcissistic Personality Disorder, Grandiose Narcissism, and Vulnerable Narcissism. *The Handbook of Narcissism and Narcissistic Personality Disorder: Theoretical Approaches, Empirical Findings, and Treatments* In. (71- 88). Hoboken, NJ: Wiley
- Miller, J. D., & Campbell, W. K. (2008). "Narsisizmin Klinik ve Sosyal Kişilik Kavramsallaştırmalarının Karşılaştırılması". *Kişilik Dergisi*, 76(3), 449-476.
- Miller, M. M., Korinek, A. W., & Ivey, D. C. (2006). "Maneviyatı Eğitime Entegre Etmek: Denetim Ölçeğindeki Manevi Konular". *Amerikan Aile Terapisi Dergisi*, 34(4), 355-372.
- Miller, R. B., Yorgason, J. B., Sandberg, J. G., & White, M. B. (2003). "Problems That Couples Bring To Therapy: A View Across the Family Life Cycle". *The American Journal of Family Therapy*, 31(5), 395-407.
- Mohammadi, B., & Soleymani, A. (2017). "Evlilik Bağlılığının Belirleyicileri Olarak Erken Uyumsuz Şemalar ve Evlilik Doyumu". *Uluslararası Davranış Bilimleri Dergisi*, 11(1), 16-22.
- Moore, K. D. (2021). "Paul's Flesh: A Disabled Reading of Flesh/Spirit Dualism". *Feminist Theology*, 29(2), 130-139.
- Morf, C. C., Rhodewalt, F. (2001), "Unraveling the Paradoxes of Narcissism: A Dynamic Selfregulatory Processing Model". *Psychological Inquiry*, 12(4), 177-196.
- Murray, R. B., & Zentner, J. P. (1985). *Nursing Concepts for Health Promotion*. Prentice Hall: London.
- Myers, D. G. (2000). "Mutlu İnsanların Fonları, Arkadaşları ve İnancı". *Amerikalı Psikolog*, 55(1), 56.
- Myers, J. E. (1990, May). *Wellness Throughout the Life Span*. Guidepost, P. 11.
- Nurkan, A. (2020). *Yetişkinlerin Spiritüel İyi Oluş Düzeyleri İle Bağlanma Stilleri Ve Olumlu Sosyal Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- O'donnell, M. B., Bentele, C. N., Grossman, H.B., Le, Y., Jang, H., & Steger, M. F. (2014). "Sen, Ben Ve Anlam: İlişkiler Ve Yaşamdaki Anlam Arasındaki Bağlantıların Bütünleştirici Bir İncelemesi". *Afrika'da Psikoloji Dergisi*, 24(1), 44-50.
- Opatz, J. P. (1986). "Stevens Point A Longstanding Program for Stidents at a Midwestern University". *American Journal Of Health Promo Fion*, 1(1), 60-67.
- Owen, F. K., & Çelik, N. D. (2018). "Yaşam Boyu Sağlıklı Yaşam ve İyilik Hali". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(4), 440-453.
- Ozan, E., Kırkpınar, İ., Aydın, N. & Fidan, T. O.M. (2008). "Narsisistik Kişilik Bozukluğu: Gelişim Süreçleri ve Yaşamı". *Psikiyatride Derleme, Olgular Ve Hipotezler*, 2(1-2), 26-32.
- Öcal, O. (2010). "Varoluşsal Sorunlar, Birey ve Yeni Hayat". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28, 313-324.
- Öğretmenoğlu, M. (2019). *Narsist Liderlik ile Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki: Ankaradaki Catering İşletmelerinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Özabacı, N., Körük, S., & Ahmet, K. (2018). "Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeğinin (Eyaö) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 235-259.
- Özbucak Tıraşoğlu, S. E., İpek M. (2019). "Evlili Bireylerde Evlilik Uyumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişki". *Aydın Sağlık Dergisi*, 5, 69-92.
- Özden-Yıldırım, M. S. (2018). "The Investigation of Relations Among Self-Efficacy in Adolescents, Self-Perception of Parental Role and Adolescents' Subjective Well-Being". *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 5(4), 101-111.
- Özdoğan, Ö. (2006). "İnsanı Anlamaya Yönelik Bir Yaklaşım: Pastoral Psikoloji". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(2), 127-141.
- Özer, Ö., Uğurluoğlu, Ö., Kahraman, G., & Avcı, K. (2016). "Hemşirelerin Karanlık Kişilik Özelliklerinin Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Celal Bayar University Journal Of Social Sciences/Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 203-216.

- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Pdrem Yayınları.
- Özmen, E. (2006). *Kendini Tanıma Rehberi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, Kıssadan Hisseler Dizisi.
- Öztürk, O. (2002). *Ruh Sağlığı Ve Bozuklukları*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Park, C. L. (2010). “Anlam Literatürünü Anlamlandırmak: Anlam Yapımının Bütünleştirici Bir İncelemesi ve Stresli Yaşam Olaylarına Uyum Üzerindeki Etkileri”. *Psikoloji Bülteni*, 136(2), 257.
- Parlar, H. Ve Gençal Yazıcı, S. (2017). “Evli ve Bekar Yetişkinlerin Genel Öz-Yeterlik Ve Benlik Saygılarının İncelenmesi”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(31), S.207-247.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri: Teori ve Pratiğin Entegrasyonu*. Adaçayı Yayınları.
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). “The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, And Psychopathy”. *Journal of Research in Personality*, 36, 556-563.
- Peker, H. (2003). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Peters, E. (2018). “Seçim Feminizminin Kadınların ve Erkeklerin Evlilikte İsim Değiştirmeye Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisi: İngiltere Sosyal Medyasındaki Çevrimiçi Yorumların Analizi”. *İsimler*, 1-10.
- Pincus, A. L., & Lukowitsky, M. R. (2010). “Pathological Narcissism and Narcissistic Personality Disorder”. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 421-446.
- Raskin, R., & Hall, C. S. (1979). “A Narcissistic Personality Inventory”. *Psychological Reports*, 45, 590-590.
- Rasmussen, K. R., & Boon, S. D. (2014). “Romantic Revenge and the Dark Triad: A Model of Impellance and Inhibition”. *Personality and Individual Differences*, 56, 51–56.
- Rauch, J. (2004). *Gay Marriage: Why It Is Good for Gays, Good For Straights, and Good for America*. New York: Henry Hold And Company.
- Rebello, K., Silva Jr., MD Ve Brito, R.C. S. (2014). Evlilik Doyumunda Temel Faktörler: Brezilyalı Çiftlerin Değerlendirilmesi. *Psikoloji*, 5(7), 777-784.

- Rhodewalt, F. Ve Morf, C.C. (1998). "Kendini Yüceltme ve Öfke Üzerine: Narsisizmin Zamansal Bir Analizi ve Başarı Ve Başarısızlığa Karşı Duygusal Tepkiler". *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 74(3), 672-685.
- Roark, S. V. (2012). "Narcissistic Personality Disorder: Effect on Relationships". *The Alabama Nurse*, 39(4), 12-3.
- Robles, T. F., Slatcher, R. B., Trombello, J. M., & McGinn, M. M. (2014). "Marital Quality and Health: A Meta-Analytic Review". *Psychological Bulletin*, 140(1), 140-187.
- Rogers, C.R. (1961). *On Becoming a Person*. Boston: On Mifflin Company.
- Ronningstam, E.F. (2005). *Identifying and Understand the Narcissistic Personality*. Oxford University Press.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E., & Hattie, J. A. (2004). "The Relationship Between Marital Characteristics, Marital Interaction Processes and Marital Satisfaction". *Journal of Counseling and Development*, 82, 58-68.
- Rozenblatt, S. (2002). *In Defense Of The Self: The Relationship of Self-Esteem and Narcissism to Aggressive Behavior*. Doctoral Dissertation, Long Island University, the Brooklyn Center.
- Sacco, W. P., & Phares, V. (2001). "Partner Appraisal and Marital Satisfaction: The Role of Self-Esteem and Depression". *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 504-513.
- Safran, J. D., Segal, Z. V., Hill, C., & Whiffen, V. (1990). "Refining Strategies for Research on Self-Representations in Emotional Disorders". *Cognitive Therapy And Research*, 14(2), 143-160.
- Safran, J.D., & Segal, Z.V. (1990). *Interpersonal Process in Cognitive Therapy*. Newyork: Basic Books.
- Salebci, S. (2020). *Evli Bireylerde Öz Şefkat, Benlik Saygısı İle Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sancaktar, N. (2016). *Yeni Evlenen ve Uzun Süredir Evli Olan Çiftlerin Evlilikte Problem Çözme Becerisi Düzeylerinin Öznel İyi Oluş ve Evlilik Doyumu Düzeyleri İle İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sartre, J. P. (1961). *Varoluşçuluk*. Çev. Asım Bezirci. Ataç Kitabevi: İstanbul.

- Satir, V. (2001). *İnsan Yaratmak* (Çeviren: Selim Yeniçeri), Beyaz Yayınları: İstanbul.
- Saxton, L. (1982). *Marriage. The Nature of Marriage, the Individual, Marriage, and The Family*. (5.Edith). California: Wadsworth.
- Scheidler, J. A. (2008). *Effects of Perceived Stress And Perceived Social Support on Marital Satisfaction in Doctoral Students*. Walden University.
- Segrin, C., Mcnelis, M., & Swiatkowski, P. (2016). “Sosyal Beceriler, Sosyal Destek ve Psikolojik Sıkıntı: Sosyal Beceri Açığı Kırılganlık Modelinin Bir Testi”. *İnsan İletişim Araştırmaları*, 42(1), 122-137.
- Sevim, S. A. (1999). “Evlilik İlişkilerini Geliştirme Programları”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 19-25.
- Seyrek, Ö. D., & Ersanlı, K. (2017). “Üniversite Öğrencilerinde Yaşamın Anlamı ile Psikolojik Esneklik Arasındaki İlişki”. *Electronic Turkish Studies*, 12(4), 143-162.
- Sezer, Ö. (2005). “Kadınların Uyum Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 87-98.
- Shanavas, P., & Venkatammal, P. V. (2014). “A Study on Determinants of Marital Adjustment”. *Online International Interdisciplinary Research Journal*, 4(4), 261-269.
- Sharif, F., Soleimani, S., Candidate, Mani, A., & Keshavarzi, S. (2013). “The Effect of Conflict Resolution Training on Marital Satisfaction in Couples Referring to Counseling Centers in Shiraz, Southern Iran”. *International Journal of Community Based Nursing And Midwifery*, 1, 26-34.
- Sharpley, C. F. Ve Khan, J.A. (1982). “Evli Bireyler ve Çiftler İçin Evlilik Uyumu ve Benlik Kavramı Arasındaki İlişki”. *Bireysel Psikoloji Dergisi*, 38(1), 62-71.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J., & Stanton, G. C. (1976). “Self-Concept: Validation Of Construct Interpretations”. *Review of Educational Research*, 46(3), 407-441.
- Sığırcı, A. (2010). *Evli Bireylerde Bağlanma Biçimleri ve Evliliğe Dair İnançların Evlilik Doyumu İle İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Siegel, A. (1996). *Heinz Kohut and the Psychology of the Self*. New York: Routledge.

- Smith, J. P., & Thomas, D. (2004). *On The Road: Marriage and Mobility in Malaysia* (No. 0403020). University Library of Munich, Germany.
- Sokolski, D.M., & Hendrick, S. S. (1999). “Evlilik Memnuniyetini Teşvik Etmek”. *Aile Terapisi*, 26(1), 39.
- Solomon, M. F. (1991). “Narcissistic Vulnerability in Marriage”. *Journal of Couples Therapy*, 1(3-4), 25-38.
- Soylu, Cem. (2016). *Orta Yetişkinlikte Benlik Saygısı, Hayatın Anlamı ve Psikososyal Uyum Arasındaki İlişkiler: Meme Kanseri Hasta Örneklemi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Soylu, Y., & Kabasakal, Z. (2016). “Evli Kadınların Yaşam Doyumunun Evlilik Doyumu ve Çalışma Durumu İle İlişkilerinin İncelenmesi”. *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 215-221.
- Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S., & Kaler, M. (2006). “The Meaning in Life Questionnaire: Assessing The Presence of and Search for Meaning in Life”. *Journal of Counseling Psychology*, 53(1), 80.
- Steger, M. F., Oishi, S., & Kashdan, T.B. (2009). “Yaşam Süresi Boyunca Yaşamdaki Anlam: Ortaya Çıkan Yetişkinlikten Yaşlı Yetişkinliğe Kadar Yaşamdaki Anlamın Seviyeleri Ve Korelasyonları”. *Pozitif Psikoloji Dergisi*, 4(1), 43-52.
- Stolorow, R. D., & Brandchaft, B. (1987). “Gelişimsel Başarısızlık ve Psişik Çatışma”. *Psikanalitik Psikoloji*, 4(3), 241.
- Strickland, B. R. (2001). *The Gale Encyclopedia of Psychology* (2. Baskı). United States: Gale Group.
- Strulik, H. (2016). “Dini İnançın Ekonomik Teorisi”. *Ekonomik Davranış ve Organizasyon Dergisi*, 128, 35-46.
- Şafak, B., & Kahraman, S. (2019). “Sosyal Medya Kullanımının Yalnızlık ve Narsistik Kişilik Özelliği Belirtileri İle İlgili İlişkinin İncelenmesi”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 54-69.
- Şahin, E. E., & Gizir, C. A. (2014). “Üniversite Öğrencilerinde Utangaçlık: Benlik Saygısı ve Kişilerarası Yetkinlik Değişkenlerinin Rolü”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 75-88.

- Şahin, E. S. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Çeşitli Kaynaklardan Aldıkları Evlilik Mesajları ve Evliliğe İlişkin Tutumları*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, M., Aydın, B., Sarı, S. V., Sezen, K., & Havva, P. (2012). “Öznel İyi Oluşu Açıklamada Umut ve Yaşamda Anlamın”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 827-836.
- Şahin, N. H., Durak, A. Ve Şahin, N., (1993). *Sosyal Karşılaştırma Ölçeği: Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Şener, A., & Terzioğlu, G. (2008). “Bazı Sosyo-Ekonomik ve Demografik Değişkenler İle İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 13(13), 7-20.
- Şimşir, Z., Hamarta, E., & Dilmaç, B. (2020). “Stresle Başa Çıkmanın Yordayıcısı Olarak Yaşamın Anlamı ve Manevi Deneyim”. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(2), 509-528.
- Şirin, T. (2019). “Evli Çiftlerin Spiritüel İyi Oluşları İle Evlilik Doyumları Arasındaki İlişki”. *Ekev Akademi Dergisi*, 77, 389-410.
- Şirin, T., & Dursun, N. (2021). “Evli ve Bekâr Bireylerde Yaşamın Anlamı ve Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Ekev Akademi Dergisi*, 85, 469-482.
- Tankut, Ü., & Bilge, Y. (2021). “Kişilik Özellikleri ve Narsisizm Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Savunma Mekanizmalarının Aracı Rolü”. *Nesne*, 9(22), 818-846.
- Taş, İ. (2011). *Öğretmenlerde Yaşamın Anlamı Yaşam Doyumu Sosyal Karşılaştırma ve İç-Dış Kontrol Odağının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Taşhan, A. (2019). *Akademik Personelin İşkoliklik ve Narsistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki: İnönü Üniversitesinde Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Taşköprü, M. (2013). *Evlilik Doyumu İle Problem Çözme Becerileri, Stresle Başa Çıkma Ve Evlilik Süresi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tavakol, Z; Nasrabadi, A. N.; Moghadam, Z. B.; Salehiniya, H. & Razael, E. (2016). “A Review Of Factors Associated with Marital Satisfaction”. *Galen Medical Journal*, 6(3), 2322-2379.

- Tekin, S., & Melek, İ. (2019). "Evlenmemiş ve Evlenip Boşanmış Bireylerin Evliliğe Yükledikleri Anlam". *Aydın Sağlık Dergisi*, 6(2), 91-121.
- Temelli, E., Kaya, S., Kazgan, M.H., Yılmaz, N. A., Ayar, E., & Yükseloğlu, E. H. (2021). "Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerinde Genetiğin Rolü". *Adli Tıp Bülteni*, 26(3), 197-204.
- Tezer, E. (2016). "Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Thibaut, J. W., & Kelley, H. H. (1959). *The Social Psychology of Groups*. New York: Wiley.
- Tillich, P. (2014). *Olmak Cesareti*. (Çev. F. Cihan Dansuk) İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Tosang, M. A., Maleki, H., Ahmadimehr, Z., Hariri, M., & Shooshtari, M. (2013). "Relationships Between Self-Esteem with Emotional Intelligence and Marital Satisfaction Among Women". *World Of Sciences Journal*, 1(11), 123-130.
- Tunç, B. (2020). *Manevi İyi Oluşla Aile Doyumu Arasındaki İlişkide Aile Desteği ve Bütünlüğünün Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Turgut, T. (2020). "Evli Bireylerde Evlilik Doyumu ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkide Yılmazlığın Aracı Rolü". *Eğitim Araştırmaları Kongresi (Fsmvu-Eak2020) Tam Metin Kitabı*, 243.
- Tutarel-Kışlak, Ş. & Çavuşoğlu, Ş. (2006). "Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemler Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler". *Aile ve Toplum*, 3(9), 61-68.
- Tutarel-Kislak, S., & Goztepe, I. (2012). "Relationship Among Expressing Emotion, Empathy, Depression and Marriage Adjustment". *Ankara University Social Sciences Institution Journal*, 3(2), 27-46.
- Tutuş, H., & Barut, Y. (2021). "Evli Bireylerde Psikolojik Dayanıklılık, Olumsuz Otomatik Düşünceler ve Evlilik Doyumu İlişkisi". *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 91-101.
- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2010). *The Narcissism Epidemic: Living in the Age Of Entitlement*. New York: Free Press.
- Uçak, D. (2015). *Evli Çiftlerin Kişilik Özelliklerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

- Uçar, E. (2018). *Psikolojik İyi Oluş Yordayıcısı Olarak Dindarlık, Evlilik Doyumu ve Problem Çözme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uçkun, C. G., Üzüm, B. ve Uçkun, S. (2018). “Narsist Kişiliğin Makyavelist Davranışlara Etkisi: Kocaeli Üniversitesi Özel Güvenlik Öğrencileri Örneği”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 139-154.
- Uğurluoğlu, D., & Erdem, R. (2019). “Travma Geçiren Bireylerin Spiritüel İyi Oluşlarının Travma Sonrası Büyümeleri Üzerine Etkisi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 833-858.
- Uğurluoğlu, D., Erdem, R., & Kıyıcı, H. (2019). “Sağlık Yönetimi Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme, Benlik Saygısı ve Spiritüel İyi Oluşlarına Yönelik Bir Araştırma”. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 20(44), 51-66.
- Uncu, A. (2020). *Narsizm Ve Liderlik Toksik Liderlik Örnekleri: Hitler & Stalin*. İstanbul: Urzeni Yayınevi.
- Urbanaviciute, G., & Hepper, E. G. (2020). “When is Narcissism Associated With Low Empathy? A Meta-Analytic Review”. *Journal of Research in Personality*, 89, 104036.
- Uygur, S. S., Asıcı, E., & Derya, S. (2019). “Kadınların Benlik İkilemleri İle Bütünleyici Kendilik Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(45), 963-993.
- Uzel, A. (2015). *Evlilik İlişkisi İçerisinde Çiftler Arasında Cinsel Doyumun, Evlilik Uyumu ve Benlik Saygısı Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ülker, M. (2016). *Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları İle Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı Arasındaki İlişki*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Üncü, S. (2007). *Duygusal Zekâ Ve Evlilik Doyumu İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, F. (2015). *Ebeveyni Boşanmış Bireylerde; Benlik Saygısı, Yalnızlık ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Üzümcü, (2016). *Büyükleme Ve Kırılgan Narsistik Kişilik Özellikleri İle İlişkili Faktörlerin Şema Terapi Modeli Çerçevesinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Van Buren, A., & Nowicki Jr, S. (1997). "Awareness of Interpersonal Style and Self-Evaluation". *The Journal Of Social Psychology*, 137(4), 429-434.
- Van Buren, A., & Nowicki Jr, S. (1997). "Awareness of İnterpersonal Style and Self-Evaluation". *The Journal of Social Psychology*, 137(4), 429-434.
- Wardetzki, Barbel (2019). *Dişi Narsisizm: Uçlarda Yaşayanlar ve Kabul Görmeye Olan Açlık*. Ankara: Dorlion Yayınları. 1. Baskı. Ss. 9-25.
- Whitton, S. W., Rhoades, G. K., Stanley, S.M., & Markman, Hj (2008). "Ebeveyn Boşanmasının Evlilik Bağlılığı ve Güveni Üzerindeki Etkileri". *Aile Psikolojisi Dergisi*, 22(5), 789.
- Williams, K. (2003). "Evliliğin Geleceği Geldi Mi? Toplumsal Cinsiyet, Evlilik ve Psikolojik İyi Oluşun Çağdaş Bir İncelemesi". *Sağlık ve Sosyal Davranış Dergisi*, 44, 470-487.
- Wink, P. (1991). "Narsisizmin İki Yüzü". *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 61(4), 590.
- Witting, K., Santtila, P., Varjonen, M., Jern, P., Johansson, A., Von Der Pahlen, B., & Sandnabba, K. (2008). "Çiftlerin Cinsel Disksiyonları: Kadın Cinsel İşlev Bozukluğu, Cinsel Sıkıntı ve Partnerle Uyumluluk". *Cinsel Tıp Dergisi*, 5(11), 2587-2599.
- Wolf, C. T., & Stevens, P. (2001). "Din ve Maneviyatı Evlilik ve Aile Danışmanlığına Entegre Etmek". *Danışmanlık ve Değerler*, 46(1), 66-75.
- Wurst, S. N., Gerlach, T. M., Dufner, M., Rauthmann, J. F., Grosz, M. P., Küfner, A. P., & ... Back, M. D. (2017). "Narcissism and Romantic Relationships: The Differential Impact of Narcissistic Admiration and Rivalry". *Journal of Personality and Social Psychology*, 112(2), 280-306.
- Yakeley, J. (2018). "Current Understanding of Narcissism and Narcissistic Personality Disorder". *Bjpsych Advances*, 24(5), 305-315.
- Yalom, I. (2001). *Varoluşçu Psikoterapi* (Z. İ. Babayiğit, Çev.), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Yalom, I. D. (2013). *Der Panama-Hut: Oder was Einen Guten Therapeuten Ausmacht*. Btb Verlag.
- Yazıcı, H. (2019). "Evliliğin Niteliği Olarak Evlilikte Bireyselleşme ve Bütünleşme", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 30(2), 606-622.

- Yeniçeri, Z. (2013). *Impact of Self Orientations on Well-Being During Adulthood: The Mediating Roles of Meaning in Life, Attitudes Towards Death and Religious Outlook*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Yıkılmaz, M., & Demir, G. M. (2015). “Üniversite Öğrencilerinde Yaşamda Anlam, Bilinçli Farkındalık, Algılanan Sosyoekonomik Düzey ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiler”. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(2), 297-315.
- Yıldırım, E. (2005). “Bir Modernite Rüyası: Ailenin Sonu Mu?-Kütahya Yetiştirme Yurdu Örneği”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8), ISSN:1303-0256.
- Yıldırım, İ. (2019). *Evli Bireylerde Kendilik Algısı, Algılanan Eş Davranışları, İlişkide Yükleme Tarzları ve Çift Uyum İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yıldız, M. A., & Baytemir, K. (2016). “Evli Bireylerde Evlilik Doyumu İle Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Benlik Saygısının Aracılığı”. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 67-80.
- Yıldız, M. A., & Duy, B. (2015). “Sokakta Çalışmak ve Gelir Düzeyi Erinlerin Benlik Saygısı, Yaşam Doyumu Ve Depresyon Düzeylerine Etki Eder Mi?” *Çevrimiçi İlköğretim*, 14(2), 522-537.
- Yıldız, Y. (2012). *İlişkiye İlişkin İnançların Evlilik Uyumunu Yordaması*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz, A. (2001). “Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar Ve Görgül Çalışmalar”. *Aile ve Toplum Eğitim – Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1(4), 49-59.
- Yılmaz, E. & Altınok, V. (2009). “Okul Yöneticilerinin Yalnızlık Ve Yaşam Doyum Düzeylerinin İncelenmesi”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(3), 451-470.
- Yılmaz, H., & Ülker, M. (2018). “Kadınlarda Çocukluk Dönemi Mutluluk Anıları İle Ebeveynlik Rollerine İlişkin Kendilik Algısı”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 47-57.
- Yılmaz, M. (2011). “Holistik Bakimin Bir Boyutu: Spiritualite, Doğası ve Hemşirelikle İlişkisi”. *Anadolu Hemşirelik Ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(2), 61-70.
- Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlik Nitelikleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yiğit, İ., & Çelik, C. (2016). “İlişki Doyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Kendilik Algısı Açısından Değerlendirilmesi”. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 77-87.

Yücebıyık, Z. İ. (2020). *Evlilik Uyumunu Yordamada Narsistik Kişilik Özelliklerinin Ve Bağışlayıcılığın Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yüksel, H., & Ören, K. (2012). “Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı”. *Hak-İş Uluslararası Toplum Dergisi*, 1(1), 34-59.

Yüksel, R. (2013). *Genç Yetişkinlerde Aşk Tutumları ve Yaşamın Anlamı*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Zika, S., & Chamberlain, K. (1992). “Yaşamdaki Anlam İle Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişki Üzerine”. *İngiliz Psikoloji Dergisi*, 83(1), 133-145.

EKLER

EK 1. ETİK KURUL ONAY FORM

Evrak Tarih ve Sayısı: 20/09/2021-25440

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-79906804-050.06.04-25440
Konu : Etik Kurulu Kararı (08.09.2021 tarih ve
2021/8-13)

20/09/2021

Sayın Hanım KETTENİ
Mardin Artuklu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İlgi : 09/09/2021 tarihli dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ile Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisi olduğunuzu belirterek "**Evlilikte Anlamı Etkileyen Bireysel Psikolojik Faktörler**" başlıklı tanımlayıcı araştırma çalışmanızın etik açıdan değerlendirilmesini istemektesiniz.

Söz konusu çalışmanın Üniversitemiz Etik Kurulumca yapılan değerlendirme sonucunda; 08.09.2021 tarihli ve 2021/8-13 sayılı kararı alınmıştır.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Serhat HARMAN
Etik Kurulu Başkanı

Ek:Etik Kurulu Kararı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BS44303Y2 Pin Kodu :35442

Belge Takip Adresi :
https://ebys.artuklu.edu.tr/en/Vision/Validate_Doc.aspx?eD=BS44303Y2&eS=25440

Adres:Diyarbakır Yolu Üzeri Devlet Hastanesi Yanı PK.47200 Artuklu/ Mardin
Telefon:+90 482 213 40 02 Faks:+90 482 213 40 04
e-Posta:etikkurulu@artuklu.edu.tr Web:http://www.artuklu.edu.tr
Kep Adresi:Mardin Artuklu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bilgi için: Şeyma Kaymak
Unvanı: Raportör

EK 2. GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ ETİK KURULU BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda “Evlilikte Anlamı Etkileyen Bireysel Psikolojik Faktörler” başlıklı araştırma “Hanım KETTENİ” tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada farklı ve ilişkili bireysel psikolojik unsurlar bir araya getirilerek bu faktörlerin evlilikte anlam ve evlilik doyumu ile ilişkileri incelenecektir. Bu çerçevede evli bireylerde, evlilik doyumu, narsisizm, hayatın anlamı ve amacı, kendilik algısı ve spiritüel iyi oluş kavramları ve bunların evlilik doyumu ile ilişkilerinin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve evli bireylerin sosyoekonomik düzeylerine göre nasıl farklılaştığı incelenecektir. Bu çalışmanın evlilik doyumu ve ilgili problemlerle çalışan uzmanlara katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Nedeni: Evlilikte anlamı etkileyen farklı değişkenler bir arada ele alınarak evlilik doyumunun anlaşılması noktasında genel bir çerçeve çizmek amaçlanmaktadır.

Süresi:

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Bu araştırma Türkiye’de yapılacak olup çevrimiçi ortamda gerçekleştirilecektir.

Çalışmaya Katılım Onayı:

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini, katılmam gereken süreyi ve yeri ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar sözlü olarak araştırmacı tarafından yapıldı. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Hanım KETTENİ

İmzası:

Cinsiyetiniz

Kadın

b) Erkek

Yaşınız

20-29 b) 30-39 c) 40-49 d) 50-59 e) 60 ve üstü

Yaşadığınız Bölge

Marmara Bölgesi b) İç Anadolu Bölgesi c) Ege Bölgesi d) Akdeniz Bölgesi

e) Güneydoğu Anadolu Bölgesi f) Doğu Anadolu Bölgesi g) Karadeniz Bölgesi

Eğitim Durumunuz

Okur yazar b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Üniversite

f) Yüksek Lisans/Doktora

Medeni Durumunuz

Evli b) Bekar c) Boşanmış d) Dul

Evli iseniz evliliğiniz kaç yıldır sürmektedir?

1-3 yıl b) 3-5 yıl c) 5-10 yıl d) 10-20 yıl e) 20 yıldan fazla

Çalışıyor musunuz?

Evet b) Hayır

Ailenizin aylık gelir düzeyi nedir?

0-3000 b) 3001-7000 c) 7001 ve üstü

EK 4. SOSYAL KARŞILAŞTIRMA ÖLÇEĞİ

Hepimiz zaman zaman kendimizi diğer insanlarla karşılaştırır ve bazı değerlendirmeler yaparız. Bu değerlendirmeler sonucunda kendimizle ilgili bazı fikirler ediniriz. Sizin de kendinizle ilişkili bazı görüşleriniz mutlaka vardır. Lütfen, aşağıdaki sıfatların her birinde, sizi en iyi yansıtan rakamın üzerine (X) işareti koyunuz.

(1) Sol taraftaki boyuta en yakın olmayı ifade eder.

(6) Sağ taraftaki boyuta en yakın olmayı ifade eder.

Sol Sağ

1. Yetersiz (1) (2) (3) (4) (5) (6) Yeterli/Üstün
2. Beceriksiz (1) (2) (3) (4) (5) (6) Becerikli
3. Başarısız (1) (2) (3) (4) (5) (6) Başarılı
4. Sevilmeyen biri (1) (2) (3) (4) (5) (6) Sevilen biri
5. İçedönük (1) (2) (3) (4) (5) (6) Dışadönük
6. Yalnız (1) (2) (3) (4) (5) (6) Yalnız değil
7. Dışta bırakılmış (1) (2) (3) (4) (5) (6) Kabul edilmiş
8. Sabırsız (1) (2) (3) (4) (5) (6) Sabırlı
9. Hoşgörüsü (1) (2) (3) (4) (5) (6) Hoşgörülü
10. Söyleneni Yapan (1) (2) (3) (4) (5) (6) İnsiyatif sahibi
11. Korkak (1) (2) (3) (4) (5) (6) Cesur
12. Kendine güvensiz (1) (2) (3) (4) (5) (6) Kendine güvenli
13. Çekingen (1) (2) (3) (4) (5) (6) Atılgan
14. Dağınık (1) (2) (3) (4) (5) (6) Düzenli
15. Pasif (1) (2) (3) (4) (5) (6) Aktif
16. Kararsız (1) (2) (3) (4) (5) (6) Kararlı

17. Antipatik (1) (2) (3) (4) (5) (6) Sempatik

18. Boyun eğici (1) (2) (3) (4) (5) (6) Hakkını arayıcı

EK 5. EVLİLİK DOYUM ÖLÇEĞİ

Aşağıda eşlerin evlilik ilişkileri ile ilgili olarak 13 madde bulunmaktadır her maddeyi dikkatlice okuduktan sonra size uygun olan seçeneği işaretleyiniz lütfen hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. İçten ve doğru verdiğiniz yanıtlar için teşekkür ederiz.

	Bana Hiç Uygun Değil	Bana Uygun Değil	Bana Biraz Uygun	Bana Uygun	Bana Tamamen Uygun
1.Eşimin bana değer vermediğini hissediyorum					
2.Ailelerimizin evliliğimize müdahale etmeleri ilişkimizi olumsuz etkiliyor.					
3. Eşimin bedenini iyi tanırım.					
4.Eşim cinsel açıdan yeterlidir.					
5.Eşimin anne ve babasına evliliğinden daha çok önem vermesi beni mutsuz ediyor.					
6.Eşimle olan cinsel yaşamımda ön sevişme önemli bir yer tutuyor.					
7.Cinsel yönden eşimle uyumluyum.					
8.Eşimin bana güven duymadığını düşünüyorum.					
9.Eşimle her ikimizde cinsel doyuma ulaşıyoruz.					
10.Bir topluluk içinde eşim beni komik duruma düşürür.					
11.Eşimin ailesiyle birlikte yaşamak benim için bir kabustur					
12.Eşimin ailesinin etkisinde kalması evlilik ilişkimizi kötü etkiliyor.					
13.Eşimin ailesine hayır diyememesi beni mutsuz ediyor.					

EK 6. BEŞ FAKTÖR NARSİZM ÖLÇEĞİ-KISA FORM

Değerli Katılımcı, Bu ölçek 60 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde 1 ile 5 arası puanlanmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden beklenen içtenlikle cevap vererek bilimsel bir çalışmaya yardımcı olmanız. Lütfen bütün sorularla ilgili görüşlerinizi ifade ediniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Aşırı hırslı biriyimdir.					
2. Başkaları çok övündüğümü söylerler ama söylediğim her şey doğrudur.					
3. Liderlik yapmak benim için kolaydır.					
4. Birileri bana iyilik yaptığında, acaba benden ne istiyorlar diye merak ederim.					
5. Özel muamele görmeyi hak ediyorum.					
6. Başkalarını eğlendirmekten büyük zevk alırım.					
7. İlerlemek için insanlardan yararlanmak iyi bir şeydir.					
8. Sıklıkla ünlü olmak ile ilgili hayaller kurarım.					
9. İnsanlar beni yargıladığında, bunu hiç umursamam.					
10. Başkalarının ihtiyaçlarını konusunda kaygılanmam					
11. İnsanları manipüle etmede /kullanmada oldukça iyiyimdir.					
12. Kendimden emin olmak için sık sık başkalarının iltifatlarına ihtiyacın varmış gibi hissederim.					
13. Eleştirilmekten, o kadar nefret ederim ki, olduğunda öfkemi kontrol edemem.					
14. Bir şeyde başarısız olduğumu fark ettiğimde kendimi küçük düşmüş hissederim.					
15. Heyecan duymak için neredeyse her şeyi deneyebilirim.					
16. Başarılı olmak için inanılmaz bir motivasyonuna sahibim.					
17. Sadece kendi ayarımdaki insanlarla ilişki kurarım.					

18. Otorite pozisyonu alma konusunda kendimi rahat hissederim.					
19. Diğer insanların bana karşı dürüst olacaklarına inanırım.					
20. Kuralların başkaları için geçerli olduğu kadar benim için geçerli olduğunu düşünmüyorum.					
21. Başkaları tarafından fark edilmekten hoşlanırım.					
22. Kendi ilerlemem için insanları birer araç olarak kullanırım.					
23. Sık sık çok başarılı ve güçlü olacağıma dair hayaller kurarım.					
24. Başkalarının benim hakkımda ne düşündüğü gerçekten umursamam.					
25. Başkalarının dertlerini genelde fazla ilgi göstermem.					
26. İnsanları bir şeyler yaptırmak için yönlendirebilirim.					
27. Benlik duygum istikrarlıdır.					
28. Doğru muamele görmediğimde aşırı öfkelendiğim zamanlar olmuştur.					
29. Başkalarının önünde küçük düşürüldüğümde berbat hissederim.					
30. Gözü pek biriyimdir.					
31. Büyük biri olmayı arzularım.					
32. Benden daha aşağı kişilerle takılarak zamanımı boşa harcamam.					
33. İnsanlar genellikle benim liderliğimi ve otoritemi takip ederler.					
34. İnsanlara güvenme konusunda temkinliyimdir					
35. Adaletsiz gibi gözükebilir ancak ihtimam, imtiyaz ve ödül gibi ayrıcalıkları hak ediyorum.					
36. Bir parti ya da toplantıda en popüler kişi olmaktan hoşlanırım.					
37. Başarıya ulaşmak için bazen diğer insanları kullanmanız gerekir.					
38. Başarıyla tanınmış biri olmayı nadiren hayal ederim.					
39. Başkalarının eleştirilerine karşı oldukça kayıtsızımdır.					
40. Sempatî duygum zayıftır					

41. Eninde sonunda benim dediğim olur.					
42. Hayatta yeterince başarıya ulaşip ulaşamayacağım hakkında kendimi oldukça güvensiz hissedirim.					
43. Hak ettiğim şeyi alamamak beni gerçekten çok öfkeliendirir.					
44. İnsanlar beni yargıladığında utanırım.					
45. Heyecan verici bir şey yapmak için yaralanmayı göze alabilirim.					
46. Başarılı olmaya motiveyimdir.					
47. Üstün bir insanım.					
48. Çoğu durumda sorumluluk almaya eğilimliyimdir.					
49. Sık sık diğerlerinin bana gerçeğin tamamını söylemediğini düşünürüm.					
50. Özel muamele görmeyi hak ettiğime inanırım.					
51. İnsanları eğlendirmeye bayılırım.					
52. Kendi hedeflerime ulaşmada diğerlerini kullanmaya istekliyimdir					
53. Bir gün benim adımları insanların çoğunun bileceğine inanıyorum.					
54. Başkalarının benim hakkımdaki görüşlerini çok az umurumdadır					
55. Başkalarının acıları beni üzmez.					
56. İnsanlara istediklerimi yaptırmam kolaydır.					
57. Keşke başkalarının benim hakkımdaki düşüncelerini bu kadar umurumda olmasaydı					
58. İnsanlar bana saygısızlık ettiğinde tepem atar.					
59. Başkalarının önünde bir hata yaparsam kendimi aptal gibi hissedirim.					
60. Riskli ya da tehlikeli şeyler yapmaktan hoşlanırım.					

EK 7. YAŞAMDA ANLAM ÖLÇEĞİ

Lütfen sadece bir anlığına yaşamınızı anlamlı kılanın ne olduğunu düşünün ve aşağıdaki ifadelere mümkün olduğunca sizi yansıtan yanıtlar vermeye çalışın. Unutmayın ki, bu ifadeler kişiye özgüdür ve doğru ya da yanlış yanıtları yoktur. Her bir ifadenin sizin için ne kadar geçerli olduğunu aşağıdaki ölçeği kullanarak numaralandırınız.

1	2	3	4	5	6	7
Kesinlikle Doğru Değil	Çoğunlukla Doğru Değil	Kısmen Doğru Değil	Ne Doğru ne Yanlış	Kısmen Doğru	Çoğunlukla Doğru	Kesinlikle Doğru

1. Yaşamımın anlamının farkındayım.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
2. Yaşamımı anlamlı yapacak bir şey arıyorum.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
3. Yaşamımın amacını bulmak için sürekli arayıştayım.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
4. Yaşamımın gayet belirgin bir amacı var.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
5. Yaşamımı neyin anlamlı kılacağına dair iyi bir algım/hissim var.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
6. Tatmin edici bir yaşam amacı keşfetmiş durumdayım.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
7. Daima, yaşamımı değerli hissettirecek bir şeylerin arayışı içindeyim.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
8. Yaşamım için bir amaç veya vazife bulmaya çalışıyorum.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
9. Yaşamımın belirgin bir amacı yok.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
10. Yaşamımda anlam arıyorum.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7

EK 8. ÜÇ FAKTÖRLÜ SPİRİTÜEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

	Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin numarasını işaretleyiniz. Numaraların anlamları: (1) Bana Hiç Uygun Değil (2) Bana Uygun Değil (3) Bana Biraz Uygun (4) Bana Oldukça Uygun (5) Bana Tamamen Uygun Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz.	Bana hiç uygun değil	Bana uygun değil	Bana biraz uygun	Bana oldukça uygun	Bana tamamen uygun
1.	İlahi bir güce bağlı olmak bana güven verir.	1)	2)	3)	4)	5)
2.	Doğaya saygı duyulması gerektiğini düşünürüm.	1)	2)	3)	4)	5)
3.	Hayata dair bir hoşnutsuzluk duygusu hissedirim.	1)	2)	3)	4)	5)
4.	Bir problemle karşılaştığımda Allah'ın yardımını hissedirim.	1)	2)	3)	4)	5)
5.	Allah'ın gizli ve açık tüm duygu ve düşüncelerimi bildiğine inanırım.	1)	2)	3)	4)	5)
6.	Bütün canlıların saygıyı hak ettiğini düşünürüm.	1)	2)	3)	4)	5)
7.	Hayatımda büyük bir boşluk var.	1)	2)	3)	4)	5)
8.	Günlük hayatta Allah'ın kudretine şahit olurum.	1)	2)	3)	4)	5)
9.	Allah'ın beni sevdiğine ve önemseddiğine inanırım.	1)	2)	3)	4)	5)
10.	Yeryüzündeki tüm canlılara iyi davranırım.	1)	2)	3)	4)	5)
11.	Hayattan zevk almam.	1)	2)	3)	4)	5)
12.	Hayatımın her anında Allah'ın varlığını hissedirim.	1)	2)	3)	4)	5)
13.	Daha güçlü bir varlığa sığınma duygusu beni rahatlatır.	1)	2)	3)	4)	5)
14.	Kendimi doğanın bir parçası olarak görürüm.	1)	2)	3)	4)	5)
15.	Hayatımın amacını halen bulabilmiş değilim.	1)	2)	3)	4)	5)
16.	Yaşadığım her olayda bir hayır olduğuna inanırım.	1)	2)	3)	4)	5)
17.	İnancım, nasıl bir hayat süreceğime dair bana yol gösterir.	1)	2)	3)	4)	5)
18.	Yeryüzündeki bütün canlıların hakları benim için önemlidir.	1)	2)	3)	4)	5)

19	Sorunlarımı çözmeye nereden başlayacağımı bilemem.	1)	2)	3)	4)	5)
20	Yalnız kaldığımda Allah'ı ve yarattıklarını düşünürüm (tefekür ederim).	1)	2)	3)	4)	5)
21	İnanç ve değerlerim, zorluklar karşısında dayanabilme gücümü artırır.	1)	2)	3)	4)	5)
22	Doğayla uyum içinde yaşarım.	1)	2)	3)	4)	5)
23	Zorluklar yaşadığımda bunalmış hissederim.	1)	2)	3)	4)	5)
24	İnancım, yaşadığım sıkıntılarda dahi olumlu tarafların olabileceğini görmemi sağlar.	1)	2)	3)	4)	5)
25	Hayatta hiçbir şey sebepsiz değildir.	1)	2)	3)	4)	5)
26	Hayatın beni mutsuz eden olaylardan ibaret olduğunu düşünürüm.	1)	2)	3)	4)	5)
27	Her şeyin elimde olmadığını bilmek üzüldüğüm olaylar karşısında bir teselli kaynağıdır.	1)	2)	3)	4)	5)
28	Yeryüzündeki her doğal varlığın eşsiz olduğuna inanırım.	1)	2)	3)	4)	5)
29	Dünya hayatının geçici olduğuna inanmak beni hırslarımdan arındırır.	1)	2)	3)	4)	5)